

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1951

ANDRA KAMMAREN

Nr 8

24—28 februari.

Debatter m. m.

Lördagen den 24 februari.

	Sid.
Interpellation av herr Svensson i Ljungskile angående de ekonomiska förhållandena omkring oljeväxtodlingen och exporten av denna odlings produkter, m. m.	3
Interpellation av herr Hedlund i Rådom i anledning av förekommande uppgifter om att personer internerats som sinnesslöa utan att detta varit motiverat med hänsyn till deras själsliga tillstånd	7

Tisdagen den 27 februari.

Svar på interpellation av:

Herr Jansson i Aspeboda ang. merbeskattning av fastighetsägare under de år ändring sker i fastighets taxeringsvärde	10
Herr Pettersson i Norregård ang. ökade möjligheter för telefonabonnenter i de nya storkommunerna att utväxla samtal utan periodavgift	12
Svar på fråga av herr Rosén ang. möjligheterna att avveckla kafferransonerings	16
Fråga om remiss av motionen II:433.	18
Interpellationer av:	
Fru Gärde Widemar ang. redogörelse för efterforskningarna efter Raoul Wallenberg	25
Fru Sjöstrand ang. utredningen om räntebestämmelserna i lagar och författningar.	26

Onsdagen den 28 februari.

Riksdagens påskferier.	28
Svar på fråga av herr Johansson i Stockholm ang. upplysningar om en internationell utredning av vissa råvarufrågor.	28
Svar på interpellation av herr von Seth ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.	30
Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor	60
Utgifter under riksstatens andra huvudtitel:	
Lagberedningen	75
Utgifter under riksstatens sjunde huvudtitel:	
Avlöningar till befattningshavare å tullstaten, ...	84
Kommittéer och utredningar genom sakkunniga.	88
Motioner om ändring i kommunallagarnas bestämmelser ang. kungörande av kommunala stämmor m. m. i kyrkorna	89

	Sid.
Rätt för samerna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper.....	90
Motioner ang. utredning om sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till en gemensam valdag	99
Motion om viss ändring i förordningen med provisoriska bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall.....	102
Motion om viss ändring av 11 kap. 8 § föräldrabalken.....	103
Motioner om utredning rörande sättet för bestridande av överförmyndares arvode.....	104
Interpellation av herr förste vice talmannen Skoglund ang. åtgärder för att i hushållen sprida allmän kännedom om de rön hemmens forskningsinstitut gör.....	109

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 28 februari.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor	60
— nr 2, ang. utgifter under andra huvudtiteln.....	75
— nr 7, ang. utgifter under sjunde huvudtiteln.....	83
— nr 12, ang. utgifter under tolfte huvudtiteln.....	89
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 6 ang. skydd mot offentliggörande av storleken av skattskyldigas skattepliktiga förmögenheter....	89
— nr 7, ang. kungörande av kommunala stämmor m. m. i kyrkorna	89
— nr 8, ang. rätt för samerna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper till poströstning	90
— nr 9, ang. sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till en gemensam valdag....	99
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 6, ang. fortsatt giltighet av förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker	102
— nr 9, ang. skatteavdrag för personbil vid taxering för inkomst av jordbruksfastighet	102
— nr 10, ang. ändring i förordningen med provisoriska bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall	102
— nr 11, ang. portofrihet vid insändande av deklaration.....	103
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 3, ang. utsträckning av tiden för återställande av vissa svenska jordbrukskreditkassan tillhandahållna statsobligationer	103
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. viss ändring i lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta	103
— nr 8, ang. viss ändring av 11 kap. 8 § föräldrabalken	103
— nr 9, ang. utredning rörande sättet för bestridande av överförmyndares arvode	104
— nr 10, ang. fortsatt giltighet av lagen om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m....	109
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. viss ändring i 10 § alkoholistlagen	109
— nr 6, ang. viss ändring i förordningen om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.....	109
— nr 7, ang. ändrad uppsägningstid för distriktsbarnmorskor....	109

Lördagen den 24 februari.

Kl. 2 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet de på bordet liggande motionerna:

nr 431 av herrar *Persson* i Norrby och *Carlsson* i Bakeröd; och
nr 432 av herr *Håstad m. fl.*

§ 3.

Föredrogs den av herr *Rubbestad* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående trafikförhållandena vid Uddevalla—Lelångens järnväg.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Interpellation ang. de ekonomiska förhållandena omkring oljeväxtodlingen och exporten av denna odlings produkter, m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr SVENSSON i Ljungskile, som anförde: Herr talman! 1942 års jordbrukskommitté föreslog, att man i beredskapssyfte skulle upprätthålla en odling av svenska oljeväxter motsvarande behovet av råvaror till 10 000 ton margarin. Härför beräknades en odlings-

areal av 16 000 å 17 000 hektar åker vara nödvändig. Vidare föreslogs, att det svenska jordbruket skulle för avsättning av sin mjölkproduktion få utnyttja hela den svenska matfettsmarknaden med undantag av en margarinkvantitet av 40 000 ton. Då man beräknade att kunna använda omkring 25 procent svenskodlad råvara i margarinet, var den förordade omfattningen av oljeväxtodlingen direkt anknuten till kommitténs förslag om marknadsskydd för den svenska mjölkproduktionen. Dessa kommitténs förslag förelades riksdagen i proposition nr 75 vid 1947 års riksdag angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken och blevo av riksdagen godkända.

Förslagets närmare utformning utgjorde intet hinder för att mera än 40 000 ton margarin placerades på den svenska marknaden därest möjlighet fanns att på frånan nationalekonomisk synpunkt gynnsamma villkor exportera motsvarande mängd smör.

Det från jordbrukets synpunkt värdefulla och väsentliga i riksdagens beslut var, att man icke skulle sätta in begränsningsåtgärder mot den svenska mjölkproduktionen så länge smörproduktionen inte översteg det svenska matfettsbehovet minus 40 000 ton.

I detta sammanhang kan nämnas, att försäljningen av margarin på den svenska marknaden under regeringsåret 1949/50 uppgick till 76 438 ton under det att smörexporten under samma tid endast utgjorde drygt 11 000 ton. Enligt 1947 års beslut föreligger alltså för närvarande intet överskott inom svensk mjölkproduktion utan tvärtom ett betydande underskott.

Under senare år har emellertid oljeväxtodlingen utvecklats på ett helt annat sätt än som förutsattes år 1947. Om

Interpellation ang. de ekonomiska förhållandena omkring oljeväxtodlingen och exporten av denna odlings produkter, m. m.

man bortser från oljelinet, som här kan lämnas ur räkningen, har arealen oljeväxter under de sista fyra åren varit:

år 1947	.....	27 000	hektar
» 1948	.....	57 000	»
» 1949	.....	94 000	»
» 1950	.....	130 000	»

Produktionen av olja från 1950 års skörd beräknas uppgå till ca 70 000 ton.

Denna våldsamma ansvällning av oljeväxtodlingen samtidigt som produktionen av brödsäd går tillbaka är ett ojävigt vittnesbörd om att de svenska statsmakterna vid prissättningen speciellt gynnat oljeväxtodlingen i förhållande till jordbrukets andra produktionsgrenar.

I proposition nr 245 vid 1950 års riksdag begärde statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att få fastställa priset på höstraps av 1951 års skörd till 66 öre. Statsrådet yttrade vidare:

»Hinder bör dock ej möta att Kungl. Maj:t, om så skulle visa sig önskvärt, exempelvis på grund av utvintringen av höstraps av 1950 års skörd eller på grund av att möjligheterna till export av rapsfrö eller rapsolja bedömas gynnsamt, justerar priset uppåt, dock högst till 70 öre per kilogram.»

I motioner vid 1950 års riksdag, I: 517 och II: 617, yttrades, sedan en del data om oljeväxtodlingen återgivits, följande:

»Självfallet är det såväl för jordbruket i allmänhet som för landets ekonomi en fördel, att vår oljeväxtodling får bedrivas i hela den omfattning som de ekonomiska och marknadsmässiga förutsättningarna medgiva. Detta bör å andra sidan inte få ske på grundval av en privilegierad särställning för denna odling, som lämnas på bekostnad av andra jordbrukares lika berättigade intressen. Det synes oss därför riktigast, att formerna för prissättningen på oljeväxtfröer och denna odlings

inpassning i vår jordbruksreglering omedelbart göras till föremål för en utredning, vari alla berörda parter få tillfälle att delta. Särskilt bör därvid klarläggas den relativa odlingskostnaden för höstsäd och höstsådda oljeväxter. På grundval av en dylik utredning, som bör kunna slutföras på relativt kort tid, bör sedan en lämplig prisavvägning emellan oljeväxter och höstsäd eftersträvas.»

Med anledning av dessa motioner uttalade jordbruksutskottet följande, som godkändes av riksdagen:

»I motionerna I: 517 och II: 617 hemställas i fråga om oljeväxtregleringen, att formerna för prissättningen på oljeväxtfröer och odlings inpassning i jordbruksregleringen omedelbart skola göras till föremål för en utredning, i vilken alla berörda parter skola få tillfälle att delta. Med anledning därav vill utskottet framhålla, att även om det såväl för jordbruket i allmänhet som för landets ekonomi är en fördel, att vår oljeväxtodling får bedrivas i hela den omfattning, som de ekonomiska och marknadsmässiga faktorerna medgiva, så bör liksom för närvarande tillses, att odlingen icke får ske på bekostnad av andra jordbrukares lika berättigade intressen. Departementschefen har funnit det önskvärt, att frågan om möjligheten och lämpligheten att övergå till ett friare system för odlingen skall noggrant övervägas till ett kommande år, varvid det torde få ankomma på statens jordbruksnämnd att närmare pröva detta spörsmål i samråd med representanter för de berörda intressenterna. Enligt utskottets mening bör i anslutning därtill vidtagas den i nyssnämnda motioner avsedda översynen.»

Utän någon utredning om de lämpligaste prisrelationerna emellan oljeväxtfrö och brödsäd fastställde statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet priset på höstraps för 1951 års skörd till 70 öre per kg. Resultatet blev att de

Interpellation ang. de ekonomiska förhållandena omkring oljeväxtodlingen och exporten av denna odlings produkter, m. m.

höstsådda oljeväxterna ökade ytterligare med cirka 70 procent eller från 63 236 hektar på hösten 1949 till 109 014 hektar hösten 1950. Ökningen uppgår till 45 778 hektar. *Samtidigt har brödsädsodlingen minskat med 41 200 hektar.*

Nyligen har statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet höjt priserna på brödsäd av 1951 års skörd med 4 kronor 50 öre per dt. Åtgärden torde vara nödvändig om balansen i vår växtodling inte skall gå totalt förlorad. Huruvida den nu fastställda prisrelationen är den riktiga är en öppen fråga. En sak är emellertid ofrånkomlig. *Är den nu fastställda prisrelationen riktig så voro de i höstas fastställda priserna på oljevaxter för höga i relation till brödsädspriset.*

Som motivering för oljeväxtodlingens gynnande har vid flera tillfällen framhållits att dess produkter kunnat exporteras till fördelaktiga priser. Någon klar redovisning för huru det förhåller sig därmed har mig veterligt ej givits. Typiskt i detta avseende är en redogörelse för vår jordbruksexport för tiden januari—oktober 1950 i Jordbrukarnas Föreningsblad. Jag citerar:

»De priser, som uppnåtts för exporterade produkter, har varit ganska tillfredsställande. För vete har exportpriset varit 44 kr. per dt, vilket är 13 kr. mer än inhemskt pris. Smöret har i genomsnitt betingat ett pris av kr. 5: 55 per kg. Detta är något mindre än dåvarande svensk mejerinotering inkl. statliga subventioner, vilken uppgår till ungefär kr. 5: 85 per kg. För ägg har det genomsnittliga exportpriset uppgått till kr. 3: 30 per kg, vilket kan jämföras med ett inhemskt pris av kr. 2: 65.

Även oljor och oljeväxtfrö har betingat goda priser utomlands. Sälunda har betydande partier rapsfrö exporterats till Tyskland för priser, som ungefär motsvarar det svenska producentpriset.»

Såsom framgår av citatet lämnas klara siffror för alla andra produkter, men när man kommer till oljeväxterna begagnas en helt allmän och synnerligen svävande formulering.

Nu är det emellertid klart, att frågan, huruvida exporten av oljeväxternas produkter från landets synpunkt lönar sig, inte kan besvaras enbart med att exportpriset ungefär täcker de svenska odlarnas priser. Även här är det fråga om vad som lönar sig bäst, varvid relationen till internationella priser på brödsäd är den viktigaste, eftersom odlingen av oljevaxter och odlingen av brödsäd stå i ett direkt konkurrensförhållande till varandra.

I ett utsänt referat över ett föredrag av jordbruksministern i Skara den 18 februari i år heter det:

»Jordbruksministern ville rekommendera ökad odling av brödsäspannål, sockerbetor, fodersäd för fläskproduktionen, gödkalvsuppfödning och en ordentligt tilltagen oljeväxtareal.»

Uttalandet är som vanligt, så snart det gäller oljeväxterna, oklart. Men när såsom i detta fall oljeväxterna sättas in i en uppräknig över de produktionsgrenar, som behöva utökas och detta i ett sammanhang, som gäller en bättre balans inom jordbrukets produktion, så frågar man sig ovillkorligen med vilka intentioner statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet går till förhandlingarna om jordbrukpriserna för nästa år. Även de i samma föredrag gjorda uttalandena om äggproduktionen äro ägnade att väcka betänkligheter ehuru i en rakt motsatt riktning.

Efter vad som förevarit beträffande den svenska oljeväxtodlingen och inte minst med hänsyn till den utredning, som riksdagen förra våren begärde, vore det enligt min mening önskvärt att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet lämnade riksdagen en utförlig redogörelse för de ekonomiska

Interpellation ang. de ekonomiska förhållandena omkring oljeväxtodlingen och exporten av denna odlings produkter, m. m.

förhållanden, som röra den svenska oljeväxtodlingen och exporten av dess produkter.

Redan förra våren ställde sig riksdagen betänksam inför de stegrade foderprisernas återverkan på det mindre jordbrukets ekonomi och begärde en utredning av möjligheten att kompensera det mindre jordbruket. Denna utredning kunde inte anvisa några effektiva åtgärder inom ramen för den löpande jordbruksregleringen, i varje fall inte utan att samtidigt kräva organisatoriska åtgärder av vittgående karaktär. Efter att ha förordat ett något högre äggpris och höjda fraktbidrag för foder till Norrland, yttrade kommittén följande:

»Producentbidragsutredningen, som till fullo beaktar de svårigheter, med vilka småbruket f. n. otvivelaktigt kämpar i vårt land, anser att rättvisesynpunkter starkt tala för att detsamma icke genom prisavvägningen försättes i ett svårare läge än tidigare. Genom förverkligande av nu föreslagna åtgärder skulle småbruket beredas viss ekonomisk lättnad. Utredningen finner sig därjämte böra uttala ett bestämt önskemål om att spörsmålet om fodermedelskostnaderna inom det mindre jordbruket framdeles vederbörligen beaktas vid den inbördes avvägning av priserna på jordbrukets produkter, som äger rum i samband med prissättningen för varje regleringsår.»

Sedan detta skrevs i oktober 1950, har stegringen i foderpriserna blivit ännu större än man då kunde befara. Utredningens uttalande, att det mindre jordbrukets läge måste beaktas vid den inbördes avvägningen av priserna, har alltså i dagens läge ännu större tyngd än då det gjordes förra hösten. De höjda foder- och brödsädspriserna hålla på att skapa ett nytt och för det mindre jordbruket mera ogynnsamt läge.

Inom 1942 års jordbrukskommitté

diskuterades olika möjligheter att skapa rättvisa emellan olika landsändar och olika grupper av jordbruk. Kommittén förordade därvid, att man i första hand skulle eftersträva en sådan avvägning av priset på animaliska och vegetabiliska produkter, att slättbygdernas större jordbruk inte fick en onormalt stor lönsamhet i jämförelse med det mindre jordbruket. Samma syfte borde jämväl främjas vid fördelningen av de statliga pristilläggen på mjölk, i den mån sådana komme att utgå. Det heter härom på s. 67 i Kungl. Maj:ts proposition nr 75 år 1947:

»Denna differentiering bör bland annat syfta till att förhindra, att jordbruket i de bästa naturliga jordbruksområdena få en högre lönsamhetsgrad än som avsetts med det statliga stödet åt jordbruksproduktionen.»

I sista hand förordades en mjölkavgift i vissa områden till förmån för andra. Jag citerar:

»Om denna differentiering jämte den avvägning av stödet åt andra slag av jordbruksprodukter, som statsmakterna kunna vidtaga, ej visar sig tillräcklig för att förhindra ett dylikt förhållande, kan man enligt kommittén tänka sig att uttaga en särskild mjölkavgift i vissa jordbruksområden och låta de medel, som inflyta härigenom, komma jordbruket i andra delar av landet till godo.»

Dessa synpunkter accepterades av dåvarande jordbruksministern, se proposition nr 75 år 1947 s. 389—390, och av riksdagen, se särskilda utskottets utlåtande nr 2 s. 27.

Mycket talar för att vi nu hålla på att komma i ett läge, som gör en ingående omprövning av prissättningens inverkan på olika grupper av jordbruk nödvändig. Att en sådan omprövning kunde komma att krävas förutsåg som ovan visats 1942 års jordbrukskommitté.

Det finns därför goda skäl för jordbruksministern att inför riksdagen lämna en allmän redogörelse för det jordbrukspolitiska läget. Sedan riksdagen förra våren hade tillfälle att taga ståndpunkt till dessa frågor, har en ny kompletterande jordbruksuppgörelse träffats vid årsskiftet. Dessutom har det ekonomiska läget både inom vårt eget land och på den internationella marknaden under de sista nio månaderna undergått en betydande förändring. Årets förhandlingar om jordbrukspri-serna komma alltså att försiggå mot en i hög grad förändrad ekonomisk bakgrund. Det måste under dessa förhållanden anses önskvärt, att riksdagens ledamöter beredas tillfälle att giva uttryck för sina synpunkter innan förhandlingarna kommit in i ett avgörande skede. Till detta kommer även att Kungl. Maj:ts proposition om åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område brukar komma riksdagen till handa så sent, att det både i utskott och i kamrar är svårt att få erforderlig tid för behandlingen av detta för de flesta ledamöter synnerligen svåröverskådliga ärende.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande frågor:

1. Vill herr statsrådet lämna riksdagen en ingående redogörelse för de ekonomiska förhållandena omkring oljeväxtodlingen och exporten av denna odlings produkter?

2. Vill herr statsrådet i detta sammanhang jämväl lämna en översikt av övriga väsentliga förändringar i det jordbruksekonomiska och försörjningsmässiga läget samt huru detta bör påverka den svenska jordbruksproduktionens inriktning och vad detta i sin tur kan få för ekonomiska återverkningar särskilt för det mindre jordbruket?

Denna anhållan bordlades.

§ 5.

Interpellation i anledning av förekommande uppgifter om att personer internerats som sinnesslöa utan att detta varit motiverat med hänsyn till deras själsliga tillstånd.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HEDLUND i Rådomb, som yttrade: Herr talman! Gång efter annan förekomma uppgifter i pressen om att personer internerats som sinnesslöa utan att vara det. Redogörelserna för fallen ge ett minst sagt beklämmande intryck. Man frågar sig om sådana händelser verkligen kunnat inträffa. Och man kan inte undgå att få det intrycket att en mycket allvarlig brist i den personliga säkerheten föreligger. Det är uppenbarligen av stor vikt att få klarlagt i vad mån dessa uppgifter äro riktiga. En ingående undersökning av dessa förhållanden omfattande sinnesslövärderna i hela landet synes därför påkallad, och i den mån missgrepp för att inte säga övergrepp föreligga är själfallet en skyndsamt rättelse av nöden. Men det räcker inte med detta. Åtgärder måste också vidtagas för att på effektivaste möjliga sätt förhindra ett upprepande av dylika händelser.

I anslutning till ovanstående hemställas om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet rikta dessa frågor:

1) Finnes fog för uppgifterna i pressen att personer i årtal berövats sin frihet som sinnesslöa oaktat ett omhändertagande icke varit motiverat med hänsyn till deras själsliga tillstånd?

2) Anser statsrådet att en ingående undersökning av dessa förhållanden bör ske?

3) Anser statsrådet att åtgärder böra vidtagas i syfte att så långt möjligt hindra ett upprepande av dylika missgrepp eller övergrepp?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 51 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm;

från första lagutskottet:

nr 29, i anledning av väckt motion om höjning av den i 13 kap. 12 § andra stycket giftermålsbalken upptagna värdegränsen; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 60 och 193 §§ utsökningslagen; samt

från andra lagutskottet, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

§ 7.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner om effektivare skydd mot offentliggörande av storleken av skattskyldigas skattepliktiga förmögenheter;

nr 7, i anledning av väckta motioner om ändring i kommunallagarnas bestämmelser angående kungörande av kommunala stämmor m. m. i kyrkorna;

nr 8, i anledning av väckta motioner om rätt för samerna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper; och

nr 9, i anledning av väckta motioner angående utredning om sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till en gemensam valdag;

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde; och

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker;

nr 9, i anledning av väckta motioner angående avdragsrätt för personbilkostnader vid taxering för inkomst av jordbruksfastighet;

nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen med provisoriska bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall; och

nr 11, i anledning av väckta motioner om portofrihet vid insändande av deklara-tionsuppgifter till taxeringsmyndighet;

bankoutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för återställande av vissa Svenska jordbrukskreditkassan tillhandahållna statsobligationer;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta;

nr 8, i anledning av väckt motion om viss ändring av 11 kap. 8 § föräldrabalken;

nr 9, i anledning av väckta motioner om utredning rörande sättet för bestridande av överförmyndares arvode; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om viss ändring i 10 § alkoholistlagen;

nr 6, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.; och

nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrad uppsägningstid för distriktsbarnmorskor.

§ 8.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 45, angående anslag till markförvärv m. m. för en försöksgård vid Röbäcksdalen i Västerbottens län;

nr 63, med förslag till livsmedelsstadga m. m.;

nr 65, angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 66, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning i viss del av förordningen den 4 juni 1948 (nr 278) med provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersättande av normallager, m. m.; och

nr 67, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 juni 1942 (nr 375) om trafikskatt.

Dessa propositioner bordlades.

§ 9.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 433, av herr *Dickson* angående behandlingen av motionen II: 8 av herr *Dickson* m. fl. om ändrad ordning för handläggning av frågor rörande riksdagsledamöternas ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande.

Denna motion bordlades.

§ 10.

Herr talmannen meddelade, att herr *Björklund*, som vid kammarens sammanträde den 10 innevarande februari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara förhindrad deltaga i riksdagsgöromålen, den 21 februari åter intagit sin plats i kammaren.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.13 em.

In fidem
Gunnar Brith.

Tisdagen den 27 februari.

Kl. 4 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 20 och den 21 innevarande februari.

§ 2.

Svar på interpellation ang. merbeskattning av fastighetsägare under de år ändring sker i fastighets taxeringsvärde.

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD, som yttrade: Herr talmän! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Jansson i Aspeboda tagit upp frågan om fastighetsägarnas beskattning. Interpellanten har därvid erinrat om att fastighetstaxeringen avsåge det år, då taxeringen verkställdes. Det s. k. procentavdraget beräknades däremot enligt 45 § kommunalskattelagen efter taxeringsvärdet året näst före taxeringsåret. För år, då taxeringsvärdet höjts, finge fastighetsägaren sålunda erlägga fastighets-skatt efter det höjda taxeringsvärdet, medan vid hans inkomsttaxering samma år procentavdraget beräknades efter det tidigare, lägre taxeringsvärdet. Härigenom skulle fastighetsägaren enligt interpellantens mening drabbas av en icke motiverad merbeskattning.

Under återopande härav har interpellanten till mig riktat följande frågor:

Är statsrådet villig att lämna kammaren en redogörelse för vad som med anledning av bevillningsutskottets utlåtande och riksdagens beslut år 1948 företagits för att för framtiden undvika den

merbeskattning av fastighetsägare, som jag här berört?

Om frågan ännu ej varit föremål för behandling, har statsrådet för avsikt att vidtaga sådana åtgärder, att frågan kan bringas till sin lösning före nästkommande fastighetstaxering?

I anledning härav får jag anföra följande:

Såsom interpellanten framhållit har bevillningsutskottet vid 1948 års riksdag i sitt betänkande nr 42 hemställt om en förnyad utredning rörande frågan om kommunalskattelagstiftningens utformning. Utskottet har i sin motivering berört även frågan om fastighetsskattens bibehållande eller garantiskattens ersättande med en annan skatteform; i samband därmed har utskottet uttalat, att den av interpellanten berörda frågan borde uppmärksammas vid den föreslagna utredningen. Enligt utskottets mening borde därvid även undersökas, om möjlighet förefunnnes att lösa denna fråga utan att avvakta resultatet av utredningen angående kommunalskattefrågan i dess helhet.

Frågan om den kommunala fastighetsbeskattningen är sedan någon tid tillbaka föremål för särskild utredning inom 1950 års skattelagssakkunniga. De sakkunniga ha därvid att i första hand taga ställning till frågan huruvida en särskild fastighetsskatt över huvud bör bibehållas. Skulle så anses böra ske, ha de sakkunniga att till övervägande upptaga spørsmålet om beskattningens utformning. Skulle resultatet av de sakkunnigas arbete bliva att statsmakterna besluta avskaffa fastighetsbeskattningen eller ersätta garantiskatten med en fristående objektskatt, försvinna automatiskt de olägenheter, som anses vidlåda det nuvarande systemet. De sakkunnigas ifrågasättande arbete kan förväntas vara

Svar på interpellation ang. merbeskattning av fastighetsägare under de år ändring sker i fastighets taxeringsvärde.

avslutat inom sådan tid, att en eventuell reform kan genomföras före den allmänna fastighetstaxering, som följer närmast efter 1952 års taxering. Med hänsyn härtill har jag icke ansett skäl föreligga att till särbehandling upptaga frågan om ändring av bestämmelserna angående grunderna för tillgodoräkandet av procentavdrag, vilka bestämmelser oförändrat gällt alltsedan kommunalskattelagens tillkomst.

Härefter anförde:

Herr JANSSON i Aspeboda: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få uttala mitt tack för svaret.

Orsaken till att jag fört denna fråga på tal är kanske främst, att högkonjunktur varit rådande så lång tid och troligen kommer att bestå ganska länge, så att man kan räkna med att det blir två fastighetstaxeringar inom denna tidrymd. Vid den senaste fastighetstaxeringen 1945 blev det ju väsentliga höjningar av taxeringsvärdena. Vi stå nu inför en ny fastighetstaxering 1952. Av alla tecken att döma blir det då en minst lika stor procentuell höjning som den som ägde rum 1945. Troligtvis blir den mycket större. Det blir i så fall mycket stora belopp som komma att frånhandlas landets fastighetsägare, som inte kunna göra något åt saken utan få vara glada i alla fall. De kunna aldrig få igen pengarna.

Efter att två gånger ha tagit upp frågan och ha tagit del av bevillningsutskottets betänkanden har jag nu ansett tiden vara inne att fråga, om någonting har åtgjorts eller eventuellt kommer att åtgöras för att råda bot på dessa olägenheter. Jag vill beteckna dem som orättvisor, som ha släpat med länge nog, även om det i normala tider har rört sig om mycket små belopp och då kanske även vissa gånger, exempelvis 1933, gått åt andra hållet, så att fastighetsägarna fått en mindre skatteutgift än

den de skulle fått, om man räknat efter den deklarerade inkomsten.

Jag ser nu att finansministern räknar med att resultatet av de sakkunnigas utredning på hithörande område skall kunna förväntas inom sådan tid, att den eventuella reform i ena eller andra riktningen, som vi då få räkna med skall komma, skall kunna läggas till grund för den beskattning, som följer närmast efter 1952 års taxering. Jag tar fasta på detta och hoppas att det skall bli möjligt för de sakkunniga att få sin utredning klar till dess. I så fall är det ju självklart att, såsom finansministern säger, de olägenheter som jag pekat på försvinna helt automatiskt. Jag anser mig därför inte ha anledning att ta upp någon diskussion om frågan. Den tycks ju numera ha avancerat så långt, att det är fastslaget att det är en oformlighet.

Till sist vill jag säga, att även om dessa bestämmelser ha gällt sedan kommunalskattelagens tillkomst, är det förvånansvärt, att de fått släpa med så länge. Jag undrar ibland rent av om denna paragraf har blivit bortglömd, när man ändrat kommunalskattelagen vid senare tillfällen.

Jag tar alltså fasta på den förväntan som statsrådet här uttalat och hoppas, att saken inte skall falla i glömska utan att vi skola få till stånd en ändring till det bättre till 1952. Jag ber ännu en gång att få tacka finansministern för svaret.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det finns ju inte någon större anledning för mig att ytterligare ta till orda, och jag önskar inte heller någon diskussion. Det är alltså inte därför som jag begärt ordet. Herr Jansson i Aspeboda yttrade emellertid i sitt anförande nyss, att det nu vore fastslaget, att denna oformlighet borde bringas ur världen. För att det inte skall bli något missförstånd vill jag

Svar på interpellation ang. ökade möjligheter för telefonabonnenter i de nya storkommunerna att utväxla samtal utan periodavgift.

tillägga, att också jag hoppas, att vi efter ett nytt beslut om fastighetsbeskattningen i dess helhet inte längre skola behöva diskutera denna fråga. Men jag anser mig vara skyldig att säga, att det väl inte kan anses vara alldeles odisputabelt, att den nuvarande ordningen är oriktig. Den kan visserligen diskuteras, men det kan anföras skäl även för denna. Jag vill bara fästa uppmärksamheten vid att man betalar skatt för en inkomst samma år som inkomsten inflyter. Inkomsttaxeringen blir ju därför endast en kontroll och en justering av preliminärskatten. Under sådana förhållanden kan det ju inte anses alldeles oriktigt, att procentavdraget sker efter det taxeringsvärde, som gällt under det år inkomsten åtnjutits och beskattats. Jag vet att man kan ha en annan syn på denna sak — och det har herr Jansson i Aspeboda.

Jag ville som sagt bara framhålla att saken inte är odisputabel, och jag vill inte bli fastspikad i protokollet för att ha tagit någon ståndpunkt i denna invecklade skattefråga.

Herr JANSSON i Aspeboda: Herr talman! Att jag har dels motionerat, dels interPELLERAT i saken beror därpå, att jag finner anordningen vara en oformlighet. Om fastighetstaxering sker med jämna mellanrum vart femte år får jag, om min deklaration är riktigt upprättad, mina skatter under fyra år uträknade på grundval av det belopp deklarationen givit vid handen, men det femte året får jag en sammanlagd skattesumma, som kan bli större eller mindre beroende på utfallet av fastighetstaxeringen. Att detta är en oformlighet, förmodar jag att vi äro överens om. Fastighetsägarna i vårt land utgöra en så stor grupp, att de väl allteftersom de få kännedom om hithörande förhållanden komma att kräva, att om de deklarerar en inkomst av 10 000 kronor, böra de också kunna få skatten uträk-

nad på det beloppet och behöva inte finna sig i att — såsom skedde 1945 — få betala en sammanlagd skattesumma beräknad på en inkomst av över 11 000 kronor. Nästa år är det fara värt, att det kan bli fråga om ännu större belopp.

Jag vet att i 45 § kommunalskattelagen uttryckligen står angivet, att fastighetsskatten skall utgå efter taxeringsvärdet under det löpande året, under det att procentavdraget, om det nu är något sådant avdrag, skall göras på taxeringsvärdet närmast föregående år. Detta avdrag är inte något avdrag i egentlig bemärkelse. Det är, kan jag säga, en bokföringsåtgärd, som inte medför någon vare sig nackdel eller fördel under de fyra år, då taxeringsvärdet står stilla. Det blir ju så — det känna vi alla till — att fastighetsskatten på sätt och vis blir en garantiskatt för dem som ha så små inkomster, att inkomsten inte når upp till summan av procentavdrag och ortsavdrag. Visserligen kan man diskutera saken, även om jag för min del nog vill påstå, att det är en merbeskattning, som inte är riktig och som inte borde ha plats i en skatteförordning i vår tid. Förhållandena ha nämligen ändrats oerhört sedan denna paragraf antogs. Jag skulle bli mycket besviken, om inte denna förordning kunde ändras så att vi finge skatta efter inkomsten. När jag lämnat min deklaration, skall jag också kunna veta, hur stor min skatt blir, om jag känner de faktorer, efter vilka skatten uträknas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. ökade möjligheter för telefonabonnenter i de nya storkommunerna att utväxla samtal utan periodavgift.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON, erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! I en interpellation har herr Pet-

Svar på interpellation ang. ökade möjligheter för telefonabonnenter i de nya storkommunerna att utväxla samtal utan periodavgift.

tersson i Norregård frågat mig om jag är villig att lämna en redogörelse för de åtgärder som vidtagits eller planeras i syfte att bereda abonnenterna inom de nya storkommunerna möjlighet att utväxla samtal utan periodavgift inom den egna kommunen samt dessutom med ort, där vederbörande präst, provinsialläkare, distriktsveterinär eller landsfiskal är placerad.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Såsom interpellanten framhållit, beslöt 1946 års riksdag att bemyndiga Kungl. Maj:t att låta vidtaga vissa åtgärder för förbättring av landsbygdens telefonförhållanden. Dessa åtgärder syftade bl. a. till att bereda telefonabonnenterna möjlighet att som regel utväxla samtal utan särskild periodavgift inom egen kommun ävensom med plats, där vederbörande präst, provinsialläkare, distriktsveterinär eller landsfiskal är placerad. 1946 planerade man att genomföra 465 förslag till fritrafik. Av dessa voro — trots de under de senaste åren rådande svårigheterna — vid årsskiftet 1950/51 269 genomförda. I vad förslagen avse fritrafik inom de nuvarande kommunerna och till vederbörande präst återstå nu endast några få punkter.

Beslutet om ändrad kommunindelning och kravet på fritrafik inom storkommuner har nödvändiggjort en undersökning, i vilken utsträckning den nya kommunindelningen medför, att telefonsamtal inom egen storkommun bli belagda med periodavgift. Samtidigt undersöks förutsättningarna i ekonomiskt och tekniskt hänseende att slopa dessa periodavgifter samt möjligheterna att inom telegrafverkets investeringsram bygga de nya ledningar och kablar, som erfordras härför. Dessa undersökningar, som äro mycket omfattande, bedrivs med all möjlig skyndsamhet.

På vissa håll är frågan om fria samtal inom storkommunen redan löst el-

ler kan lösas till den 1 januari 1952. På andra håll åter blir det förenat med stora kostnader att införa denna utökade fritrafik. Jag vill i detta sammanhang erinra om att de stora fritrafiksområden, som existera i Sverige, sakna motsvarighet i andra länder. Dessa fritrafiksområden ha under årens lopp utformats i så nära anslutning som möjligt till abonnenternas verkliga trafikintressen. Det har emellertid visat sig, att det huvudsakliga trafikintresset ibland är riktat åt helt annat håll än den egna kommunen eller storkommunen. När det i sådana fall icke kan bli fråga om att slopa fritrafiken åt det håll, dit de huvudsakliga intressena äro riktade, för att i stället införa fritrafik inom storkommunen, blir följden den, att fritrafiksområdet om möjligt måste utökas till att omfatta även storkommunen. Dylika utvidgningar av fritrafiksområdena, som således innebära ett slopande av periodavgifterna, kunna få stora ekonomiska konsekvenser. Enligt de erfarenheter som gjorts innebär nämligen ett slopande av periodavgifterna, att trafikvolymen mer än fördubblas. När fritrafiken lämpligen bör avvecklas utan väntetider, erfordras härför en betydande utökning av antalet ledningar. Även om stolplinje finnes, uppgår kostnaden för nydragning av en ledning till cirka 3 000 kronor för en mil. Redan nu är telefonrörelsen på landsbygden förlustbringande och den blir det än mera genom tillkomsten av nya oräntabla anläggningar av nämnt slag. Härtill kommer, att telegrafverket får vidkännas en betydande inkomstminskning genom att periodavgifterna bortfalla.

För att inom de ekonomiska möjligheternas gränser över huvud taget kunna lösa de väsentligaste fritrafikfrågorna i samband med kommunindelningsreformen torde det i vissa fall bli nödvändigt att tills vidare inskränka fritrafiken till att avse förbindelserna

Svar på interpellation ang. ökade möjligheter för telefonabbonenter i de nya storkommunerna att utväxla samtal utan periodavgift.

med station på den plats inom storkommunen, där kommunalkontoret är beläget.

Vad beträffar frågan om införande av fria samtal med platser, där vederbörande provinsialläkare, veterinär och landsfiskal är placerad, vill jag nämna att arbete pågår med revidering av provinsialläkar-, veterinär- och landsfiskalsdistrikten just i anledning av den ändrade kommunindelningen. Härvid har förutsatts att samråd med telegrafverket skall äga rum för att även telefonsynpunkterna i möjligaste mån skola beaktas.

Härefter anförde:

Herr PETERSSON i Norregård: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation.

Jag vill inte påstå, att jag är tillfredsställd med svaret, eftersom det finns vissa avsnitt i detsamma, som tyda på en annan syn på här ifrågavarande förhållanden än den, som tidigare har varit gängse. Det säges i svaret bl. a., att det är förenat med mycket stora kostnader att förse medborgarna i glesbebyggda trakter med billigare telefonförbindelser. Men när det gäller postavgifterna ha vi ju inte ett särskilt porto för dem, som bo på glesbebyggda orter. Och ännu rättvisare blir det, när vi få ett riksporto. Då få alla betala lika mycket för samma tjänster.

Vad beträffar den del av svaret, som berör de sedan 1946 genomförda förbättringarna i fritrafikshänseende inom de gamla småkommunerna, är jag tillfredsställd. Men jag vill poängtera, att inom den bygd där jag bor ha vi bland de förutvarande småkommunerna några stycken, som ännu inte ha fått fritrafiksförbindelse inom den egna kommunen och där man därför alltjämt måste ha periodsamtal och betala extra för dem.

Jag tycker att det skulle ha varit klokt handlat om telegrafverket redan 1946, när vi fattade beslut om storkommunerna, hade gjort fritrafiksområdena så stora, att inte en ny indelning måst göras, när storkommunerna sedan kommo till.

Det är emellertid inte bara periodavgifterna, som äro betungande för dem som bo i storkommuner och övriga platser med små fritrafiksområden, utan därtill komma de olägenheter med väntetiderna som där råda, när man vill komma i kontakt med myndigheter och institutioner. Det är helt naturligt att den frågan inte kan lösas på annat sätt än att fritrafiksområdena göras betydligt större än tidigare. Då först kunna vi få dessa problem lösta.

Nu säger statsrådet, att detta skulle medföra betydande inkomstminskningar för telegrafverket, och statsrådet kommer till det resultatet, att det skulle vara förlustbringande att vidta sådana ändringar. Jag förstår att det ur statsfinansiella synpunkter kan vara betänkligt för närvarande, men det är ju inte riktigt att i fortsättningen utsuga medborgarna på vissa orter för att täcka förluster som kunna uppkomma, utan då få väl avgifterna i sin helhet jämna ut den merkostnad, som anordningen med de större fritrafiksområdena kan medföra.

Egentligen är ju kravet på sådana större fritrafiksområden ett fullföljande av vad som uttalades redan 1946 i samband med att vi då antogo kommunsammanslagingsförslaget. Föredragande departementschefen underströk samma år på s. 64 i Kungl. Maj:ts proposition nr 236 vad kommunindelningskommittén i detta sammanhang hade framhållit. Departementschefen skrev:

»I likhet med kommittén finner jag det vara av stor vikt, att den naturliga samhörigheten mellan kommunerna vinner beaktande vid sammanslag-

Svar på interpellation ang. ökade möjligheter för telefonabonnenter i de nya storkommunerna att utväxla samtal utan periodavgift.

ningen. Det bör sålunda vara angeläget bland annat att tillse, att den nya kommunen såvitt möjligt utgör en samlad enhet av icke alltför oregelbunden form med tillfredsställande kommunikationsmöjligheter mellan kommunens olika delar.»

Riksdagen antog sedan det följande utskottsutlåtandet utan att göra några invändningar emot förslaget att bereda ifrågavarande abonnenter större möjligheter till fria telefonsamtal.

Denna fråga sammanhänger även med frågan om postavgifterna — som ju nu blir ordnad genom införandet av ett riksporto — och om förbindelserna och kommunikationerna över huvud taget.

Det är ju gånge sed, att när riksdagen antar reformförslag och fattar principbeslut om dem, gör man utfästelser, som äro mycket tilltalande. Det blir smakliga anrättningar. Men det blir svårare att sedan realisera besluten och göra verklighet av dem. Vi ha här gjort en del utfästelser och väckt förhoppningar om vissa fördelar, och på så sätt ha vi kanske bidragit till att skapa en inställning till den nya kommunindelningen, som gjort att den kanske blivit lättare att genomföra än annars skulle ha varit fallet.

Jag vill också poängtera, att svårigheterna och kostnaderna när det gäller att inrätta större fritrafiksområden inte tidigare tycks ha skapat några större hämningar hos telegrafstyrelsen. Om vi nämligen se på Stockholms fritrafiksområde, så sträcker det sig ända ner till Södertälje. Detta område torde ha mellan 300 000 och 400 000 abonnenter, medan vi i smålandslänen endast ha omkring 1 000—2 000 inom varje område. Det är en oerhörd skillnad i fördelar mellan stockholmsområdet och de små fritrafiksområdena där nere. Jag vet mycket väl att stockholmarna betala tre kronor mera för sina abonnemang, men det skulle säkerligen abonnenterna i glesbygderna också göra, om

de kunde få lika stora fritrafiksområden, vilket jag knappast drömmer om. Det skulle nämligen innebära, att Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län tillsammans skulle, om man utgår från befolkningstalet där, få ett gemensamt fritrafiksområde. Något sådant tror jag dock inte är möjligt att genomföra. Men här i stockholmstrakten har man kunat skapa ett sådant stort fritrafiksområde.

Jag tror att det är möjligt att realisera detta krav i samma anda som kom till uttryck när riksdagen beslutade genomföra kommunindelningsreformen. Jag hoppas också att statsrådet, trots den tveksamhet som kom fram i svaret, vill medverka till att i framtiden förverkliga vad ett annat statsråd har skrivit i den proposition, som jag här citerat.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Sedan nu interpellanten har framfört sina synpunkter, har jag egentligen ingenting att tillägga. Det är bara en enda sak, som jag skulle vilja påpeka. Herr Pettersson i Norregård sade, att det inte är rättvist att en del medborgare utsugas — som han uttryckte det — medan andra komma undan vida lättare. Så drog han upp liknelsen med posten och sade, att man tänker införa ett riksporto, som skall gälla för hela landet. Men när det gäller posten stöter man inte på de tekniska svårigheter, som vi ha med telefonerna. Det är nämligen ostridigt, att därest vi avskaffa periodavgifterna, ökas antalet samtal omedelbart, och då måste vi ha flera ledningar än förut tillgängliga. Herr Pettersson i Norregård underströk också själv, att man inte vill ha långa väntetider, men detta blir alldeles oundgängligt, därest vi icke lägga in nya ledningar.

Vad utjämningen mellan stad och landsbygd beträffar vill jag understry-

Svar på fråga ang. möjligheterna att avveckla kafferansoneringsen.

ka, att den i mycket hög grad redan är genomförd. Om herr Petterssons i Norregård 1 000 abonnenter nere i Småland skulle betala de verkliga kostnaderna för sina telefoner, skulle avgifterna bli vida högre än de för närvarande äro. Inkomsterna från de 300 000 à 400 000 abonnenterna i stockholmsområdet skulle jag däremot tro äro sådana, att avgifterna därstädes skulle kunna sänkas därest det skulle betraktas som en enhet för sig. Stockholmsarna och befolkningen i övriga större orter landet över betala verkligen sin andel av telefonavgifterna och dessutom en stor del av de övriga abonnenternas andel. Vi ha sålunda redan nu genomfört en utjämning. Den borde kanske sträckas ännu längre men detta är på grund av de tekniska förutsättningarna icke för närvarande möjligt.

Herr **PETTERSSON** i Norregård: Herr talman! Jag är övertygad om att statsrådet inte menade, att han har den grundsynen att man skulle göra abonnemanget billigare för stockholmsarna genom att isolera Stockholm från landsbygden, utan att statsrådet bara tog det sagda som ett exempel på Stockholms fördelar i skilda hänseenden. Jag vet mycket väl att det förhåller sig så som statsrådet sade. Det är ju likadant på många andra områden.

Men då måste man också komma ihåg, att ämbetsverken i huvudsak ligga i Stockholm. När landsbygdens representanter skola träda i kontakt med dessa ämbetsverk, räcker det inte med att bara telefonera, utan då måste tre, fyra, fem eller sex personer från kommunen kosta på sig resor upp till Stockholm för att komma i förbindelse med och uppvakta vederbörande ämbetsverk.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Svar på fråga ang. möjligheterna att avveckla kafferansoneringsen.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**, som yttrade: Herr talman! Herr Rosén har frågat statsrådet och chefen för handelsdepartementet om denne kan lämna kammaren upplysning om möjligheten att avveckla kafferansoneringsen inom en nära framtid. Eftersom frågan närmast gäller mig, skall jag besvara den.

Jag vill då erinra om att kafferansoneringsens avveckling var på tal i denna kammare den 18 november 1950 i anledning av en interpellation av fru Boman. Jag framhöll då bland annat, att situationen var oklar med hänsyn till våra handels- och valutaförhållanden med Brasilien och likaså med hänsyn till att våra dollartillgångar fortfarande äro mycket knappa. Den utveckling, som skett därefter, har inte medfört några förbättringar eller någon möjlighet att klarare överblicka framtiden. Bland annat har kaffepriiset gått upp och avsevärda prisstegringar skett på dollarkrävande varor i allmänhet. Jag kan således inte för dagen giva något bestämt svar om när kafferansoneringsen kan avvecklas.

Härpå anförde:

Herr **ROSEN**: Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framför jag mitt tack för svaret på min enkla fråga. Av misstag riktade jag den till handelsministern, men detta förbiseende rättade välvilligt statsråden sig emellan.

Då kafferansoneringsen återinfördes i mars 1947, lär dåvarande handelsministern i en radiokommentar ha förmenat, att det endast skulle röra sig om en kort parentes. För honom oförutsedda händelser ha gjort, att det har blivit en mycket utdragen parentes. Detta kan kanske icke den nuvarande handelsministern lastas för, men man knyter dock förhoppningar till honom, att han skall infria sin företrädares löfte så snart som möjligt.

I sitt svar på min fråga hänvisar jord-

Svar på fråga ang. möjligheterna att avveckla kafferansoneringen.

bruksministern till det interpellations-svar, som han avgav här i kammaren den 18 november i fjol. Även till detta svar knyts vissa förväntningar. Statsrådet förmenade då, att för upphävande av ransoneringen skulle man behöva ett buffertlager på 7 000 ton, motsvarande ett värde på 40 å 50 miljoner kronor. Efter årsskiftet upplystes man om att våra handelsförbindelser med Brasilien under 1950 utvecklats så relativt gynnsamt, att vi vid årsskiftet hade ett tillgodohavande på 40 miljoner kronor eller ungefärligen motsvarande det belopp, som det önskvärda buffertlagret skulle betinga. Den överdragningsrätt på 72 miljoner kronor, som handelsavtalet medgav, torde då även ha stått till buds. Om våra affärsförbindelser med Brasilien sedan dess ha undergått så högst avsevärda försämringar är icke allmänt känt — fränsett vissa inställda bytesaffärer på ett par miljoner kronor årligen, som ligga vid sidan om handelsavtalet och som torde sakna all betydelse i detta sammanhang.

Enligt uppgifter i pressen skulle de lager, som f. n. finnas i handeln, motsvara omkring $2\frac{1}{2}$ månaders omsättning. Dessutom lär det f. n. finnas — enligt vad det förljudes — ett på statens initiativ upplagt stödlager på omkring 6 000 ton.

Jag skulle i detta sammanhang vilja fråga herr statsrådet, om han nu har en annan uppfattning om det önskvärda buffertlagrets storlek än han haft tidigare.

Det förefaller mig f. ö. icke sannolikt att någon nämnvärd ökning i inköpen är att vänta ens i omedelbar anslutning till ett upphävande av ransoneringen. Hamstringsrisken måste av flera skäl anses vara ganska liten. Om man nu upphäver ransoneringen, räknar allmänheten rimligtvis med att kaffehandeln kommer att förbli fri under över-skådlig tid framåt, detta så mycket mera som det väl är allmänt bekant att den nuvarande kafferansoneringen icke

sammanhänger med något slags avspärrning av tillförseln utan endast beror på valutaförhållandena. När det spända internationella läget återopas som anledning till att behålla ransoneringen, måste man göra den reflexionen, att vi över huvud taget icke kunna skönja något slut på denna ransonering.

Hamstringsrisken måste f. ö. antagas vara ganska liten även av den anledningen att kaffet numera är så dyrt, att folk på det hela taget icke har råd att hamstra kaffe.

Härmed kommer jag också in på frågan i vad mån man bör räkna med att kaffeförbrukningen över huvud taget kommer att öka, om ransoneringen upphäves. Jordbruksministern meddelade för någon tid sedan att den nu utgående ransonen svarar mot ca 85—90 procent av den såsom normal betecknade konsumtionen. Såvitt jag vet avses med normalkonsumtion den förbrukning, som skedde före det senaste kriget. Det finns enligt min mening alla skäl att anta, att kaffekonsumtionen vid fri försäljning icke skulle återgå till samma omfattning som före kriget. Kaffepriiset har sedan tiden före krigsutbrottet nära nog tredubblats, och denna prisökning har otvivelaktigt medfört att många konsumenter av ekonomiska skäl tvingats att inskränka på kaffeförbrukningen. I detaljhandeln har man daglig erfarenhet av detta, i det att många låta kaffekuponger »frysa inne». Man bör inte heller bortse ifrån att allmänhetens konsumtionsvanor påverkats under ransonerings-tiden, så att man vant sig vid att dricka mindre kaffe än man förut gjort. Jag vill hålla före, att om ett upphävande av ransoneringen kommer att öka kaffeförbrukningen, så kommer denna ökning i varje fall att bli ytterst obetydlig.

I den mån man sålunda icke har anledning att räkna med annat än en ytterst obetydlig ökning av förbrukningen vid fri försäljning av kaffet, behöver man inte heller ta så allvarligt på verk-

Fråga om remiss av motionen II:433.

ningarna ur handelssynpunkt av ett hävande av ransoneringen. Och även om man utgår från det ogynnsammaste alternativet, nämligen att förbrukningen skulle stiga ända upp till förkrigsnivån, d. v. s. öka med omkring 10 procent, har jag svårt att föreställa mig att denna ökning verkligen skulle på ett avgörande sätt påverka vår handelsbalans med Brasilien.

Jag vill enträget hemställa till jordbruksministern att bidra till ett avvecklande av denna ransonering. För handeln synes kafferansoneringen nu vara nedgången, som man säger, och för vederbörande myndigheter torde det vara angeläget att få denna sista konsumentransonering avvecklad och att få börja en ny giv. Om de internationella förvecklingarna skulle bli sådana, att vi bli avstängda från erforderlig import, kommer frågan givetvis i ett annat läge.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag skulle kunna stå herr Rosén till tjänst med ytterligare en del argument för kafferansoneringens slopande, eftersom jag under de senaste dagarna har haft mycket ingående resonemang med handelsn representanter i detta ärende. Men när regeringen haft att väga alla de skäl, som herr Rosén här har anfört, och dem som ytterligare finnas att anföra för ett slopande av ransoneringen, mot de skäl, som tala emot, så har regeringen kommit till den slutsatsen, att det ur många synpunkter är klokt att dröja ännu en tid med ransoneringens avveckling. Regeringen är inte på samma sätt som herr Rosén övertygad om att kaffet i dag är för dyrt för att hamstras, och regeringen är inte heller övertygad om att allmänheten i dag skulle uppfatta en frihet därvidlag som en bestående frihet.

Det är naturligtvis oerhört svårt att

veta vem som här har rätt, herr Rosén eller regeringen. Var och en får väl handla så, som han anser vara lämpligt, och regeringen har då kommit till de slutsatser, som jag här har redovisat i svaret på herr Roséns enkla fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 45, angående anslag till markförvärv m. m. för en försöksgård vid Röbbäcksdalen i Västerbottens län.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 63, med förslag till livsmedelsstadga m. m. hänvisades propositionen, såvitt angick de under punkterna 4)–7) upptagna förordningsförslagen, till bevillningsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Härpå föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord liggande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionen nr 65, angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; samt

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 66, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning i viss del av förordningen den 4 juni 1948 (nr 278) med provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersättande av normallager, m. m.; och

nr 67, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 juni 1942 (nr 375) om trafikskatt.

§ 6.

Fråga om remiss av motionen II:433.

Föredrogs den på kammarens bord liggande motionen nr 433 av herr Dick-

Fråga om remiss av motionen II: 433.

son angående behandlingen av motionen II: 8 av herr Dickson m. fl. om ändrad ordning för handläggning av frågor rörande riksdagsledamöternas ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande.

Därvid yttrade:

Herr DICKSON: Herr talman! Det är egentligen att beklaga, att jag har ansett mig behöva väcka denna motion. Den hade inte heller väckts, om man i konstitutionsutskottet hade visat ett, enligt vad jag tycker, rimligt tillmötesgående mot motionärernas önskemål.

Nu kanske kammarens härvarande ledamöter inte ha riktigt klart för sig vad det hela gäller. Jag skall helt kort endast säga, att det rör den ofta iakttagna omständigheten, att när riksdagsarvodena komma på tal, det alltid bland allmänheten och i pressen uppstår en mycket irriterad diskussion. Varenda människa man möter rusar på en och säger i mer eller mindre hänfulla ordalag något sådant som: »Ja, nu ha ni gått och bestämt högre löner åt er själva igen.» Det kan inte vara nyttigt för riksdagens anseende. Därtill kommer att det för de enskilda riksdagsledamöterna är mycket pinsamt, allra helst som det onekligen ligger något stötande i att man bestämmer lönen åt sig själv.

Tillsammans med 17 andra ledamöter i denna kammare har jag väckt en motion, som siktar på detta fenomen. Vi ha tänkt oss en anordning med en för tillfället sammankallad rådgivande myndighet av högt betrodda män och kvinnor i offentlig ställning.

Motionen väcktes avsiktligt mycket tidigt i början av riksdagen, för den händelse den situationen skulle komma att inträffa under denna session, att en tillämpning av det tänkta förfarandet skulle kunna vara önskvärd. Den remitterades i sin ordning till konstitutionsutskottet, där den har legat nu ganska lång tid. Jag har vid ett par

tillfällen muntligen — jag försäkrar, i mycket hövliga ordalag — hört mig för, om det inte skulle kunna tänkas, att konstitutionsutskottet toge upp denna fråga till behandling. Det vore ju, framhöll jag, inte någon konstig sak att om utskottet så önskade avstyrka bifall till framställningen. Huvudsaken för motionärerna har ju endast varit, att frågan skulle komma på riksdagens bord i tid. Det har inte lett till något resultat. Jag skrev då en skrivelse till konstitutionsutskottet av samma innehåll, också i mycket hövliga ordalag. Denna skrivelse har, efter vad jag erfarit, lagts till handlingarna. Sedermera har jag vid ett par tillfällen haft samtal med konstitutionsutskottets ärade ordförande — tråkigt nog är han inte närvarande nu, men jag har meddelat honom att jag hade för avsikt att här taga till orda, och det är alltså inte bakom hans rygg som jag nu gör det. Han har därvid sagt mig — det har kanske låtit litet överlägset, men han är ju betydligt äldre än jag och har rättighet att ta sig en, om jag så får säga något faderlig ton — att konstitutionsutskottet självt bestämmer den ordning, vari utskottet vill ordna sitt arbete, och att jag inte skall bekymra mig därom.

Den sak som det här gäller är emellertid något som ligger mig och säkerligen även de övriga motionärerna mycket varmt om hjärtat, och det skulle för oss vara en besvikelse, om det nu, såsom har annonserats, skulle komma en proposition om höjning av riksdagsarvodena men den procedur, som motionärerna tänkt sig, inte skulle kunna komma i tillämpning på grund av konstitutionsutskottets förhållning av motionen. Jag har därför väckt den föreliggande motionen, i vilken jag väddar till riksdagen att den måtte som sitt önskemål uttala, att den ursprungliga, av 18 ledamöter av kammaren under-tecknade motionen behandlas som ett självständigt ärende, skilt från frågan

Fråga om remiss av motionen II: 433.

om arvodenas storlek, i vilken det senare lär komma att framläggas en proposition. Jag är ganska övertygad om att riksdagen har så mycket sinne för fair play, att riksdagen inte anser det lämpligt att ärendet genom den förhållning, som konstitutionsutskottet beklagligtvis — kanske rätt mycket av prestigehänsyn — har gjort och som är oåtkomlig utifrån, i verkligheten skall vara avgjort för denna gång utan att riksdagens ledamöter ha fått svara ja eller nej på motionärernas förslag och att således inte den tänkta proceduren, även för den händelse riksdagen ställer sig förstående till förslaget, skulle kunna komma i tillämpning.

När jag för en stund sedan talade med utskottets ordförande, sade han mig att utskottet inte ämnar finna sig i att man föreskriver utskottet i vilken ordning det skall sköta sitt arbete. »Du kan hålla på och väcka en sådan här motion varje dag ett tag framöver», sade han. »Det kommer inte att göra någon som helst skillnad, ty utskottet kommer i alla fall att vänta med behandlingen av den ursprungliga motionen till dess att den proposition om riksdagsarvodena, som har annonserats, har kommit.»

Jag har inte kunnat underlåta att göra dessa kommentarer. Man är i denna fråga hjälplös ifrån det ögonblick man lämnat talarstolen här i kammaren. Den motion, som jag nu har väckt, går ju också till konstitutionsutskottet, och det kan ju tänkas att den, såsom utskottets ordförande har förutsatt, blir liggande. Jag tycker nog att det är en tråkig brist på tillmötesgående, som här visas, eller också är det fråga om eu överdriven värdighetsmanifestation. Jag har själv en gång i tiden varit suppleant i konstitutionsutskottet, men att detta var så fint som man här möjligen kan läsa mellan raderna, uppfattade jag inte då. Enskilda personer, som hålla alltför mycket på sin värdighet, kunna gå över gränsen till det

komiska. Det är möjligt att även institutioner kunna göra det. Jag skall inte göra något påstående i det fallet. Jag vill bara anföra saken såsom ett faktum.

Med dessa ord och med en vädjan till riksdagen att moraliskt stödja det enligt min mening ganska rimliga önskemål från många motionärers sida, som det här gäller, ber jag, herr talman, att få hemställa, att nu ifrågasvarande motion måtte remitteras till konstitutionsutskottet.

Herr PETERSSON i Norregård: Herr talman! Jag hade egentligen tänkt yrka att kammaren skulle vägra remittera motionen, men jag bör väl kanske överlämna till herr talmannen att avgöra, om det under riksdagen har timat någon händelse som kan motivera väckandet av densamma. Den omständigheten, att ett utskott en månad efter den ordinarie motionstidens utgång inte har framlagt utlåtande över en väckt motion, kan väl inte vara någon sådan händelse som avsetts när man i riksdagsordningen fastställt, att motioner skulle få väckas även efter motionstidens slut utan samband med till kammaren avlämnad proposition.

Det kan också ifrågasättas, om det inte vore farligt ur principiell synpunkt att medge remiss av nu ifrågasvarande motion. Det väckes ju i båda kamrarna rätt många motioner, och det finns oftast flera motionärer på varje motion. Det skulle kunna falla alla dessa in att oupphörligen väcka nya motioner för att få veta varför inte deras ursprungliga motion blivit behandlad. Jag tror inte att det skulle vara något effektivt arbetssätt.

Vi ha nu inom konstitutionsutskottet averkat 12 à 13 motioner. Mera ha vi faktiskt inte kunnat hinna med, ty vi ha också haft statsrådsprotokollen att läsa. Utskottet har visserligen från herr Dickson fått ett handbrev, där han framför en önskan om att hans motion måtte behandlas snarast möjligt, men

Fråga om remiss av motionen II: 433.

det är inte mer än tre, fyra dagar sedan detta brev kom, och herr Dickson har alltså inte ännu kunnat se verkan därav.

För övrigt behöver man kanske inte vara så rädd för att här fastställa någon ny princip, ty det är nog inte alls alla som äro så otåligt nyfikna som herr Dickson är i denna fråga, och det är alltså inte säkert att det skulle bli så många motioner även om principen godkändes. Men jag tycker inte att det är riktigt, om praxis skulle bli att motionärerna kommendera utskotten och tala om för dem vilka motioner som skola behandlas först.

Herr DICKSON: Herr talman! Herr Pettersson i Norregård är nog ändå medveten om att det här föreligger ett speciellt sakförhållande, som gör det för motionärerna synnerligen önskvärt att motionen blir snabbt behandlad.

Det har ju inte från början varit fråga om någon kritik mot konstitutionsutskottet, utan en av motionärerna har endast framställt en förfrågan, huruvida inte utskottet skulle kunna tillmötesgå motionärernas önskemål om att få motionen snabbt behandlad. Och nog böra vi väl här i riksdagen stå i ett sådant förhållande till varandra, att man både skall kunna göra en sådan förfrågan och även i ganska hög grad kunna påräkna tillmötesgående av sina önskemål.

Nu säger herr Pettersson i Norregård, att motionen legat bara en månad hos utskottet och att utskottet under den tiden haft så mycket annat att göra — man har bl. a. avverkat åtskilliga andra motioner. Men kunde inte utskottet ha gjort likadant som utskottet gjorde för två år sedan, när samma motion var före? Efter vad som berättats mig expedierades den då på mindre än tre minuter och utan att det förekom någon debatt eller över huvud taget anfördes någon motivering för utskottets ställningstagande. En lösning hade va-

rit att man nu gjort likadant. Jag skulle för min del ha varit fullkomligt nöjd om så skett. Konstitutionsutskottet får gärna anse att motionen är malplacerad och felaktig — det lägger jag mig inte i — bara den blir behandlad så snabbt som möjligt.

Herr PETTERSSON i Norregård: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Dickson nämnde att när han ett tidigare år väckt samma motion, hade den blivit mycket snabbt behandlad av utskottet. Men herr Dickson är väl inte okunnig om att det har blivit kutym att utskotten i regel arbeta på det sättet, att de först upptaga till behandling sådana motioner som de ämna avstyrka. Det är också helt naturligt att man förfar på detta sätt, ty i regel fordra inte dessa motioner så mycket utredningsarbete som andra motioner.

Herr Dickson kan alltså, om han nu inte önskar att resultatet av utskottsbehandlingen skall bli att motionen avstyrkes, kanske finna någon tröst däri, att det har dröjt något innan utskottet kommit med sitt utlåtande.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag vill först och främst instämma i vad herr Pettersson i Norregård yttrade, när han sade att han fann det förvånansvärt att en motionär ville framföra en sådan motion som det här gäller. Jag vill vidare instämma med herr Pettersson däri, att man kan vara tveksam om huruvida motionen verkligen skall remitteras för utskottsbehandling. En sådan remiss öppnar vida perspektiv, som det nu inte går att överblicka.

Jag förstår mycket väl herr Dicksons önskemål när det gäller behandlingen av den motion som han och 17 andra ledamöter ha väckt. Herr Dickson tror naturligtvis att denna motion innebär en utomordentligt fin patentlysning, som skulle hjälpa honom ur dilemmat

Fråga om remiss av motionen II: 433.

att behöva ta ståndpunkt till frågan om lönesättningen för riksdagsmännen. Hur de övriga motionärerna ha sett på saken vet jag inte. För min del tycker jag emellertid att det är feigt att vilja krypa bakom andra i en fråga som rör riksdagsmännen själva. Det skulle vara mycket bekvämt för oss, om vi på många andra områden också kunde krypa bakom en institution och själva slippa ta ståndpunkt i frågan. Men i detta liksom i alla andra sådana fall anser jag att det bör vara riksdagsmännens sak att träffa avgörandet och sedan också svara för det beslut som fattats, även om det bland valmännen finns en och annan — eller kanske t. o. m. många — som anser att lönerna för riksdagsmännen ha satts väl högt.

Jag anser alltså inte att motionen i själva sakfrågan är av sådan storleksordning, att den bör favoriseras vid utskottsbehandlingen, utan utskottet bör få sköta det hela så som utskottet finner vara bäst.

Herr DICKSON: Herr talman! Herr Rubbestad och jag ha nog alldeles olika uppfattningar om vad som är feighet och vad som är mod. Det kan väl inte skada någon människa att ta råd av andra, när det rör en så ömtålig sak som det ändå är att i penningar värdesätta sina egna prestationer, i all synnerhet om dessa penningar skola betalas av medborgarna i form av skatter.

Jag undrar om inte herr Rubbestad borde fundera litet mera över den här frågan och om han inte, trots sitt under många riksdagar och många lands ting garvade politiska skinn, skulle kunna känna en viss lättnad, ifall han visste att det avgörande i egen sak, som det här gäller, skulle komma att lyftas ifrån honom.

Jag kan inte tänka mig — och jag tror att det är många med mig som ha den uppfattningen — att riksdagens anseende skulle bli lidande på att riksdagen

i ett så intrikat spörsmål som frågan om en höjning av riksdagsarvodet vänder sig till andra och ber om ett råd. Jag tror tvärtom att riksdagens anseende därigenom skulle höjas i allmänhetens ögon. Och vad vi behöva är väl just en folkrepresentation som står högt i anseende hos medborgarna.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag betvivlar, att någon kan behandla frågan om riksdagsmännens arvode mera sakkunnigt än de som utföra arbetet, d. v. s. riksdagsmännen själva. Jag är säker på att det kan uppstå tvekan om den rätta avvägningen, vilken nämnd eller kommitté man än tillsätter. Det kommer man aldrig ifrån. Frågan om arvodena till riksdagsmännen är inte svårare för oss att lösa än många andra frågor, som vi äro absolut tvungna att knäcka.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! **Herr Dickson** berättade om det svar han fått av konstitutionsutskottets ordförande och menade, att utskottet var så stort att det inte ville lyda honom och taga upp detta ärende nu. Jag undrar, om inte herr Dickson håller på att gå litet för långt. Han börjar visst tro, att han är så stor, att hela kammaren och även utskotten skola dansa efter hans pipa. När han ibland talat i kammaren, har det visserligen skratats en del här och var, men vi ha nog många gånger mest tyckt, att det som han sagt varit löjligt. Jag tror inte, att herr Dickson skall hoppa över skakklarna alltför mycket och sedan försöka kommendera utskotten.

Jag har suttit med vid läsningen av statsrådsprotokollen. Man sitter timme efter timme och läser de väldiga protokollen; med den utveckling, som samhället har undergått, äro de numera mycket tjocka, och det tar en ofantlig tid att läsa igenom dem. Vart skulle det

Fråga om remiss av motionen II: 433.

då leda, om utskottet också skulle taga upp herr Dicksons motion? Det är sjutton personer, som ha skrivit på och som känna sig besvärade, säger herr Dickson. Men det finns även andra motionärer, som skulle vilja ha sina frågor behandlade. Saken ligger nog helt enkelt så till att herr Dickson är rädd för att den kungl. propositionen kommer och att hans klokhets därigenom ställas i bakgrunden, vilket känns kanske litet besvärande. Det är inte någonting annat som ligger bakom.

Vad beträffar frågan om vi skola bestämman våra arvoden åt oss själva, så kunna vi ju se på hur avtal ingås. Då ha arbetarna och arbetsgivarna sina representanter vid förhandlingarna. De leja inte landshövdingar eller andra för att föra deras talan. Om Kungl. Maj:t föranstaltar om medling i tvister är det en sak för sig, men i övrigt få arbetarna tala för sina intressen. Likadant bör det vara, när riksdagen skall handlägga sina ersättningsfrågor. Vi höra, som herr Rubbestad sade, vara karlar nog att stå för hur vi handla, och jag är säker på att det arvode, som föreslås, kommer att diskuteras och prövas av riksdagsmännen. Det kommer säkert inte att betraktas som en fråga i egen sak, utan man försöker nog bestämman en ersättning, som täcker den arbetsprestation, som riksdagsarbetet innebär.

Jag vill än en gång säga till herr Dickson, att han skall inte känna sig så stor, att t. o. m. utskotten skola lyda honom. Det är att gå för långt.

Vad vår ärade ordförande i konstitutionsutskottet beträffar, måste jag säga, att ju mer man ger sig i lag med honom, desto mer högaktar man honom för hans goda ledning av utskottsarbetet.

Herr DICKSON: Herr talman! Herr Rubbestads tes var, att den som själv utför arbetet bäst kan avgöra vad detta

är värt. Han har kanske rätt i vissa fall, men konsekvensen bör bli, att herr Rubbestad genom att väcka en motion eller på annat sätt verkar för att samtliga i statens tjänst anställda personer själva böra bestämman sina löner. Det skulle dock nog föra för långt, om man alltid följde den linjen, och jag tror inte heller att det är lämpligt i förevarande fall.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Den motion, som herr Dickson omnämmt, har just delats ut till kammarens ledamöter. Jag har läst den under diskussionen, och jag måste taga mig friheten att ställa en enkel fråga till herr Dickson. Menar herr Dickson, att andra kammarens ledamöter, därest denna motion remitteras till konstitutionsutskottet, därmed ha godkänt dess motivering och på basis därav verkställt remissen? Om så är fallet, herr talman, måste jag sedermera återkomma med ett yrkande.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Gentemot herr Dicksons sista anförande vill jag säga, att tjänstemännens löner behandlas av riksdagen som allt annat. Menar nu herr Dickson, att om hans motion bifalles och en nämnd eller kommitté tillsättes, som skall föreslå vissa arvoden, riksdagsmännen inte skola ha rätt att säga sin mening? Om en riksdagsman är missnöjd och vill ha ett lägre eller högre arvode än det föreslagna, skall han då vara förhindrad att göra sin vilja gällande och vara tvungen att acceptera det som nämnden föreslår? Jag undrar, om herr Dickson vill ha ett sådant system.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag är liksom åtskilliga andra tveksam om vad som är det egentliga syftet med denna motion. Är det att söka framtvinga en

Fråga om remiss av motionen II: 433.

opinionsyttring i förväg av kammaren till förmån för en ännu ej behandlad motion, måste jag, oavsett vad denna motion innehåller, yppa min stora betänksamhet. En remiss till utskott innebär ju, att man överlämnar motionen till ett organ, som skall kunna bereda frågan i lugn och ro utan att behöva pressas av opinionsyttringar från kammaren. Är det å andra sidan meningen att som ett prejudikat fastslå, att en ledamot på detta sätt kan påyrka snabbara behandling, om han är missnöjd med att hans fråga inte har blivit tillräckligt snabbt beredd, känner jag mig lika tveksam.

Riksdagsordningen föreskriver, att om en motion väckes efter motionstidens utgång skall det vara på grund av en under riksdagen inträffad händelse och i ett omedelbart sammanhang med denna. Hur många gånger händer det inte, när det gäller våra 500 å 600 motioner, att någon i denna kammare eller i första kammaren är missnöjd med den takt, varmed utskotten behandla frågan, men han kan knappast begära att på grund därav få taga denna bestämmelse i riksdagsordningen i anspråk för en ny motionsframställning. Såvitt jag förstår, är det mycket svårt att i detta sammanhang tala om någon under riksdagen inträffad händelse — det skulle då möjligen vara, att det bestämdes att det kommer en proposition om riksdagsarvodenas omreglering. Då måste man emellertid fråga: Var det någon i denna kammare, som betvivlade, att det skulle komma en proposition angående riksdagsarvodena, sedan lönestoppet upphävts? Såvitt jag förstår, ha alla utgått ifrån att arvodesstoppet för riksdagen skulle upphöra i och med att lönestoppet upphävdes, och det ha vi kunnat räkna med likaväl den 10 eller den 26 januari som i dag.

Jag har begärt ordet, herr talman, för att säga, att jag är mycket betänksam, om kammaren skall slå in på metoden att låta varje så att säga tillstymmelse

till en händelse ge anledning till att väcka och remittera nya motioner i ett förut »anhängiggjort» ärende. Här föreligger ju ändå en motion i denna sak. Den ligger på konstitutionsutskottets bord, och de som i dag känna sig tveksamma inför herr Dicksons motion nr 2 ha därmed inte tagit ställning till den förra motionen, innan konstitutionsutskottets utlåtande kommer.

I övrigt vill jag som min personliga mening tillägga, att jag instämmer med herrar Rubbestad och Pettersson i Norregård och andra, som ha sagt, att riksdagen skall taga ansvaret även i sina egna frågor. Riksdagen skall inte försöka krypa undan bakom andra organ eller nämnder. Herr Dickson kan visserligen invända, att det bara är fråga om en rådgivande instans, men jag anser, att riksdagen i vårt land liksom — så vitt jag vet — i varje annat land öppet och frimodigt tar ansvaret för det sätt, på vilket riksdagens ledamöter bli ävlönade. Vi kunna inte komma ifrån det ansvaret, och jag vill i varje fall inte rygga tillbaka för det.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till yrkandet om remiss av förevarande motion till konstitutionsutskottet dels ock på avslag å berörda yrkande; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Norregård begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren beslutar remittera motionen II: 433 av herr Dickson till konstitutionsutskottet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Interpellation ang. redogörelse för efterforskningarna efter Raoul Wallenberg.

Vinner Nej, har kammaren avslagit yrkandet om remiss till utskott av ifrågavarande motion.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren avslagit yrkandet om remiss till utskott av ifrågavarande motion.

I enlighet härmed lades motionen till handlingarna.

§ 7.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 6—9, statsutskottets utlåtanden nr 2, 7, 12 och 13, bevillningsutskottets betänkanden nr 6 och 9—11, bankoutskottets utlåtande nr 3, första lagutskottets utlåtanden nr 7—10 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 5—7.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Svensson* i Ljungskile vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående de ekonomiska förhållandena omkring oljeväxtodlingen och exporten av denna odlings produkter, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs den av herr *Hedlund* i Rådom vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet i anledning av förekommande uppgifter om att personer internerats som sinnesslöa utan att

detta varit motiverat med hänsyn till deras själsliga tillstånd.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtanden nr 13, 2, 7 och 12 skulle i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista.

§ 11.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med hänsyn till ärendets omfattning tillåter jag mig hemställa, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 63, med förslag till livsmedelsstadga m. m., måtte utsträckas till 15 dagar.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 12.

Interpellation ang. redogörelse för efterforskningarna efter Raoul Wallenberg.

Ordet lämnades på begäran till

Fru GÄRDE WIDEMAR, som anförde: Herr talman! Legationssekreteraren Raoul Wallenbergs öde har åter genom de motstridiga uppgifter, som framkommit under den senaste tidens offentliga diskussion i ärendet, kommit i förgrunden för allmänhetens intresse. Å ena sidan uppges, att utrikesdepartementet redan tidigt erhållit underrättelser om att Wallenberg befunde sig i livet, men att departementet icke visat erforderlig energi för att skapa klarhet över hans försvinnande och bringa honom undsättning; å andra sidan har uppgivits att utrikesdepartementet icke erhållit dessa underrättelser och därför icke kunnat visa större aktivitet än som skett för att bringa Wallenberg hjälp. Tydligast framträder denna mot-

Interpellation ang. utredningen om räntebestämmelserna i lagar och författningar.

stridighet i de underrättelser rörande Raoul Wallenberg, som enligt uppgift lämnats av Mme Kollontay, men vilkas förekomst utrikesdepartementet synes ha varit i oklarhet om. Dessa förhållanden göra, att allmänhetens förtroende för de ansvariga myndigheterna lätt kan avtrubbas eller undergrävas.

En fråga av stort intresse i detta sammanhang gäller, vad Sveriges representation i Moskva utträttat eller kunnat uträtta för att söka undsätta Raoul Wallenberg. Säkerligen skulle det verka lugnande på en vidsträckt opinion i vårt land, om utrikesministern kunde påvisa, att man på ansvarigt håll härutinnan vidtagit alla de åtgärder, som varit möjliga. Även behöver klargöras, om utrikesdepartementet härvid arbetat i samförstånd med icke endast Raoul Wallenbergs familj utan även den för ändamålet konstituerade Wallenbergskommittén.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa följande fråga:

Är utrikesministern i tillfälle att lämna en fullständig redogörelse för hur efterforskningarna efter Raoul Wallenberg bedrivits och för vilka åtgärder, som vidtagits för att så effektivt och snabbt som möjligt söka rädda honom?

Denna anhållan bordlades.

§ 13.

Interpellation ang. utredningen om räntebestämmelserna i lagar och författningar.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Fru SJÖSTRAND, som yttrade: Herr talman! I anledning av väckta motioner hemställde 1946 års riksdag hos Kungl. Maj:t om översyn av de i lagar och författningar förekommande räntebestämmelserna. Med stöd av Kungl. Maj:ts

bemyndigande har chefen för justitiedepartementet senare — den 11 februari 1949 — tillkallat särskild utredningsman för att inom departementet biträda med den av riksdagen begärda utredningen. Enligt uppgift har denna utredning, efter det vissa förberedande arbeten slutförts, senare nedlagts. Då den fråga, till vars lösande här berörda utredning skulle uppgöra förslag, är av stort allmänt intresse, får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta följande frågor:

Kan statsrådet lämna kammaren upplysningar om anledningen till att utredningen om räntebestämmelserna i lagar och författningar har nedlagts samt när den kan beräknas återupptagas?

Denna anhållan bordlades.

§ 14.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

Interpellation ang. utredningen om räntebestämmelserna i lagar och författningar.

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser staten för försvarets fastighetsfond;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till viss beredskapsutrustning åt Aktiebolaget Radiotjänst;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till oförutsedda utgifter;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1951/52 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1951/52.

§ 15.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 64, med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m.;

nr 68, med förslag till förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.;

nr 69, angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om utsträckt tillämpning av 5 § allmänna

förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 70, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.; och

nr 73, angående anslag till flygtekniska försöksanstalten m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 16.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 39, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. motionerna:

nr 434 av herr *Hæggblom m. fl.*;

nr 435 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl.;

nr 436 av herr *Widén m. fl.*; och

nr 437 av herr *Nilsson* i Svalöv; samt i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 34, med förslag till lag om ekonomiska föreningar, m. m. motionerna:

nr 438 av herr *Norup m. fl.*;

nr 439 av herr *Ahlsten m. fl.*; och

nr 440 av fru *Gärde Widemar m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 17.

Justerades **protokollsutdrag.**

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.24 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 28 februari.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Riksdagens påskferier.

Herr TALMANNEN yttrade: Efter samråd med talmannen i första kammaren och talmanskonferensen får jag beträffande riksdagsarbetet vid påsktiden meddela följande.

Påskferierna komma att börja fredagen den 16 instundande mars och pågå till och med onsdagen den 28 i samma månad. Kamrarna sammanträda åter torsdagen den 29 mars kl. 2 e. m. för anställande av gemensamma omröstningar, såvida voteringspropositioner för sådant ändamål blivit dessförinnan godkända. I motsatt fall avses, att utskottsarbetet återupptages sagda torsdag, den 29 mars, varefter kamrarnas sammanträden komma att hållas i sedvanlig ordning. Allt detta gäller under förutsättning att intet oförutsett inträffar, som påkallar annan ordning.

§ 2.

Svar på fråga ang. upplysningar om en internationell utredning av vissa råvarufrågor.

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som anförde: Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Johansson i Stockholm har frågat »vilken internationell kommitté det är som utrikesdepartementet förklarar att Sverige skall deltaga i för att behandla en del råvarufrågor».

Av meddelanden i pressen har redan framgått, att Sverige accepterat en inbjudan att låta sig representera i en kommitté, som har att avge rekommendationer till exportörsländernas regeringar beträffande fördelningen av vol-

fram och molybden mellan de i organisationen samverkande länderna. Om upplysningar först nu lämnats om denna organisations närmare uppbyggnad, är orsaken helt enkelt att man efter allmänt gängse och accepterade regler icke offentliggör uppgifter om sättet att ordna representationen i en ny organisation som den ifrågavarande, medan frågan ännu befinner sig på förhandlingsstadiet.

Härpå yttrade:

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr utrikesministern få framföra mitt tack för det snabba svaret, vilket i viss mån var givet redan på förhand genom talet i Katrineholm. Det som föranledde frågan var, att det vid den tidpunkt då den ställdes endast fanns följande särregna besked i en formulering av TT: »På grund av initiativtagarnas önskan är UD förhindrat att tala om, vilken kommitté det är fråga om.» Hemlighetsmakeriet är ibland omfattande i den öppna värld, som utrikesministern nyligen talade om. Det borde dock vara en rimlig begäran att svenska folket finge veta, vilka internationella kommittéer vi äro med i, speciellt som de hemliga kommittéerna bruka ha ett alldeles särskilt och farligt uppdrag.

Jag skall inte vid besvarandet av en kort fråga draga in den i hela pressen pågående debatten om UD:s kommuniké. Jag vill bara säga, att jag i detta fall icke fäster den största uppmärksamheten vid själva kommunikéerna. Jag medger att dessa i och för sig varit riktiga, även om de kanske inte givit hela sanningen. Jag fäste mig framför allt vid att den amerikanska ambassaden ganska kvickt ingrep, då UD kanske hade velat bagatellisera en påtryckning,

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

och ganska eftertryckligt desavuerade detta genom att i markerade ordalag tala om, att denna påtryckning ägt rum. Tyvärr ha vi efter Marshallplanens godkännande kommit så långt här i landet, att en stormakts ambassadör reser omkring till våra industrichefer för att påverka dem när det gäller Sveriges export till ett tredje land. Vi ha upplevat att åtminstone en tidning — Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning — hävdar, att vi skola gå så långt i eftergifter, att vi skola avstå från för vår försörjning i dag så viktiga varor som de polska kolen och briketterna från den tyska demokratiska republiken för att i allt kunna lyda Amerika.

Utrikesministern nämnde hänvändelsen den 12 januari. Jag vill då erinra om att regeringspressen själv den gången inte var så tvärsäker om att vi skulle vara med. När konferensen i Paris öppnades och Sverige representerades av dåvarande envoyén Dag Hammarskjöld, skrev Aftontidningen följande — det gällde just Sveriges deltagande vid fördelningen av de strategiska råvarorna: »Ett successivt inlemmande av Parisorganisationen i Atlantpakten måste med nödvändighet resultera i en allvarlig samvetskonflikt för Sveriges och Schweiz' vidkommande. Frågan om Sveriges fortsatta deltagande i en organisation, som öppet eller indirekt sorterar under eller samarbetar med västblockets militära organisationer, kommer i det ögonblicket att aktualiseras.»

Icke desto mindre ha vi, som det heter i ett annat besked från utrikesministern, utan dröjsmål gått med i denna organisation. Nu äro vi alltså med i kommissionen för fördelningen av volfram och molybden. Jag vill ställa den frågan, hur långt man tänker gå i eftergifter för dessa påtryckningar. De strategiska råvaror, vilka nu användas som påtryckning också på vår utrikespolitik, komma ju till mycket stor del från Europa och Europas kolonier i

Afrika och Asien, och dessa råvaror ha — delvis med stöd av Marshallplanens bestämmelser — sedan länge upplagrats i Amerika. Nu göras dessa påtryckningar på det ena landet efter det andra för att dirigera politiken i viss riktning.

Jag vill också erinra om att exempelvis mangan var med bland de råvaror, som uppräknades i utrikesministerns tal i Katrineholm. För ungefär en månad sedan gick genom pressen ett telegram, vilket klargjorde, att den stat, mot vilken hela denna upprustning riktar sig — Sovjetunionen — då fortsatte att sälja den för vapenproduktionen så viktiga legeringsmalmen mangan till Förenta staterna. Det fanns en mängd gissningar om varför Sovjetunionen gjorde detta. Man gissade på allt utom det som låg närmast till hands och torde vara det riktiga, nämligen att man i Sovjetunionen är så övertygad om att fredens krafter i världen skola vara starkare än de som driva mot krig, att man fortsätter att sälja mangan även till Förenta staterna som om ingenting hänt.

Jag har endast tagit detta som ett exempel på hur olika uppfattningarna om dessa saker kunna vara på de olika sidorna om den s. k. järnridån. Vi behöva endast tänka oss hur det skulle upptagas, om någon annan makts ambassadör eller minister reste till Kullager och bar sig åt på det sätt, som jag nyss talat om. Jag hävdar även den meningen, att många europeiska länder — alldeles särskilt Sverige — ha en så stark ställning i dessa frågor, att de säkert borde kunna resa ett visst motstånd. I enlighet med Marshallplanen ha vi givit regeringen fullmaktslagar beträffande utnyttjandet av vår uranmalm. Vi besitta ju exempelvis de allra viktigaste råvarorna för framställning av ställegeringarna. Vi ha också det mesta av den högprocentiga järnmalmen, som går till vapensmedjorna i Ruhr. Jag tycker därför att vi inte be-

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

höva vika för någon utpressning. Giva vi gång efter annan efter komma vi snart i den position, som Aftontidningen fruktar att vi skola råka i, då det inte ens går att upprätthålla skenet av att vi bedriva en alliansfri politik. Jag vill därför sluta med att säga att vi — även om vi äro sent ute — äntligen böra stoppa upp vårt undanvikande för utpressning när det gäller upprustning och krigsförberedelser samt slutligen deltagande i krig.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag skall inte gå utanför ramen för den enkla fråga, som här ställts, och den debatt, som anknyter sig därtill. Jag vill bara taga upp en punkt, som den ärade interpellanten berörde, när han talade om amerikanska ambassadens kommuniké. Den upplysning om öst-handelsfrågan, som fanns intagen i detta meddelande till pressen, hade i själva verket givits redan dagen innan till Dagens Nyheter från utrikesdepartementet. Dagens Nyheter har också publicerat detta meddelande. Men både den tidningen och den övriga pressen glömde tydligen bort detta på ett dygn och fann att den amerikanska kommuniken hade ett stort nyhetsvärde.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr von Seth frågat mig, om statsrådet Danielson slutfört sitt uppdrag såsom rationaliseringssakkunnig inom regeringen

och om Kungl. Maj:t har för avsikt att låta verkställa någon utredning om möjligheterna att åstadkomma en genomgripande förenkling av de författningar rörande förhållandet mellan allmänheten och myndigheterna, som utgöra den egentliga grunden till att talet om »Krängel-Sverige» uppkommit. Med anledning härav får jag anföra följande.

Den 23 maj 1947 uppdrog Kungl. Maj:t åt statsrådet Danielson att inom regeringen handlägga frågor rörande rationalisering av den civila statsförvaltningen. Detta uppdrag avsåg i första hand frågan om det statliga rationaliseringsarbetets organisation och allmänna uppläggning samt andra med rationaliseringen sammanhängande spörsmål av större räckvidd, särskilt sådana som voro gemensamma för alla eller en stor del av förvaltningens olika grenar. Av vad jag nu sagt framgår, att det åt statsrådet Danielson lämnade uppdraget icke innebar, att genomförandet av allehanda speciella åtgärder, som kunna ha betydelse ur rationaliseringssynpunkt, därmed överflyttades från vederbörande departementschefer till honom. Såsom i tidigare sammanhang framhållits innebar uppdraget icke någon begränsning av departementschefernas ansvar för sina ämbetsområden.

Det gällde till en början att skaffa sig en viss överblick över de olika slag av frågor, som kunna möta inom rationaliseringsverksamheten. Därför utsände Kungl. Maj:t i juni 1947 till statsmyndigheterna ett cirkulär, vari dessa anbefalldes att inom sina respektive områden undersöka möjligheterna att åstadkomma ett snabbare och enklare förfarande. Utsändandet av detta cirkulär innebar närmast en brett upplagd inventering av förenklingsbehovet inom den civila statsförvaltningen.

Samtidigt tillkallades särskilda sakkunniga med uppgift att utreda möjligheterna av en ytterligare decentralisering. Genom de skilda departementens

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

försorg företogs även en undersökning speciellt rörande decentralisering av beslutanderätt från Kungl. Maj:t till underlydande organ.

Efter dessa inledande åtgärder ha, som herr von Seth också nämner, åtskilliga utredningar och kommittéer tillsatts vilkas uppdrag sträckt sig över större eller mindre fält av förvaltningen. Enligt herr von Seth skulle emellertid dessa väsentligen ha betraktat rationaliseringsverksamheten ur rent teoretiska synpunkter. Praktiska och konkreta förslag till förenkling av administrationen och lagstiftningen skulle ha varit betydligt sparsammare än långa och ingående lamentationer över svårigheterna att över huvud taget bedriva något rationaliseringsarbete.

Denna herr von Seths sammanfattning är felaktig och missvisande. I själva verket förhåller det sig så, att icke obetydliga praktiska resultat uppnåts. Förutsättningar ha även skapats för ytterligare och mera långtgående rationalisering. Särskild betydelse tillmäter jag det förhållandet, att bl. a. genom förenklingsaktionen år 1947 och behandlingen av de framkomna förslagen skapats ett väsentligt ökat intresse för rationalisering inom statsförvaltningen. De olika förvaltningsorganen ha i sitt löpande arbete kommit att tillmäta enkelheten och snabbheten i förvaltningsarbetet en större betydelse än tidigare.

För att därefter något närmare beröra de konkreta resultat, som herr von Seth efterlyst, vill jag först framhålla, att redan de förslag och påpekanden, som föranleddes av 1947 års förenklingscirkulär, tämligen snart resulterade i ett betydande antal författningsändringar och andra förenklingsåtgärder. Det ligger emellertid i sakens natur, att dessa omedelbara åtgärder i regel voro av mindre omfattning och i stort sett hade karaktären av detaljändringar. Att här anföra ett eller annat exempel på dessa ändringar skulle därför icke ge

någon riktig föreställning om deras samlade betydelse. Jag vill emellertid framhålla, att — som herr von Seth också nämnt — de verkställda undersökningarna hittills lett till decentralisering av beslutanderätt från Kungl. Maj:t till underordnade myndigheter av ett betydande antal ämnesgrupper, motsvarande omkring 10 000 ärenden per år räknat eller omkring en fjärdedel av det tidigare antalet konseljärenden. Även från de centrala ämbetsverken har decentralisering i viss utsträckning ägt rum. Decentraliseringsutredningens förslag har i huvudsak genomförts. Även inom de centrala ämbetsverken föranledde förenklingscirkuläret åtskilliga åtgärder.

Förenklingssynpunkterna ha också i görligaste mån beaktats vid propositions- och författningsarbetet i de olika departementen samt vid konsultgranskningen. Detta har bl. a. lett till att åtskilliga kommittéförelag blivit föremål för en mycket genomgripande överarbetning i förenklingsyfte.

I anslutning till det sagda vill jag närmare beröra vidtagna eller planerade förenklingsåtgärder på tre stora och praktiskt betydelsefulla områden.

Det första av dessa områden avser byggnadslagstiftningen. Jag vill erinra om att 1947 års byggnadslagstiftning upptog åtskilliga bestämmelser med syfte att åstadkomma större enhetlighet och en snabbare handläggning. Detta kan kanske illustreras av den vackra plansch, som herr von Seth här satt upp bakom talarstolen. I yttrandena över 1947 års förenklingscirkulär framfördes emellertid åtskilliga erinringar mot byggnadsbestämmelserna, bl. a. av samarbetskommittén för byggnadsfrågor. Efter överläggningar med byggnadsstyrelsen och denna kommitté beslöt Kungl. Maj:t den 20 februari 1948 på föredragning av statsrådet Danielson att uppdraga åt styrelsen att göra en förberedande utredning angående möjligheterna att åstadkomma förenk-

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

lingar i fråga om byggnadsreglerande bestämmelser och dessas tillämpning. Styrelsen, som slutfört utredningen, överlämnade sedermera en promemoria i frågan till chefen för kommunikationsdepartementet. En närmare undersökning rörande dessa spörsmål ägde därefter rum inom departementet.

Denna undersökning är nu slutförd och Kungl. Maj:t har den 16 februari 1951 bemyndigat kommunikationsministern att tillkalla sakkunniga för att verkställa utredning angående möjligheterna att förenkla byggnadslagstiftningen och dess tillämpning. I direktiven framhålles bl. a., att det för den byggande måste vara ett starkt önskemål att han i normala fall blott behöver vända sig till en enda myndighet i orten, nämligen byggnadsnämnden. Skall andra myndigheter ur olika synpunkter taga befattning med hans ärende, synes det i varje fall böra ankomma på byggnadsnämnden att åvägabringa det erforderliga samarbetet. Enligt direktiven bör lagstiftningen givetvis icke utsträcka den allmänna kontrollen längre än som ur allmän synpunkt framstår såsom erforderligt. Kan utan olägenheter denna kontroll och tillsyn i vissa hänseenden minskas eller helt undvaras, böra utredningsmännen föreslå åtgärder i detta syfte. Då det kan förväntas, att utredningsarbetet blir omfattande, har i direktiven särskilt framhållits, att utredningsmännen böra i görligaste mån framlägga förslag i ämnet allteftersom arbetet leder till resultat.

Vad angår den speciella, av kriget och dess efterverkningar betingade byggnadsregleringen ha under de senaste åren genomförts en väsentlig förenkling genom decentralisering av beslutanderätt i tillståndsärenden samt genom generell dispens från tillståndstvånget i vissa fall. Tillståndsgivningen var tidigare helt centraliserad till Kungl. Maj:t och dåvarande arbetsmarknadskommissionen. Efter författ-

ningsändringar decentraliserades emellertid med några undantag beslutanderätten från och med den 1 januari 1949 till länsarbetsnämnderna i fråga om ärenden, som avse bostadshus, byggnad eller anläggning för jordbrukets, skogsbrukets eller fiskets behov, rivningsarbete samt annat arbete, som beräknas kosta högst 20 000 kronor. Arbetsmarknadsstyrelsen skulle, med några undantag, äga avgöra övriga byggnadstillståndsärenden. Genom dessa åtgärder har antalet å Kungl. Maj:t ankommande byggnadstillståndsärenden minskat avsevärt. Antalet hos Kungl. Maj:t registrerade sådana ärenden utgjorde sålunda 1947 3 485, 1948 2 793, 1949 671 och 1950 407. Att detta medfört en förkortning av handläggningstiden och därmed fördelar för allmänheten är uppenbart.

Generell dispens från tillståndstvånget meddelades från och med den 1 januari 1949 för vissa mindre byggnadsarbeten. Denna dispens utvidgades från och med den 15 oktober 1949 att även gälla arbete avseende ekonomibyggnader för jordbruksfastighets eget behov och, med vissa undantag, reparations- och förbättringsarbeten å en- och tvåfamiljshus.

Jag vill slutligen erinra om att statsrådet Sköld enligt bemyndigande den 30 juni 1949 tillkallat sakkunniga för att verkställa utredning om formerna för den framtida investeringskontrollen. På denna utredning ankommer att göra en översyn av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Det andra av de områden jag tänkt beröra är lantmäteriväsendet. I yttrandena över 1947 års förenklingscirkulär framkommo åtskilliga förslag om snabbara och enklare förfaranden. Efter samråd med lantmäteristyrelsens chef överlämnades dessa förslag till styrelsen och 1939 års fastighetsbildnings-sakkunniga. En stor del av dessa förslag har föranlett åtgärder. Jag vill till en början nämna, att under 1950 ge-

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

nomfördes lagändringar, varigenom den tidigare splittringen vid fastställelseprövningen av avstyckningsförrättningar inom planeområden undanröjdes. De tidigare särbestämmelserna om länsstyrelses befattning med vissa avstyckningsmål har sålunda upphört att gälla. Därjämte ha regler givits som innebära att fastställelseprövningen med avseende på gränsbestämning vid avstyckningsförrättning numera ankommer på samma myndighet som har att pröva själva avstyckningsförrättningen.

Vidare har nyligen till lagrådet remitterats vissa förslag, som grunda sig på en av fastighetsbildningssakkunniga avgiven P. M. och i huvudsak avse förenklingar i förfarandet vid lantmäteriförrättningar. Bland annat föreslås ökade möjligheter att sammanföra olika förrättningar till gemensam handläggning. Kungörelse- och kallelseförfarandet föreslås avskaffat i vissa fall, och i andra fall förordas förenklingar i det samma. Förenklingar förordas även i fråga om sättet för avslutande av förrättningar. Särskild ansökan om sammanläggning föreslås i visst fall icke vidare skola erfordras. Avsikten är att proposition skall föreläggas innevarande års riksdag. Ytterligare en promemoria syftande till förenklingar kan väntas bli avgiven av fastighetsbildningssakkunniga inom kort.

Jämsides med det sålunda bedrivna arbetet på förenklingar inom lagstiftningen har på det administrativa, organisatoriska och tekniska området ett stort antal reformer genomförts. Genom föreskrifter av lantmäteristyrelsen har sålunda bl. a. möjliggjorts viss förberedande handläggning av förrättningarna, varigenom den del av proceduren, som avser förrättningsammansåttnaden, kunnat förkortas. En fullständig blankettrevision har genomförts. Åtskilliga andra rationaliseringsåtgärder ha vidtagits.

Det tredje exemplet på områden med utpräglade rationaliseringsproblem är

statsbidragssystemet. Behovet av större enkelhet och enhetlighet på detta område är uppenbart, och denna fråga har tidigare vid flera tillfällen varit föremål för övervägande. Som bekant har statsrådet Danielson tillkallat en särskild kommitté för att närmare utreda dessa spörsmål. Kommittén har gjort en kartläggning av det administrativa arbete för stat och kommun, som är förenat med gällande ordning. Utredningen har också införskaffat material till belysning av de speciella statsbidragens betydelse för de bidragsmottagande kommunernas ekonomi. I anslutning härtill undersöker kommittén de praktiska möjligheterna för en reform av bidragssystemet efter vissa riktlinjer, vilka innebära bl. a. att skattegraderingen av de speciella statsbidragen slopas och att en utjämning av kommunernas skiftande ekonomiska bärkraft i stället uppnås genom ett allmänt skattegraderat bidrag. Härigenom skulle väsentliga lättnader i administrativt hänseende uppkomma icke blott för de statliga myndigheterna utan även och kanske i synnerhet för de kommunala bidragstagarna.

De av mig nu berörda förenklingsåtgärderna på byggnadsväsendets, lantmäteriväsendets och statsbidragssystemets områden ha eller komma att få sin väsentliga betydelse däri, att de underlätta myndigheternas arbete eller medföra minskat besvär och tidsutdräkt för allmänheten. I vissa fall torde de även innebära direkta kostnadsbesparingar, men tyngdpunkten ligger dock knappast på den rent ekonomiska sidan. Så är däremot fallet i fråga om åtskilliga ändringar i myndigheternas interna organisation, som genomförts på senare tid. Dessa ändringar ha ofta varit resultat av organisationsundersökningar, som statens organisationsnämnd gjort, men ha stundom kommit till stånd på myndighetens eget initiativ. Ett för riksdagen välbekant exempel på det senare utgör den delvis genomförda

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m. omorganisationen av riks försäkringsanstalten.

Även den förut berörda decentraliseringen av ärenden från Kungl. Maj:t har, i motsats till vad herr von Seth påstår, inneburit vissa besparingar. Jag skall här ge några exempel på besparingar inom Kungl. Maj:ts kansli. Sålunda har denna decentralisering medfört, att man inom Kungl. Maj:ts kansli kunnat reda sig med ett mindre antal tjänstemän än man eljest skulle behövt. Skillnaden uppgår inom ett departement till två andre kanslissekreterare, två amanuenser och två skrivbiträden (motsvarande ett belopp av 50 500 kronor per år) samt inom ett annat departement till en jurist, två biträden och en expeditionsvakt (motsvarande ett belopp av ca 30 000 kronor). Inom ett tredje departement har, främst på grund av vidtagna decentraliseringsåtgärder, antalet andre kanslissekreterare och amanuenser under budgetåret 1949/50 kunnat minskas med två (motsvarande ett belopp av 19 000 kronor), varjämte, i samband med vissa fortsatta sådana åtgärder, vilka övervägas inom departementet, avlöningsanslaget för budgetåret 1951/52 kunnat begränsas med ytterligare 22 000 kronor; dessutom har föreslagits att en ordinarie förste kanslissekreterartjänst skall överföras på övergångsstat. Ett fjärde departement har meddelat, att om decentraliseringsåtgärder icke vidtagits arbetet säkerligen icke kunnat bemästras utan förstärkning av personalen, och från ett femte har uppgivits, att det efter vidtagande av decentraliseringsåtgärder varit möjligt att på de tjänstemän, vars uppgifter överflyttats till underordnad myndighet, lägga en del nya ärenden, och sålunda få en bättre arbetsfördelning inom departementet. Som exempel på, att även decentralisering av ärenden från de centrala ämbetsverken haft liknande effekt, vill jag nämna, att i ett sådant verk inbesparats två amanuenser, två skrivbiträden och

viss tillfällig personal (motsvarande ett belopp av 33 600 kronor), medan ett annat framhållit, att de växande arbetsuppgifterna i viss mån motverkats genom decentraliseringsåtgärder och att en ytterligare personalförstärkning varit erforderlig om sådana åtgärder icke vidtagits. Jag vill betona, att detta endast är ett exempel; en fullständig genomgång skulle ge större resultat.

I detta sammanhang vill jag beröra en speciell utredning, som tillsatts av statsrådet Danielson som ett led i för- enklingsarbetet, nämligen 1948 års blankettkommitté. Denna kommitté, som nu slutfört sitt arbete, hade till uppgift att utreda frågan om en rationalisering i tekniskt avseende av statsförvaltningens blanketter jämte därmed sammanhängande spörsmål. Denna undersökning var en förutsättning för en mera allmän och enhetlig blankettrevision inom förvaltningen. Kommittén har vid sidan av det egentliga utredningsarbetet även bedrivit praktisk verksamhet inom området. För att stimulera myndigheterna till självverksamhet och underlätta deras arbete med en översyn av blanketterna har kommittén sålunda bedrivit rådgivnings- och undervisningsverksamhet. Bland annat har kommittén anordnat två blankettekniska kurser med sammanlagt 108 deltagare, representerande 58 ämbetsverk. Varje kurs har omfattat ett 20-tal föreläsningstimmar samt demonstrationer. Vidare har kommittén utarbetat en promemoria angående blankettekniska normer m. m. ävensom anvisningar för blankettryck, vilka distribuerats inom statsförvaltningen. Kommittén har även utarbetat en handbok i blankettrevision samt framlagt förslag till vissa åtgärder rörande tryckning, lagerhållning och distribution av blanketter.

Att de av blankettkommittén behandlade frågorna och framlagda förslagen ha stor ekonomisk betydelse framgår av kommitténs beräkning, att redan kostnaderna för anskaffning av de stat-

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

liga blanketterna uppgå till omkring 10 milj. kronor om året. Denna kostnad utgör dock enligt kommittén endast några få procent av användningskostnaden, d. v. s. kostnaden för den tid, som för allmänhet och tjänstemän åtgår för blanketternas ifyllande och bearbetning. En förenkling av blankettväsendet kan sålunda föranleda ganska betydande kostnadsbesparingar.

Vad som hittills gjorts eller planerats — jag har här av naturliga skäl kunnat beröra endast en ringa del av detta — innebär givetvis icke att behovet av och möjligheterna till ytterligare förenklingar skulle vara uttömda. Tvärtom finnes och kommer alltid att finnas områden där fördelar kunna vinnas genom fortsatt rationalisering. Att göra de föreskrifter som reglera den statliga verksamheten så enkla och ändamålsenliga som möjligt är en fortlöpande uppgift. Det gäller att finna former för att förenklingmöjligheterna ständigt skola beaktas.

I årets statsverksproposition ha uppdragits vissa riktlinjer för den framtida fortlöpande rationaliseringsverksamheten. Dessa riktlinjer bygga på en samverkan mellan förvaltningsmyndigheterna, statens organisationsnämnd och Kungl. Maj:t. Statsutskottet har icke haft något att erinra mot riktlinjerna i ett utlåtande som i dag ligger på kammarens bord.

I enlighet med vad som anförts i statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t genom ett på statsrådet Danielsens föredragning utfärdat cirkulär ålagt de civila förvaltningsmyndigheterna att anmäla om myndighet finner att gällande föreskrift i något avseende är så utformad, att allmänheten blir mera betungad eller administrationen mera kostnadskrävande än som med hänsyn till föreskriftens syfte kan anses oundgängligen erforderligt. De anmälningar om behov av förenklingståtgärder, som kunnat föranledas av denna bestämmelse, skola icke behandlas

i särskild ordning, utan ärendenas behandling skall utgöra ett led i departementens och förvaltningsmyndigheternas fortlöpande verksamhet för skapande och upprätthållande av en smidigt arbetande förvaltning. Givetvis kommer departementen även att taga initiativ till de förenklingståtgärder, vartill anledning kan finnas. Kungl. Maj:t överväger alltså icke för närvarande någon särskild utredning av den art interpellanten åsyftat.

Den nu refererade bestämmelsen avser närmast vad jag skulle vilja kalla den allmänt administrativa sidan av rationaliseringsverksamheten, d. v. s. sådana åtgärder som syfta till en ändamålsenlig reglering av förvaltningen och i synnerhet myndigheternas förhållande till allmänheten. Lika betydelsefull är emellertid den rationalisering, som direkt syftar till begränsning av statsförvaltningens personal och kostnader och kan vinnas genom tillämpning av ändamålsenliga arbetsmetoder, utnyttjande av tekniska hjälpmedel m. m. Även denna organisationstekniska verksamhet måste, under Kungl. Maj:ts ledning, i stor utsträckning ankomma på de förvaltande myndigheterna själva. I cirkuläret har detta tydligt understrukits genom att myndigheterna direkt ålagts som en ämbetsuppgift att vidtaga de åtgärder som erfordras för att den statliga verksamheten skall kunna utövas så enkelt, snabbt och ekonomiskt som möjligt utan att säkerheten eftersättes. För att denna verksamhet skall intensifieras har vidare föreskrivits, att hos vissa myndigheter skall finnas en eller flera organisationsföredragande med uppgift bl. a. att följa myndighetens verksamhet och föreslå de åtgärder, som anses kunna leda till förenklingar eller besparingar. Avsikten är att dessa organisationsföredragande skola erhålla särskild utbildning i rationaliseringsteknik. I årets statsverksproposition har äskats anslag till statens organisationsnämnd för kurs- och

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

informationsverksamhet. Nämnden skulle sålunda anordna kurser för dessa föredragande men även senare upprätthålla kontakt med dem och genom direkt rådgivning samt genom någon form av meddelanden hålla dem underriktade om vad som gjorts och kan göras för rationalisering på olika områden.

Organisationsnämnden skall vidare som hittills företaga fortlöpande organisationsundersökningar inom civilförvaltningen samt dessutom i ökad utsträckning biträda myndigheterna i deras rationaliseringsverksamhet. För att nämnden skall kunna göra en större insats i dessa avseenden har personalen å dess civila avdelning under de senaste åren ökat genom att till denna överförts ett antal experter från nämndens militära sida. I årets statsverksproposition har föreslagits ytterligare förstärkning av den civila avdelningen. Organisationsnämndens arbete bör i första hand inriktas på sådana områden där större besparingar kunna påräknas.

Den uppläggning av den framtida rationaliseringsverksamheten inom statsförvaltningen, för vilken jag nu i korthet redogjort och som bl. a. innebär att statsrådet Danielsons speciella uppdrag i huvudsak upphört, bygger som nämnts på den tanken, att rationalisering icke är en tillfällig företeelse utan ett led i den fortlöpande förvaltningsverksamheten. Med hänsyn härtill ha ansträngningarna under de senaste åren inriktats på att finna ändamålsenliga former för en ständig översyn över förvaltningen i syfte att åstadkomma förenklingar och ändamålsenligare organisation och arbetsformer. Jag hoppas att de åtgärder som hittills vidtagits skola giva goda resultat. Visar sig emellertid, att ytterligare åtgärder äro erforderliga, komma sådana att vidtagas.

Innan jag slutar vill jag ytterligare understryka, att det rationaliseringsarbete, som de senaste åren bedrivits inom statsförvaltningen, varit synnerligen

omfattande och att intresset för dessa frågor inom förvaltningen för närvarande är större än vad det på mycket lång tid varit. Detta intresse är utan tvivel en god grund för det fortsatta arbetet.

Härefter yttrade:

Herr von Seth: Herr talman! Till hans excellens herr statsministern ber jag att få framföra mitt tack för det mycket utförliga svaret på min interpellation. Det är ju praxis att, när ett svar är mer omfattande, det utdelas i förväg i stencilerat skick till ledamöterna av kammaren. Jag nödgas emellertid konstatera, att statsministern har rationaliserat sitt arbete i så hög grad, att detta interpellationssvar, trots att det enligt vad jag utgår ifrån har ett stort intresse för kammarledamöterna och medborgarna i allmänhet, icke har utdelats i stencilerat skick här i kammaren. Jag beklagar att så icke blivit fallet.

Man kan ju anlägga olika synpunkter på det s. k. Krängel-Sverige. Jag har i min interpellation frågat dels om statsrådet Danielson slutfört sitt uppdrag som rationaliseringssakkunnig inom regeringen och dels om Kungl. Maj:t har för avsikt att låta verkställa en utredning om möjligheterna att åstadkomma en genomgripande förenkling av de författningar rörande förhållandet mellan myndigheterna och allmänheten, som utgöra den egentliga grunden till att tallet om Krängel-Sverige uppkommit.

Ja, detta Krängel-Sverige kan man naturligtvis finna på olika områden. Jag har försökt att leta upp de olika punkter, där detta s. k. Krängel-Sverige varit mest påtagligt. Jag har emellertid gått bet på den uppgiften, därför att krånget gripit omkring sig i en sådan grad, att det nu förekommer på hart när alla områden. Man kan emellertid urskilja vissa huvudpunkter.

Först och främst fäster man sig vid utökningen på senare år av statstjänstemännens antal. Statsministern har i sitt

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

svar påvisat flera områden, där man gjort inskränkningar och avsevärda besparingar i fråga om lönestater. Jag kommer emellertid att längre fram här i debatten visa, att man, då det gäller statstjänstemännen, gjort väsentligt större utvidgningar än som varit nödvändiga. Vi ha vidare här i landet en kraftigt accentuerad byråkrati med mycket krånglig skriftväxling med allmänheten. Vi ha ju fått nya ämbetsverk, nya styrelser och nya nämnder i legio. Vi ha vidare en centralbyråkratisering, som i vissa fall är nästan skrämmande. Denna framträder kanske klarast, när det gäller det statliga blankettväsendet, vilket ju statsministern berörde i sitt svar. Vi ha vidare lagar och förordningar, som i hög grad inskränka medborgarnas rörelsefrihet, ja deras fri- och rättigheter. Detta har medfört, att medborgaren i det moderna samhället i många hänseenden känner sig bunden av och insnärjd i paragrafer. Många ha emellertid en känsla av och en förhoppning om att det skall bli en bättring på dessa områden.

Det är kanske framför allt på ett område, som de flesta människor kommit i närmare kontakt med myndigheterna, ett område som kanske omnämnes mest i tidningarna. Jag syftar på byggenskapen. Jag avser inte alls själva byggnadsregleringen, som jag anser ligger i viss mån vid sidan om det ämne, som jag har tagit upp i min interpellation. Byggnadsregleringen komplicerar emellertid hela denna fråga genom dessa minskade byggnadskvoter och den kamp för att få ett byggnadstillstånd, som följer byggnadsregleringen i spåren. Jag skall inte här nämna någon exakt siffra. Det är väl inte taget i överkan, om man säger att det i dag finns minst ca 10 000 människor, som vilja sätta bo, familjer med barn, tjänstemän och andra befattningshavare, som flytta mellan olika orter, för vilka alla bostadsproblemet kommer i förgrunden. Jag vill emellertid särskilt understryka,

att jag inte avsett att med min interpellation beröra just den sidan av bostadsproblemet. Men när vederbörande äntligen efter sju sorger och åtta bekymmer fått ett byggnadstillstånd, då börja de verkliga svårigheterna, när de skola försöka skaffa sig ett byggnadslov inom exempelvis en stad eller ett stadsplanelagt område. Det är den lidandets väg som jag skulle vilja beröra något närmare här. Den drabbar ju ett oändligt antal människor. Jag beklagar bara att kommunikationsministern inte kommit så långt — när vi nu inte fått svaret utdelat — att vi ha television. Jag måste därför nöja mig med detta blygsamma plakat här på väggen (se s. 37), som i någon mån skall söka demonstrera vilken väg en stackars byggmästare eller byggherre skall vandra när det gäller att bygga ett hus.

Här uppe är tomten och vad som sammanhänger med att skaffa den. Och här äro de personer, icke statligt anställda, som man skall rådgöra med, nämligen arkitekter och konstruktörer, om man själv skall vara byggherre, och här äro alla andra organ i sammanhanget. Här se vi finansieringen m. m. Allt som ligger därunder demonstrerar vad byggherren skall göra och vad som ålägges honom enligt främst de statliga författningarna och enligt de instruktioner, som finnas för städer och samhällen.

Jag skall inte trötta kammaren med att gå igenom vad alla dessa rutor innebära, men så mycket vill jag säga, att om det vill sig väl, har en byggherre eller byggmästare 89 olika handlingar att gå igenom i olika instanser, om han skall bygga i Stockholms stad. Lågt räknat fordras det ungefär 130 handlingar och blanketter för att saken skall kunna behandlas i dessa instanser. Jag säger med flit »lågt räknat», herr talman, ty jag har fått den uppgiften från byggnadsbyrån, att det kan överstiga 130 olika handlingar om det vill sig illa, och om det vill sig riktigt

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

olyckligt kan det också röra sig om mer än 89 handläggningar.

Jag skall inte trötta med detta nu utan antar att man kommit därefter, att byggnadsarbetet kan påbörjas. Då vänder man sig först till industrikommisionen för att söka licens. Sedan går man till stadsingenjörskontoret med dess fyra olika avdelningar; det gäller fastställande av fixpunkt, som är en viktig sak, det gäller schaktning och byggnadslov och det gäller den s. k. planhöjdskontrollen. Så skall det gå en anmälan till gasverket om att man skall bygga, och sedan skall det vara ett papper angående besiktning. Det är även vatten man skall ha. Det skall göras en anmälan med rekvisition av servis och besiktning. Så kommer man till elverket, där man genomgår en liknande procedur. Därpå ansöker man hos gatukontoret om avlopp, och hos hälsovårdsnämnden inlämnar man ritningar för rörinspektion, varpå man begär besiktning av sundhetsinspektören, bostadsinspektören och rörinspektören.

Nu har man kommit en bit ned på denna pelare och kommer så småningom till poliskommissariet och brandchefen, som givetvis ha en hel del att utreda när det gäller brandskydd, skyddsrum och dylika mycket nödvändiga saker. Så gå handlingarna tillbaka till byggnadsnämnden, och där vandra papperen fram och tillbaka, sedan till den ansvarige byggmästaren, och det får göras anmälan om betongarbeten och skyddsrum. Man ansöker om ställningar på gatan, gör anmälan om bottenbesiktning och stombesiktning och till sist om slutbesiktning.

Det är väl intet tvivel om, ärade kammarledamöter, att man måste säga sig, att dessa vägar i många fall — ingalunda alltid — äro tämligen onödiga. Och även om de inte äro onödiga i och för sig, tar det en oändlig tid för papperen att vandra fram och tillbaka. De författningar och instruktioner som finnas krångla onödigt till ärendet. Ja,

detta var en illustration av vad en byggherre i Stockholm eller annan större stad idag har att genomgå.

Nu säger statsministern, att den 16 februari 1951, alltså ca tre veckor efter interpellationens avlämnande, har Kungl. Maj:t bemyndigat kommunikationsministern att tillkalla sakkunniga för att verkställa utredning angående möjligheten att förenkla byggnadslagstiftningen och dess tillämpning. Ja, detta är vi naturligtvis alla synnerligen tacksamma för. Jag skall inte göra några andra kommentarer än att framhålla, att de utredningar som förut gjorts på området varit ganska långsamma. Redan 1947 hemställde samarbetskommittén för byggnadsfrågor, d. v. s. Svenska arkitekters riksförbund, Svenska industriförbundet och Svenska byggnadsindustriförbundet, hos Kungl. Maj:t om en utredning »om möjligheterna att förenkla de byggnadsreglerande bestämmelserna». Detta resulterade i att byggnadsstyrelsen 1948 fick i uppdrag att verkställa denna. Byggnadsstyrelsen har nu slutfört detta uppdrag, och på basis därav har Kungl. Maj:t den 16 februari utsett dessa byggnads-sakkunniga för att verkställa den utredning, som jag nyss läste upp ingressen till.

Eftersom flera av kammarens ledamöter visat intresse för denna karta, skall jag låta den stå till kammarledamöternas förfogande, men sedermera skall jag be att vördsamt få överlämna den till sekreteraren hos dessa sakkunniga för undersökning, huruvida man inte kan få bort någonting av ansvällningen på detta område.

På ett annat område vill jag emellertid oförbehållsamt ge regeringen mitt erkännande, nämligen för att byggnadsverksamheten på icke stadsplanlagda områden, d. v. s. rena landsbygden, blivit avsevärt förenklade sedan — som statsministern framhåller i sitt interpellationssvar — tyngdpunkten för byggnadsärendenas avgörande flyttats

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

från Stockholm och förlagts till länsarbetsnämnderna. Detta har medfört en mycket stor lättnad för oss som bygga och bo i sådana icke stadsplanlagda områden; där har byggandet åtminstone för jordbrukarna underlättats. Men alltjämt gäller att man när man skall bygga ett egnahem på landsbygden måste försöka passa in byggnaden i den kvot, som är tilldelad samhället eller kommunen. Mycket stora svårigheter, kanske för stora svårigheter, resas alltjämt på detta område. Jag syftar alltså inte nu på kvotens storlek utan på den långa väg som man skall gå innan man kommer till den dag, då fixpunkten kan bestämmas och byggandet påbörjas.

Nu känna alla till att med den frihetskänsla som utmärker den svenska landsbygdens befolkning har man där delvis infört ett system när det gäller bygghuset, som ombudsmän eller myndighetspersoner inte kunna hindra. Det ligger något i det, när man i Grönköpings Veckoblad berättar om hur man måste skicka upp ett flygplan runt Bergska sjön för att konstatera, hurvida det under natten uppkommit några svarthus! Därvidlag har man på landsbygden kommit ganska långt. Jag säger inte att man skall göra så, men det visar att man funnit att lagar och förordningar varit sådana, att man inte inom sig känt att man kränkt någons rätt om man tagit saken i egna händer. Jag vill emellertid ännu en gång ge det erkännandet, att när det gäller reparationer av vissa byggnader inom jordbruket ha vi fått lättnader.

Däremot är det alltjämt illa beställt på ett annat område, som statsministern pekade på nämligen lantmäteriförordningarna och därmed sammanhängande problem. Sedan man fått byggnadstillstånd och byggnadslov och sedan alla papper kommit på bordet, kvarstå, när det gäller avstyckning av tomt, sammanläggning av fastigheter, fränskiljande av viss del av fastigheten

o. dyl., hart när olösliga problem för landsbygden. Jag ber att få framföra mitt tack för vad statsministern sade om denna sak i sitt svar och uttalar den förhoppningen, att det måtte bli en avlastning av de ärenden, som hopat sig hos våra distriktslantmätare, överlantmätare, ägodelningsdomare, länsstyrelser, lantbruksnämnder, vägförvaltningsar, distriktsingenjörer etc. Detta hindrar bebyggelsen på landsbygden, ty när man vill finansiera ett bygge, är det ju omöjligt att göra detta med lån, inteckningar och annat, om man inte fått tomten avstyckad och kan få sin lagfart. Här är ett avsnitt, där jag oreserverat ber att få framföra ett tack till statsministern för de åtgärder som han behådat.

Man kan, herr talman, se denna fråga ur olika synpunkter, och i fråga om ett avsnitt har statsministern delvis gått in på saken. Han talar om den föredrags- och kursverksamhet som skall kunna göra cirkulären mer läsbara och förståeliga — jag skall inte använda ordet njutbara. Man vill alltnog försöka få en rättelse till stånd härvidlag. Man kan då konstatera att det måste vara nödvändigt att utvidga föredrags- och kursverksamheten, ty ännu så sent som i december månad förra året hade man i de cirkulär, som kommo från statens priskontrollnämnd, sannerligen inte vinnlagt sig om någon koncentration eller visat någon önskan att klart och tydligt kungöra för människorna vad författningarna innebära.

Jag har här i min hand priskontrollnämndens meddelande nr 1 329 — enbart detta nummer tyder på att ett avsevärt antal sådana meddelanden utgått — av den 23 december 1950, angående tillägg till bestämmelserna om normalpriser å vissa vävnader och filter. Det ligger i sakens natur att när priskontrollnämnden skall utfärda dylika bestämmelser, dessa måste bli omfattande. Men menige man och inte minst vårt affärsfolk, som funnit det nödvändigt

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

att koncentrera sig och fått lära sig att tid är pengar, finner ändå att dessa priskontrollnämndens meddelanden — i detta fall omfattar cirkuläret endast 39 sidor — att dessa blanketter och papper dock äro ganska krångliga.

Jag kan inte neka mig nöjet att bara läsa upp en paragraf i Kungl. Maj:ts kungörelse angående allmänt prisstopp:

»1 §. Den som frivilligt säljer förnödenhet eller såsom företagare åt annan, yrkesmässigt eller eljest, utför tjänst må, med de undantag som stadgas i 2 § här nedan, icke utan tillstånd överskrida det pris å förnödenheten eller tjänsten, som han tillämpade den 31 oktober 1942 eller, där fråga är om förnödenhet eller tjänst som först efter nämnda dag tillhandahållits inom landet, den 31 december 1950

eller, om han vid tidpunkten i fråga icke sålde förnödenheten eller utförde tjänsten, det pris, som vid samma tidpunkt var att anse som gängse pris,

eller, där något gängse pris då ej förefanns, det pris som han därförut senast tillämpat;

dock att om han enligt överenskommelse, som statens priskontrollnämnd efter den för varje fall härövan angivna tidpunkten träffat med honom eller branschorganisation som han tillhör, tillämpat lägre pris än det, som enligt vad nyss sagts skulle vara att anse såsom stoppris, nämnda lägre pris i stället skall gälla såsom stoppris.»

Jag kan inte, herr talman, finna att detta är så klart eller så koncist som man hade önskat sig, och under inga förhållanden är det tidsbesparande.

Jag skall här ta upp ett annat avsnitt, som kanske berör regeringen litet närmare, nämligen införandet av nya lagar och förordningar. Den nya lagen om aktiebolag omfattar 228 paragrafer, och därtill kommer en lag om införande av aktiebolagslagen på tio paragrafer. När ett nytt bolag skall inregistreras eller när ett bolag ändrar sammansättningen av sin styrelse, sina stadgar

eller dylikt, skall det gå in med papper till kungl. patent- och registreringsverket. Jag har så sent som i går eftermiddag fått meddelande om att det är mycket sällsynt att man ens från tränade bolagstjänstemän får in papper i det fullständiga skick som är önskligt, utan handlingarna få vända tillbaka till bolaget, även om man där gjort allt för att kunna tyda de 228 paragraferna. Det blir ett förfarande med papper fram och tillbaka i det oändliga som är av ondo och som tar tid och kostar pengar.

Vi ha i år på riksdagens bord en proposition med förslag till lag om ekonomiska föreningar, där man visserligen inskränkt sig till 119 paragrafer men där man säkerligen skulle ha kunnat inskränka sig ändå mer. Statsrådet Mossberg är inte här i denna kammare, men jag vill, samtidigt som jag nu ganska skarpt klandrar vissa saker, ge honom ett erkännande för att han när det gäller propositionen med förslag till livsmedelsstadga, som också ligger på riksdagens bord, visat intresse för att åstadkomma förenkling av de sakkunnigas förslag. Jag skulle vilja råda de damer och herrar, som äro intresserade av de sakkunnigas förslag när det gäller att definiera kalvkött eller uttala sig om vattenhalten i korv, att läsa detta. Det är sagolikt roligt att läsa, om man inte har något annat för sig under en järnvägsresa. Här kan man verkligen få sig en ganska humoristisk läsning under några minuter. Men jag vill som sagt ge statsrådet Mossberg det erkännandet, att han på de punkterna låtit hyfsa de sakkunnigas förslag. Där finnas även andra saker som allmänheten, kanske inte alltid riksdagsmännen, förundras över. Bl. a. är det något som man dagligen och stundligen möter på Stockholms gator. Man kommer t. ex. resande och vill köpa sig en varm korv. Det finns »varma korvgubbar» i Stockholm av två kategorier. Den ena börjar sitt arbete kl. 8 på kvällen. De ha ett eget litet hus eller tält med disk och

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

äro föremål för de mest rigorösa bestämmelser när det gäller hygien, möjligheter till tvätt, etc. etc. Mellan kl. 6 och 8, eller — om jag skall uttrycka mig modernt — mellan kl. 18 och 20 får det inte säljas varm korv på gatan. Kanske beror det på att det är middags-tid då, kanske beror det på att de korvgubbar, som sluta kl. 18, inte skola kunna konkurrera med dem som börja senare — eller möjligen beror det på att tarmluddet skall hinna omställa sig till ny korvätning.

Faktum är att de gubbar som sälja korv på gatan på förmiddagen endast få ha en låda på magen, men det är tillåtet för dem att gå omkring och bjuda ut sin korv. Det är däremot icke tillåtet för dem att sätta sig ned och hålla korvlådan mellan knäna — då träda omedelbart författningar och cirkulär i funktion angående tvättnings-möjligheter m. m. Skulle korvgubben ett ögonblick bli trött och vilja sätta ned lådan på en pakethållare på en cykel, olagligt parkerad på gatan, då har varje polisman rätt — kanske rent av skyldighet — att ingripa och förhöra denne korvgubbe, huruvida han har alla de hygieniska möjligheter, som en gubbe med korvstånd skall ha!

Detta är ingen större sak men det är en av de tusen bagateller, som visar att vi äro insnärjda i paragrafer och krångel av ett slag, som allmänheten ofta inte har reda på. En sak som jag absolut skulle vilja lägga allmänheten på hjärtat att iakttaga är, att korv skall ätas på platsen där man köper den. Jag har inte haft reda på detta förrän häromdagen, när jag försyndade mig genom att köpa en korv vid Nässjö station och sedan gå in och aväta den på perrongen. Jag vet inte vad detta skall medföra för straff, men jag vill deklarerera att jag inte hade kännedom om denna bestämmelse. Jag är dock riksdagsman och bör ha kännedom om sådana saker. Men hur skall allmänheten kunna känna till allt sådant?

Därmed komma vi, mina damer och herrar, in på ett mycket allvarligt problem som man inte kan ta skämtsamt på. Det är att vårt samhälle i dag överflödar av så mycket författningar, instruktioner, lagar och förordningar, att om en medborgare skall företa sig något måste han, som någon uttryckt saken, nästan hålla en advokat i handen. Inte ens advokaterna äro för övrigt kapabla att omspanna detta vida fält, utan man blir härvidlag, liksom när man går till läkare, skickad till olika specialister: skattespecialist, byggnadsspecialist, specialist på lantmåteriförordningar osv. Det är just denna specialisering i vårt samhälle, som — det vill jag med djupt allvar framhålla — är så farlig och som gör att allmänheten känner sig fullständig villrådlig.

Så kommer den andra sidan av saken, som jag anser vara synnerligen farlig, och det är att när allmänheten finner, att många av dessa lagar och förordningar och paragrafer äro onödiga och omöjliga att följa, sätter man sig över dem. Det är kanske här som kärnpunkten ligger i hela detta problem: faran av att staten mister sin auktoritet.

Jag skulle vilja ta som exempel att under kristiden, när det verkligen gällde att dra åt svångremmen, funno sig alla ansvarskännande människor i detta och alla jordbrukare gjorde sin plikt. Men när Krångel-Sverige fortsätter, då blir det i varje fall inte längre ett moraliskt brott om en människa sätter sig över lagar och förordningar, utan det blir i stället en tävlan på alla områden att kringgå dem. Här äro vi givetvis inne på ett synnerligen farligt område. Detta kan man inte skämta med, det gäller mycket viktiga avsnitt av hela vårt dagliga liv, som man inte kan underlåta att peka på.

Det var en sak som statsministern framförde i sitt anförande, där jag tyckte det framgick av tonen, att jag skulle ha skjutit över målet då jag ta-

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

lade om exempelvis statstjänstemännens antal. Där hänvisade excellensen till att man gjort vissa indragningar. Jag slog i går upp riksräkenskapsverkets årsbok för 1948 och 1950 och har låtit skriva av vissa siffror. Jag säger inte att de äro absolut riktiga, jag tycker att de låta fantastiska. I riksräkenskapsverkets årspublikation säges det emellertid i redogörelsen för olika verksamhetsområden, att antalet tjänstemän inom den allmänna civilförvaltningen har stigit från 43 111 år 1944 till 45 788 år 1946 och 63 522 den 1 oktober 1949 — det är ju en oerhörd ökning. Antalet anställda inom affärsverken utgjorde 74 436 år 1944 och 109 085 den 1 oktober 1949. Sammanlagt funnos i den allmänna civilförvaltningen och i affärsverken — försvarsväsendet är således inte medräknat — 117 547 tjänstemän år 1944 och 172 607 den 1 oktober 1949 — en ökning alltså från 1944 till den 1 oktober 1949 med icke mindre än 55 060 tjänstemän. För egen del tycker jag att dessa siffror äro oroväckande. De innebära i det närmaste en ökning med 30 procent av antalet anställda inom den allmänna civilförvaltningen och vid affärsverken jämfört med 1944.

Jag anser denna sak vara av så stor betydelse, herr talman, att jag må ha rättighet att uppta kammarens tid ytterligare några minuter. Statsministern har sagt, att det finns alldeles för mycket blanketter och att de kosta alldeles för mycket. Eftersom svaret icke är utdelat till kammarens ledamöter, vill jag hänvisa till s. 26 i bilaga 2 till statsverkspropositionen. Det säges där, att blankettbeståndet i statsförvaltningen år 1947 av riksdagens revisorer uppskattades till 30 000 olika blankettyper. Men det är endast de yrkestyckta blanketterna, och alla de som framställas av myndigheterna själva genom stencilering o. dyl. äro inte medräknade. År 1940 förbrukades i statsförvaltningen 6,1 ton skrivpapper motsvarande ett värde av 4,6 miljoner — det står i SOU

1943:6. Härtill kommer kostnaden för läskpapper och kuvert om 0,9 miljoner. Statens tryckeriintendent har beräknat den årliga kostnaden för det statliga trycket, riksdagstrycket ej inräknat, till 15 miljoner kronor, varav 10 miljoner kronor belöpa sig på blankettrycket. Härtill kommer kostnaden för icke yrkestyckta blanketter.

Herr Wärn har ju varit inne på denna sak, och jag vill endast göra den kommentaren, att det mot bakgrunden av dessa siffror är uppenbart att man måste vidtaga krafttag för att göra avsevärda besparingar på detta område. Om man gör besparingar på detta område vinner man även både tid och pengar på andra områden. I första kammaren har det framförts en motion, nr 125, av herrar Cassel och Lundgren, vilka med den sakkunskap som åtminstone läkaren Lundgren bör besitta, tala om att våra provinsialläkare ha att laborera med en blankett- och formulärsamling som räknar 140—150 nummer. Jag skall inte vidare beröra denna motion, men den konstaterar, att om blankettskriveriet kan minskas med två timmar per arbetsvecka för de ca 600 ordinarie och extra provinsialläkare vi ha i dag, vinner man 62 400 timmar per år som provinsialläkarna skulle kunna ägna åt sin läkarverksamhet, något som skulle kunna bidra till att delvis häva bristen på provinsialläkare. Vi ha många andra områden inom samhällslivet, där avsevärt fler effektiva arbetstimmar skulle kunna vinnas om blankettskriveriet kunde minskas. Om man nu exempelvis skulle förstatta sjukvården skulle det bli ytterligare skrivarier. Det vittnas från England och Danmark om vilken oerhörd belastning skrivarbetet utgör för läkarna där. En dansk läkare har sagt till mig, att han nästan har fått lämna sin läkarverksamhet. Han har blivit en sådan där »fyldepennelæge», säger han, som alltför mycket får utöva sitt yrke med reservoarpennan i stället för att gripa in på det

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

område, där han verkligen kan göra en insats. Detta är, åtminstone som jag ser det, ett mycket viktigt problem på lång sikt för vårt samhälle.

Jag skulle, herr talman, ha mycket mer att säga om denna sak. Jag har emellertid studerat den debatt, som ägde rum 1948 på grund av herr Fallas interpellation i ämnet, och jag kan inte finna att en dylik mammutdebatt på något sätt gagnar saken eller allra minst att den kan upprätthålla intresset. Jag vill bara sluta med att säga, att när jag talar om tjänstemännens antal, syftar jag inte för ett ögonblick till att rikta någon anmärkning eller något angrepp mot vår tjänstemannakår. Vår svenska tjänstemannakår är pliktrogen och duglig. Vi kunna vara stolta över att ha en sådan tjänstemannakår som den vi ha i vårt land. Men tjänstemännen själva äro ingalunda betjänta av att deras göranden och låtanden inskränkas av bestämmelser och cirkulär. Den farran ligger nära till hands, att ansvaret kommer bort om en tjänsteman är instängd av bestämmelser och cirkulär. Det blir ett divisionsansvar. Ingen vill känna ansvar och ingen törs gripa in, utan har han följt cirkulär och paragrafer och kan skicka papperen eller blanketterna till nästa tjänsteman, anser han att han har gjort sin plikt. Så får det inte vara. Jag skall gärna erkänna, att det har förekommit decentralisering på flera områden inom statsförvaltningen. Jag känner väl till vägväsendet, där det efter förstatligandet 1944 skedde en upprörande centralisering, åtminstone till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förrådsbyrå. Där har nu skett en glädjande decentralisering. Förut fick lokalförvaltningen inte reparera en bil som gått sönder, om kostnaden översteg 200 kronor. Här har skett en ändring, och under den nuvarande förrådsdirektören förekommer inte sådant. Det är ett exempel på en skicklig decentralisering. Jag vill uttrycka en förhoppning att denna anda skall utbreda sig ännu

mer på kommunikationsväsendets område och genomsyra olika delar av statsförvaltningen, så att varje tjänsteman känner sitt ansvar och handlar i känslan därav. Då blir det säkerligen mycket mer utträttat inom vårt samhälle.

Jag vill sluta, herr talman, med vad jag tidigare sade om att statsmaktens auktoritet och allmänhetens känsla för lagar och förordningar inte får rubbas genom onödigt kineseri. Få lagar men goda i ett välstyrkt samhälle är min önskan, och vinnlägga vi oss alla om att följa dem, kunna vi hoppas att begreppet Krångel-Sverige så småningom skall försvinna.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Då jag i likhet med interpellanten anser, att denna fråga är stor och betydelsefull, tillåter jag mig än en gång ta kammarens tid i anspråk för att med några ord belysa en del av vad interpellanten nyss anförde.

Jag vill börja med att tacka interpellanten för det sätt, på vilket han har tagit emot interpellationssvaret. Jag tyckte det andades en vilja att uppskatta vad som göres medan han samtidigt förbehöll sig rätten att kritisera. Jag kan också ge interpellanten rätt i att det är beklagligt, att svaret inte var utdelat på förhand. Det är kanske, herr talman, ett belägg för risken av att interpellera statsministern. Vi leva ju i ett så obyråkratiskt och fattigt land att statsministern inte har någon statssekreterare. Jag tror inte att ett sådant missöde hade inträffat, om interpellationen varit riktad till någon av departementscheferna.

Men jag är inte bara tillfredsställd med interpellantens anförande. Interpellanten har satt upp en tavla, som skulle visa, hur illa det står till i Krångel-Sverige inom ett visst område, nämligen byggnadsområdet. Jag har redan i mitt interpellationssvar framhållit, att regeringen inte är nöjd med de nuvarande förhållandena och att vi där-

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

för ha tillsatt en utredning för att söka komma fram till ett ur både allmänhetens och samhällets synpunkt bättre tillstånd.

Om alltså varken interpellanten eller regeringen är nöjd, vill jag emellertid varna för att ur sådana om än så intressanta planritningar läsa ut för mycket. Byggande av ett hus är ett långsiktigt företag. Det är många ting man måste tänka på när man skall bygga ett hus. Här har interpellanten räknat upp alla de instanser som skola höras, och han kommer till att det behövs 89 olika akter. Men hur många av dem går det att koppla bort? Nog måste väl gasverket ha kännedom om att huset skall byggas, i synnerhet om det skall dragas in gasledning, och nog måste väl civilförsvarschefen ha rätt att säga sin mening om placeringen av huset i ett tätbebyggt samhälle. Jag skulle tro att en granskning av dessa 89 punkter kommer att visa, att lika väl som det är nödvändigt att gasverket får veta om bygget och lika väl som civilförsvarschefen skall höras, måste hälsovårdsnämnden kopplas in o. s. v. Jag tror inte att man kan säga, att ett husbygge är en tillfällig historia, som samhället krånglar till för medborgarna. Varför är detta krångel till? Naturligtvis för att tillvarata medborgarnas rättigheter, för att skydda dem från ödesdigra misstag.

Jag skulle också ha kunnat berätta ett och annat om mina erfarenheter. Jag var under sex år statssekreterare i socialdepartementet och var gång på gång irriterad över en byggnadslagstiftning som tycktes lägga hinder i vägen för ett handlande på bostadspolitikens område. Men de resonemang jag fick föra med representanter för byggnadsstyrelsen, kommunikationsdepartementet och justitiedepartementet lärde mig att detta krångel var ett skydd för individens rättigheter och att det därför var ganska svårt att rikta ett grundskott emot det. Jag tror att de nytillsatta sakkunniga måste i sitt arbete handla så, att de inte

göra det besvärligare för människorna genom en formell minskning av krånglet och genom borttagande av bestämmelser, som äro fastställda till medborgarnas skydd. Jag hoppas emellertid det skall gå att finna utvägar som bibehålla skyddet men göra krånglet lättare än det nu är.

Man skall emellertid inte bagatellisera vad stat och kommuner här byggt upp. Det kanske inte alltid har varit de bästa formerna, men man har otvivelaktigt alltid haft ett bestämt syfte. Byggande innebär en långtidsplanering, och man får ta många hänsyn. Detsamma gäller en mängd andra bestämmelser i Krångelsverige. Det är naturligtvis krångligt med trafikregler, trafikstopp-signaler o. dyl., och alla önska att det vore möjligt att ta bort dem. I stället blir det krångligare varje dag. Varför? Jo, till skydd för individen. Det måste införas trafikregler som för den enskilde bilisten kunna te sig som ett intrång men möjliggöra att tätorternas trafik flyter åtminstone något så när obehindrat fram. Jag tror att man bör fundera även på detta. Vi ha här ett avvägningsproblem, som man inte kan vifta bort.

Jag vill inte alls försvara priskontrollnämndens cirkulär — jag har inte haft någon del i deras utfärdande — men en tillfällighet gjorde att jag just häromdagen frågade om det fanns några klagomål mot cirkulären på detta område. Priskontrollnämnden svarade, att man inte hade hört några klagomål, och framför allt inom textilbranschen hade man uttryckt sin tillfredsställelse över den klarhet och reda, som de nuvarande bestämmelserna skänka. Det är lätt att göra sig lustig över en kungörelse sådan som den herr von Seth läste upp angående prisstoppet. Men besinna att varje formulering där måste vara sådan, att den vid en domstolsprövning kan göra klart för den enskilde medborgaren och för samhället hur det förhåller sig. Det är nog

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

ofta så att bestämmelserna för oss okunniga lekmän te sig mer tillkrånglade än de äro.

Livsmedelsstadgan betraktar herr von Seth som föredömlig, och det gläder mig. Han har däremot mycket att säga om aktiebolagslagstiftningen. Men, herr von Seth, den har varit underställd riksdagen, och om det är så mycken galenskap i den finns det ju här i denna kammare och i första kammaren klarsynta människor som icke sakna juridisk erfarenhet och som hade kunnat peka på förenklingar när Kungl. Maj:t tydligen inte orkat med det. Eller också borde väl intresseorganisationerna ha kunnat komma fram under riksdagsbehandlingen med erinringar om på vilka punkter denna lagstiftning är så krånglig. Nu hoppas jag att det blir en grundlig omarbetning av förslaget till lagen om ekonomiska föreningar. Det skall inte bli någon prestigesak för regeringen att slåss om alla paragrafer där, utan jag hoppas att herr von Seth sätter till alla klutar för att ta bort alla paragrafer som äro onödiga och som krångla till det hela. Härvidlag äro riksdagen och regeringen lika ansvariga. Vi kunna väl inte nå resultat annat än genom samarbete.

Jag kommer så, herr talman, in på statstjänstemännens antal. Det är ju förskräckliga siffror som herr von Seth anförde här. De ge emellertid en besynnerlig bild av vad som har förevarit sedan 1944. Jag har också sett riksräkenskapsverkets tablå. Jag vet ju hur det har snålats inom statsförvaltningen, och jag sade mig, att det inte kan vara sant, att antalet statstjänstemän stigit på detta sätt under en tid när varenda sekreterartjänst diskuteras i timtal. Det kan inte vara så att statstjänstemännens antal växt med många tiotusen. Hur granskar inte statsutskottet utgiftsökningar och personalstatsökningar. Ändå skulle det ha smugglats förbi både regering, statsutskott och riksdagens kammare en mängd nya tjänster, så att

vi från 1944 till nu skulle ha fått 30 procents stegring. Jag sade mig på samma sätt som herr von Seth tydligen har gjort, att det måste vara någonting galet i siffrorna. Hans erfarenhet som riksdagsman sade honom, att det inte kunde ha gått till så.

Det är inte heller, herr talman, så alldeles riktigt med dessa siffror. Jag har inte haft tid att ägna dem någon mera ingående analys, och jag skall genast redovisa varifrån jag har fått min visdom. Vi ha tillsatt en kommitté, som heter arbetskraftsutredningen, för att undersöka hur det skall vara möjligt att tillgodose samhället med personal på olika områden. Denna arbetskraftsutredning har gjort en analys av ökningen av antalet tjänstemän och bland annat granskat dessa siffror från riksräkenskapsverket. Det är ett ganska intressant resultat man har kommit till.

Statens järnvägar ha övertagit 9 000 man från de enskilda järnvägarna. Man kanske inte skall säga, att de enskilda järnvägarna äro sämre skötta, men personalen har en längre tjänstgöring, och när den flyttades över till statstjänst fick den bättre arbetsvillkor. Det gjorde att man fick öka antalet anställda till 10 200, men det beror på att tjänstgöringstiden är kortare, och det ha vi varit överens om att acceptera i riksdagen. Dessa 10 200, som tillkommit genom en ökning av statens järnvägars nät, kunna ju inte räknas in när man talar om den ökade byråkratiseringen. Men ännu besynnerligare är att det i riksräkenskapsverkets siffror ha räknats in 3 500 man som voro i SJ:s tjänst och som fortfarande äro det men som förut voro tillfällig rekryteringspersonal. Det blir alltså en väldig skillnad om man lägger till först dessa 10 000 och sedan ytterligare 3 500 anställda.

Beträffande postverket har man gjort på samma sätt. Sannolikt mellan 2 000 och 2 700 personer ha varit reservpersonal, som förut inte har räknats in

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

i siffrorna men som nu räknas in. Dessa ha emellertid inte herr von Seth åberopat i sin replik till mig, ty i de siffror han använde hade han inte framräknat affärsverkens personal och försvarspersonalen.

Jag övergår så till den allmänna civilförvaltningen. De allmänna läroverken ståta med en stor ökning, ingående i den ökning som herr von Seth omnämnde. Jag har kontrollerat att 300 personer tillhöra kommunala mellanskolor som överflyttats under de senaste åren. Det är alltså 300 personer som icke äro nyanställda utan som förut varit i kommunal tjänst och nu gått över i statstjänst. Dessutom förekommer det ett metodfel. Antalet anställda vid de allmänna läroverken år 1944 hänför sig till den 1 januari, medan däremot siffran från 1949 gäller förhållandena den 1 oktober. Spelar det någon roll? Ja, det spelar den rollen, att timlärare och ett betydande antal extralärare, som icke äro knutna till läroverken då termin icke pågår, inte ingå i siffran den 1 januari men ingå i siffran den 1 oktober, och det är klart att man då får fram en kraftig ökning av personalen vid läroverken.

Vi skola ta länsstyrelserna. Där har en väsentlig ökning skett. Det beror bl. a. på skatteavdelningens tillväxt. Men i samband med folkbokföringens tillkomst flyttades över ett betydande antal tjänstemän, som förut varit anställda i kommunens tjänst. Arbetsförmedlingens personal har enligt statistiken ökat med 1 500 personer från 1948 till 1949, men alla hade förut haft samma anställning, vilken inte ändrat karaktär utan är densamma som förut. Det är här fråga om ortsombud, som förut inte redovisats men som nu redovisas. Detta gör 1 500 tjänstemän till, vilket belastar statistiken. Detsamma gäller riksförsäkringsanstalten. Trots de kraftiga nedskärningar och minskningar, som där skett under general-

direktör Natt och Dags ledning, har det skett en stor ökning enligt riksräkenskapsverket. För riksförsäkringsanstaltens vidkommande redovisas också ortsombuden. Hur många dessa äro kan jag för dagen inte säga. Socialministern har muntligen sagt, med reservation för minnesfel, att det är cirka 1 000 personer, och om det är riktigt ökar statistiken med ytterligare 1 000 personer utan att någon ökning skett i verkligheten.

Herr talman! Jag skall inte fortsätta uppräknningen, men arbetskraftsutredningen kommer att visa, att personalökningen inte uppgår till 30 procent, som man skulle kunna tro när man läser riksräkenskapsverkets siffror, utan kanske något på 10 procent från 1944 till nu. Det kan vara en anmärkningsvärd siffra även det.

Därför att jag fortfarande, herr talman, anser att frågan är betydelsefull, skall jag avsluta min framställning med ett par synpunkter av mera allmän räckvidd. Jag tror att vi alla oberoende av partifärg äro intresserade av att statsförvaltningen skötes på ett så effektivt och hilligt sätt som möjligt. Varje åtgärd, som ökar smidigheten och effektiviteten i statsförvaltningen utan att minska servicen till folket, äro vi alla överens om att vidta. Statsrådet Danielsons utredningsarbete, som enligt min mening har varit framgångsrikt, har i huvudsak syftat till att i stort sett med bibehållande av statsförvaltningens uppgifter åstadkomma en så smidigt arbetande förvaltningsapparat som möjligt. Men det nuvarande läget kan ställa oss inför ett hårdare sparsamhetstvång. Det är detta som skymtar i den Wärnska utredningen. Där är det inte längre fråga om att med bibehållande av de arbetsuppgifter, som statsförvaltningen har, försöka göra dem på ett så smidigt sätt som möjligt, utan där ställs frågan så: Vad har det svenska samhället råd att under nuvarande förhållanden ge för service åt de svenska medborgarna?

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

Det är viktigt att vi härvidlag observera, att det är fråga om två olika saker.

Ecklesiastikministern driver för närvarande en ganska hård besparingspolitik exempelvis visavi skolorna. Han har där nått betydande resultat, ty annars skulle antalet lärare ha ökat oerhört. Men, ärade kammarledamöter, man kan inte driva den besparingsaktionen så långt att man skadar de intressen, som skolan är satt att värna. Här uppstår ett avvägningsproblem. Förr eller senare måste man fråga sig: Kunna vi gå längre på besparingsområdet utan att skada skolan själv? Det samma gäller sjukvården. Den visar under denna tid en kraftig ökning av personalen. Sinnessjukvården är alltfjämt försummad, och vi ha där med riksdagens medgivande gjort betydande öknings under senaste åren. Jag skulle tro att på denna stora ökning faller ett par tusen tjänster. Det är en gissning, men jag föreställer mig att det förhåller sig så. De problem, som här uppstå, äro följande. Är den svenska sjukvården i det skick att man är beredd att indra tjänster och därmed minska den service allmänheten har rätt att kräva.

Vi skola komma ihåg, att under de sista 20 åren har det svenska samhället undergått något av en fredlig revolution. Vari har då denna bestått? Jo, den har bl. a. bestått däri att en mängd arbetsuppgifter anförtrotts samhället, landsting, kommun och stat. Vi ha kallat dem sociala reformer. Vi ha varit överens om dem i stort och utan nämnvärda strider. Men vad betyder detta? Jo, att samhället åtar sig uppgifter, som förut varit den enskilde individens. Vi ha varit överens om att detta varit en klok politik. Men då kan man inte efteråt säga, att antalet tjänstemän nu ökat för kraftigt, och därmed skapa missnöje med denna utveckling. Men, herr talman och herr interpellant, låt mig omedelbart göra ett medgivande. Utvecklingen har varit snabb. Är från

år har man beslutat åtgärder, som gjort att kommunerna ställts inför nya och stora uppgifter liksom också de centrala statliga verken. Jag vill inte förneka, att man i denna snabba utveckling understundom glömt samordningsuppgifterna, och att det otvivelaktigt finns luckor att fylla, att det otvivelaktigt finns vattentäta skott, som behöva rivas bort. Både ur samhällets och de enskilda medborgarnas synpunkt. Det är detta arbete regering och riksdag böra utföra under en reformpaus sådan som vi nu ha. Jag kan, i den mån nu kritiken avser att råda bot på sådana missförhållanden, som hero på det svenska samhällets rekordartade expansion under de senaste två årtiondena, som vållat statsmakterna, enskilda och kommunerna en viss desorientering, försäkra om regeringens fulla medverkan och stöd.

Till sist, herr talman, eftersom den ärade interpellanten sade några vänliga ord om statstjänstemännen, vill jag gärna göra detsamma. Jag har mångårig erfarenhet av skickligheten och kunnigheten hos det stora flertalet av dem, som tjäna det svenska samhället. Jag undantar givetvis i detta betyg regeringen, som jag inte vill yttra mig om. Men det finns en sak, som ofta ställer tjänstemännen inför svårigheter och som gör att de kanske ibland te sig byråkratiska och besvärliga. Vi vältra för mycket på dem. Om man vräker hur mycket arbete som helst på en läkare eller lärare, så till sist, hur duglig han än är, orkar han inte behandla varje fall individuellt, utan han får falla tillbaka på rutinen. Så går det väl ofta för en tjänsteman, som ställts inför uppgiften att lösa en serie av invecklade och besvärliga frågor. Han får falla tillbaka på rutinen, och det ger det intrycket att förvaltningen är byråkratisk. Ibland vore kanhända det allra enklaste sättet att avskaffa byråkratismen att ge oss flera och inte färre tjänstemän.

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

Herr OHLIN (replik): Herr talman! Med anledning av replikväxlingen mellan statsministern och herr von Seth om det beklagliga faktum att interpellationssvaret inte är tillgängligt för kammarens ledamöter, som endast haft att hålla sig till en rätt lång uppläsning, vilket gör det svårt för andra än interpellanten att debattera saken, vill jag säga, att statsministerns ursäkt förefaller mig alldeles ohållbar. Herr statsministern säger, att han inte haft någon egen expertis till förfogande, men statsministern har haft möjlighet att — om interpellationssvaret var färdigt först i går — uppskjuta dess avlämnande till nästa vecka för att duplicering skulle medhinnas. Det är viktigare, herr talman, att kammaren kan diskutera denna mycket viktiga fråga med material i sin hand än att debatten äger rum en vecka tidigare. Jag beklagar, att debatten inte kan ge vad den skulle kunnat ge, om vi haft materialet till förfogande.

Jag vill bara tillägga, att när statsministern säger att krånget är till för att skydda medborgarna mot misstag, så bör man nog varna statsministern för att pressa detta argument för mycket. Ty med det argumentet skulle man ju kunna försvara nästan allt det krånge som nu förekommer. Jag undrar om inte medborgarna skulle vara intresserade av att på vissa punkter ha litet mindre skydd. En framstående politiker och statsvetenskapsman sade för ett par hundra år sedan — det var på 1700-talet — att en av den tidens största olyckor var manien att »regera för mycket». Det var innan den liberala epoken satte in i samhällsutvecklingen. Jag undrar om vi inte kommit in i en tidsålder, där man har anledning erinra sig detta att det är stor risk om man försöker regera och reglera för mycket.

Nu hörde jag till min glädje statsministern säga i slutet av sitt anförande att kanhända vältra vi för mycket på dessa, som jag också erkänner, mycket

dugliga tjänstemän. Men min glädje blev mindre, när statsministern tillade, att kanske är bästa sättet att ha flera tjänstemän. Jag trodde att statsministern skulle dra den mera naturliga slutsatsen, att det bästa är att se till att vi inte lägga alltför många *nya uppgifter* på våra tjänstemän. Vi böra vara återhållsamma när det gäller att driva utvecklingen i den interventionistiska riktningen. Alla veta att regeringspartiet är den drivande kraften därvidlag. I den mån debatter av detta slag kunna vara en maning till regeringspartiet att iaktta återhållsamhet när det gäller att driva fram en utveckling, som betyder att man lägger alltför många uppgifter på tjänstemännen, tror jag att de kunna göra stor nytta.

Herr FRÖDERBERG: Herr talman! Jag kommer visserligen att nu yttra mig i en fråga, som jag för tre—fyra år sedan hade en debatt om här i kammaren och i korridoren med kommunikationsministern, men tillfället är så lämpligt att beröra en del av det krånge, som vi få dragas med, att jag inte kan underlåta att göra det. Det gäller frågan om vatten och avlopp på landsbygden. Jag är inte ensam om den uppfattningen här i riksdagen, att det därvidlag råder ett tillstånd, som är hart när olidligt att plöja sig igenom. Samma uppfattning hade nämligen kommunikationsministern, när han redan 1946 tillsatte en utredning, som fick direktiv att mycket förenkla allt som hörde samman med byggande av ledningar för vatten och avlopp och då särskilt på landsbygden. Jag skall göra en liten hastig repetition av vad som fordras för att få statsbidrag till sådana här anläggningar.

Vi veta, att när statsbidrag till anläggande av vatten- och avloppsledningar infördes, kom det också ganska utförliga bestämmelser härom. Bland annat skulle det sålunda finnas för varje kommun en generalplan. Men när man

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

kom fram med den befanns den ofta för dyr, och sedan fick man börja plocka med delarna och det fastän man haft att göra med en auktoriserad firma. I min hemsocken ha vi lagt ut 70 000 kronor för ritningar till vatten- och avloppsledning, och innan det hela var färdigt måste det till massor av dubbelarbete. Jag och många med mig tycka, att det är dubbelarbete, när en auktoriserad firma gjort upp generalplan och delplaner, som sedan skickas till länsarbetsnämnden, som sedan skickar det till distriktsingenjören för vatten och avlopp i länet, som sedan skickar det till arbetsmarknadsstyrelsen, som slutligen skickar det till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Arbetet går inte i en handvändning på varje ställe, utan papperen bli liggande där i både veckor och månader för detaljgranskning. Från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kommer så ärendet tillbaka till arbetsmarknadsstyrelsen, där det i de flesta fall blir avslag. Men blir det arbetstillstånd, meddelas detta till länsarbetsnämnden, varifrån man får sitt tillstånd, och så gör man upp om arbetet med en firma. Men innan allt detta är klart skola handlingarna underställas väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som har att godkänna firman och av kommunen utsedd kontrollant. Men därtill skall det också finnas en överkontrollant, som även skall godkännas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Först därefter kan man sätta i gång med renstakning, och när den väl är färdig kommer distriktsingenjören i länet och inspekterar, och först därefter kan det egentliga arbetet börja. Men inte nog med detta. Varje månad skola kontrollant och överkontrollant skicka rapport, åtföljd av karta och beskrivning, om arbetet till distriktsingenjören. Därvid skall man pricka in på sina kartor alla detaljer, som visa hur arbetet fortskrider, med profiler och detaljbeskrivningar. Det hela går sedan till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som också har

att pricka in allt detta på sina kartor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen arbetar sålunda som en generalstab i krig, som markerar varje kompani och pluton på sina kartor. Hur många tjänstemän som sitta med detta knåpgöra vet jag inte, men nog kan det väl tyckas, att när man har att göra med en auktoriserad firma, en kontrollant och en överkontrollant, som äro fackmän, vilka kanske ha högre utbildning och mera praktik på detta område än de tjänstemän, som sitta i ämbetsverket och pricka in alla dessa detaljer på sina kartor, hela detta förfarande skulle kunna avsevärt förenklas.

Alla kommuner, som genomlidit vad jag här skildrat, äro fullständigt eniga om att avsevärda nedskärningar i detta kontrollarbete skulle kunna göras. Senast i måndags satt jag i en kommitté hemma och gick igenom de föreskrifter vi fått från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. I kommittén sutto också tre socialdemokrater, sålunda regeringens trognaste stöd, och de båda mig hälsa vederbörande i Stockholm och tala om allt detta trassel och pedanteri, som är rena rama jollret. Hela förfaringssättet är väl av mera administrativ natur, som regeringen sålunda borde kunna gripa sig an med, men hittills har detta inte skett.

Jag hade tänkt efterlysa resultatet av det arbete, som utförts av den kommitté på detta område, som tillsattes redan för fem år sedan, men då kommunikationsministern nu meddelat, att kommittén fullgjort sitt uppdrag och endast väntar på tryckningen av sitt betänkande, kan det ju bli tillfälle att återkomma till frågan.

Det var särskilt några saker jag ville fästa uppmärksamheten på innan propositionen skrivs, nämligen att man allmänt ute i bygderna förväntar, ja fordrar betydande förenklingar i här ifrågavarande avseende. Vi kommunalmän, som lita till fackmän, måtte väl vara lika måna om att få arbetet väl utfört

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

som dessa tjänstemän med sin minutiösa kontroll, som kanhända många gånger, i viss mån åtminstone, försämra arbetet.

Herr von Seth hade en hel del berömmande ord att säga om decentraliseringen av byggnadstillståndsgivningen, men för egen del vill jag säga, att jag vid ett par möten med vederbörande byggnadsnämnder i mitt län — länsarbetsnämnd och länsbostadsnämnd — och länsarkitekt funnit, att tvärtom en hel del nya påfund kommit till, som ytterligare krångla till hela tillståndsgivningen och förlänga tiden.

Ja, herr talman, detta var vad jag med mitt anförande särskilt ville fästa uppmärksamheten på i detta sammanhang.

Herr von SETH: Herr talman! När det gäller denna karta vill jag påpeka, att även om jag till största delen talade utan koncept men efter stolpar så använde jag i fråga om särskilt dessa saker bland annat orden »i de flesta fall nödvändiga institutioner». Jag vill betona för statsministern, att i detta fall har jag icke försökt att på något sätt negligera dessa institutioners betydelse. Men vad jag kanske icke tillräckligt framhöll är att på grund av omständigheter, som jag icke här kan gå närmare in på, fastna papperen här och var. Det kan bero på anhopning av ansökningar och ärenden eller på andra förhållanden. Men man har, icke minst när det gäller byggnadsärenden, haft på känn, att papperen bli liggande. Det fordras en resa till den ena eller den andra staden, kanske till huvudstaden, för att man skall få fram papperen. Det fordras att en liten pluton reser upp med olika experter och uppvaktar. Dessa järnvägsresor ha blivit en kostsam sak för kommunerna och för vederbörande själva. Det är endast i få fall som man glatt sig åt de nöjen vid sidan av uppdraget som en sådan huvudstadsresa kan bereda, därför att dessa personer i allmänhet äro så strängt upptagna att

de omedelbart måste resa hem igen. Resan blir på detta sätt mycket ansträngande.

Vad jag velat peka på är att handläggningen av dessa ärenden innefattar 89 olika handläggningsmoment. Detta måste kunna förenklas. Det är icke tal om annat än att de sakkunniga, som nu ha saken om hand, måste kunna införa ett förenklat system för detta, även om de icke kunna så mycket skära ner antalet styrelser och institutioner. Jag har gjort en anhållan att denna karta måtte, sedan kammarens ledamöter fått taga del av den, så småningom överlämnas till denna utredning. Denna anhållan ber jag nu att få utöka. Jag anhåller värdsamt, herr statsminister, att få överlämna kartan till sekreteraren hos dessa sakkunniga, därför att jag från mina utgångspunkter anser att här kan tillämpas ett annat förfarande. Annars fastna vi i dessa blanketter och papper.

När det gällde aktiebolagslagen replikerade statsministern, att den hade herr von Seth och riksdagens övriga ledamöter beslutat. Jag kommer särskilt väl ihåg när vi hade lagen till behandling i kammaren. Den expert vi hade inom vårt parti var den nu döde Sven Lundberg i Hälsingborg. Han berättade från utskottets förhandlingar att det var sekreteraren samt en eller två av utskottets ledamöter som verkligen förstodo varthän aktiebolagslagen syftade, därför att, såsom jag påpekade i mitt första anförande, den är utomordentligt svår att förstå. Även personer som dagligen och stundligen handskas med den kunna icke ens med lagbokens hjälp inom rimlig tid klara upp problemen och avgöra vilken väg ett papper skall gå. I år blevo vi begåvade med en förordning om fastighetstaxering. När det gäller värdering av växande skog och taxering av skogsmark är det ett till ytterlighet tillkrånglat problem. Jag vet icke om jag efter 17 års riksdagsarbete börjar bli litet åderförkalkad, men jag måste säga, att dessa bestämmelser an-

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

gående värdering av växande skog äro till ytterlighet svårtydda. Vi ha fått en privat föredragning om denna sak. Jag har fått den uppfattningen att det ford-ras verklig sakkunskap för att kunna tränga in i dessa problem. Det har en gång, när det gällde vissa lagar och för-fattningar då herr Wigforss var finans-minister, sagts, att dem begrep icke herr Wigforss själv, utan det var bara regeringsrådet Kuylenstierna och möj-ligen någon till som begrep dem. Lika fullt fattade riksdagen beslut om dessa saker.

Jag kan också nämna en sak som jag icke gick in på i mitt första anförande därför att jag icke ville draga upp nå-gon debatt om den; det var den jord-lagstiftning vi begåvats med under de senare åren. Den proposition som stats-rådet Sträng lagt på riksdagens bord angående denna fråga är, från mina synpunkter sedd, ytterligt tillkrånglad och hinderlig för medborgarna, när det gäller förvärv av jordbruksfastigheter. Jag anser att det är ett ytterligare bi-drag till att öka krånglet och minska trivseln i samhället.

När statsministern säger, att vi inom riksdagen varit med om att besluta om denna ökning av kostnaderna, att be-sluta om skolfrågan, att besluta om nya ämbetsverk samt nya styrelser och nämnder, kan jag åtminstone säga, att jag för min del och i många fall mitt parti och större delen av den borger-liga riksdagsgruppen icke kunnat bi-träda en ja-proposition. När det gällt att inrätta många av de nämnder och styrelser som kommit till under de se-naste åren, har emellertid denna debatt och denna kritik gjort ganska stor nytta. Jag skall icke förlänga den ytter-ligare utan vill bara erinra om att när statens jordbruksnämnd skulle tillsättas var det fråga om ett nytt ämbetsverk med generaldirektör, två överdirektö-rer och så och så många byråchefer o. s. v. Jag anhåller att icke behöva fortsätta denna uppläsning av listan,

ty jag har den icke här. Men det var en lång lista på tjänster som skulle in-rättas. Nu sattes emellertid kritiken in mycket hårt, och vi fingo igenom vissa inskränkningar i fråga om statens jord-bruksnämnd.

Till sist kan jag icke underlåta att gå in på den kanske viktigaste punk-ten i denna sak, som statsministern be-rörde i slutet av sitt anförande. Vi ha på grund av den explosionsartade sam-hällsutvecklingen tvingats att besluta nya lagar och förordningar samt inrätta nya ämbetsverk med påföljd att vår tjänstemannakår blivit allt större och fått alltmer tyngande och viktiga upp-gifter. Jag skulle till statsministern vilja säga, att det är just där faran ligger i dagens samhälle, att när vi kommit i gång och när det inlagts så att säga den högsta växeln på att staten och de sty-rande skola träda in och reglera män-niskornas förhållanden, så har man också kommit i den olyckliga situatio-nen, att när man skall skapa skydd för medborgarna på vissa områden beskär man deras frihet och rörelseförmåga, och de bli helt insnörda i detta krångel. Jag ber att få understryka, att denna ut-veckling, som i många fall måste er-kännas som nyttig och nödvändig för vårt moderna samhälle, för med sig den avigsidan att de styrande inträtt så-som alltför mycket bestämmande. Men det är dock de enskilda individerna som samhället består av. Det är de en-skilda individerna i samhället som skola bygga upp vår produktion och vårt välstånd samt över huvud taget vårt samhälles utveckling. Det är icke bara så att ansvaret för tjänstemännen avtrubbas genom att man inför divi-sionsansvar, utan vi ha även i fråga om individerna kommit därhän att de sitta och låta sig dirigeras av statliga för-ordningar och statliga bestämmelser. — Jag tror icke att jag använt några överord. — Att statliga förordningar måste finnas i den mån vi ha social-vård — som statsministern var inne på

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

— och i den mån det gäller kommunikationer, biltrafik o. s. v., det är självklart; det äro vi alla med om. Men skyddet får icke gå så långt att människornas rörelsefrihet beskäres. Detta är kanske den allvarligaste konsekvensen om man drar ut kontentan av vad statsministern sade.

Jag har, Eders Excellens, sökt att icke lägga mitt anförande polemiskt, och i flera fall ha vi kunnat gå varandra till mötes i denna ytterst viktiga sak. Men i denna punkt kommer det fram en väsentlig skillnad som gör, att åtminstone jag känner stor farhåga för att människorna skola insnöras i dessa bestämmelser. Fria medborgare är det bästa för samhällets utveckling. Därför hoppas jag, herr statsminister, att när det gäller att få bort dessa missförhållanden vi skola kunna enas och mötas på flera av dessa områden.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Endast ett par ord, herr talman! Visst skola vi vara måna om att medborgarnas frihet skall bevaras! Mitt interpellationssvar och min replik andades ju en mycket stor förståelse för att man icke skall giva sig på ingripanden som äro onödiga. Men jag vill bara framhålla, att ett betydande mått av det som vi nu dragas med är en följd av de två senaste årtiondenas samhällsutveckling. Jag vågar, herr talman, säga, att medborgarnas frihet i vårt svenska samhälle är större i dag än den var för tjugu år sedan.

Herr **OLSSON** i Gävle: Herr talman! När man suttit här och åhört debatten så kommer man icke ifrån en sida av saken, den som närmast kan formuleras ungefär på det sättet: Vilket ansvar ha vi själva i det här huset för den utveckling man här påtalat? Det är — jag vill icke underlåta att säga det — många beskedliga människor här. Det är många människor som sitta hemma och fun-

dera mellan riksdagarna, och så komma de underfund med att det finns en liten lucka här och där. Jag skulle vilja erinra om vår skattelagstiftning; här ha riksdagsmännen upptäckt luckorna; här ha vi försökt täppa luckorna, så att det snart icke finns många i detta land som kunna vår kommunalskatteförordning eller taxeringsförordning. Jag tror att vi i detta sammanhang skola komma ihåg, att det kanske innerst inne hos allihop finns en liten kverulant, var vi än äro placerade i detta land. Om det nu hör till den svenska naturen vågar jag icke yttra mig om; men jag tror ej att vi skola förneka att det är på det sättet. Vi vilja gärna krångla till saker och ting som icke behövde krånglas till, och därför ha vi faktiskt på skilda områden lagstiftningar som det aldrig skulle falla andra länder in att lägga sig till med, detta kanske icke minst på skattelagstiftningens område.

Jag har varit här så länge att jag minns den tiden på 1920-talet, när utskotten blevo ålagda att sluta med att i sina betänkanden trycka av motionerna helt och hållet eller i stora delar samt nöja sig med att göra en recit. Det väckte en formlig panikstämning i denna kammare vid den tiden; det kom protester från många håll. När vi svenskar se en proposition till riksdagen i Danmark eller Finland så få vi ju en chock. Och skulle en revolution utbryta här en gång bleve det väl under det förhållandet att vår Kungl. Maj:t försökte tillämpa den metoden. Ty det betyder ju faktiskt att man finge reda på förfärlig litet av vad som låge till grund för det hela.

Jag har nu en känsla av att vi hjälpas åt så gott vi kunna; ingen är oskyldig, och ingen är kanske mera skyldig än den andre, vare sig han tillhör det ena eller det andra partiet. Men vi drivas av någon sorts perfektionsraseri; ingenting får klicka i vare sig det ena eller det andra avseendet.

Herr talman! Jag har icke kunnat

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

underlåta att säga dessa ting. Sedan är det en annan sak att man givetvis skall sträva efter att enligt den där kartan begränsa arbetet så mycket som det är möjligt. Man skall icke ha att göra med så många institutioner. Man kan kanske åstadkomma ett samarbete mellan dessa institutioner, som gör att den enskilde icke behöver besvära dem allihop.

Jag skulle också i detta sammanhang vilja säga att om man, när det gällde arbetsordningar och sådant i de olika verken, gäve tjänstemännen en smula mera frihet, där de kunde följa det sunda förnuftet och icke bara det skrivna ordet, så tror jag att det skulle vara till gagn för det svenska folket. Det betyder ej att jag vill avstå något som helst från kravet på att man skall revidera och att man skall kontrollera alla åtgärder. Men man måste ju i detta fall komma ihåg, att man icke får ordna det på det sättet att den enskilde tjänstemannens initiativ många gånger får vika åt sidan på grund av att det är säkrare att inför den kommande kontrollen följa det tryckta ordet; då har han inga som helst risker, under det att det kan uppstå risker av det andra handlingssättet, ehuru det kanske skulle vara till fördel för både samhället och individerna.

Herr talman! Jag har icke kunnat underlåta att framföra dessa synpunkter. Det är klart att vi skola sträva efter att få bort byråkratien. Men vi skola också själva komma ihåg en annan sak — jag har icke adress åt någon, det gäller alla partier, det gäller socialdemokraterna, det gäller folkpartisterna, högern, bondeförbundet och kommunisterna: Vi skola i detta hus sträva efter att icke själva krångla till saker och ting som det ej är nödvändigt att krångla till.

Herr OHLIN: Herr talman! Herr Adolv Olssons sista ord tror jag att vi alla kunna hjärtligt instämna i. För övrigt uppbars ju hans yttrande av en viss generositet när det gällde att fördela

ansvaret för en utveckling av vårt samhälle i interventionistisk och byråkratisk riktning. Han ville helt och hållet fränsäga sig och det socialdemokratiska partiet något större ansvar än vad andra riktningar ha för en sådan utveckling. Han sade uttryckligen, att ingen hade större ansvar och ingen hade mindre, utan vi hade alla här ett lika stort ansvar. Jag måste därför, herr talman, innan denna debatt nu snart är slut, ändå understryka, att om vi fråga, vilket parti som enligt sitt program och sin verksamhet driver utvecklingen i den riktningen, att samhället skall lägga under sig mera och mera uppgifter och därför måste byråkratiseras, då kan svaret ju icke vara tvivelaktigt. Det är klart, att den riktning, som vill att man skall i samhällets ägo överföra växande delar av det ekonomiska livet, därigenom kommer att lägga större delen av de ekonomiska angelägenheterna under tjänstemannahandläggning. Det är vidare klart att det parti, som vill att samhället skall kontrollera andra och växande delar av det ekonomiska livet, utrikeshandeln etc., därigenom också måste komma att skapa ett nytt behov av mera byråkratisering. Vad innebär talet om planhushållning och centraldirigering annat än att sådant, som eljest skötes i mera decentraliserade former av näringslivet självt, till väsentlig del övertages av centrala organ, myndigheter, byråkratiska institutioner?

Jag tror därför att när herr Adolv Olsson var så generös, att han icke blott konstaterade vårt medansvar för den interventionistiska utvecklingen — för vilken jag tror att vi alla måste erkänna oss ansvariga — utan ville fördela detta ansvar *lika*, måste vi nog tycka att generositeten går för långt. Ansvar för denna utveckling måste ändå i ännu högre grad bäras av den riktning, som enligt sitt program vill utvidga samhällets inflytande rent principiellt på angivet sätt.

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

Om jag, herr talman, icke nu begagnar detta tillfälle att gå in på en närmare debatt är det av uppenbara skäl. Jag hänvisar bara till tjugusjupunktsprogrammet eller herr Wigforss' skrift om »Ekonomisk demokrati». Den som vill ha frågan besvarad, varifrån risken för fortsatt byråkratisering av det svenska samhället kommer, kan med fördel studera dessa båda aktstycken.

Sedan vill jag, innan jag slutar, bara tillägga en sak. De omdömen, som statsministern och herr von Seth fällde om de svenska tjänstemännen, deras duglighet, skicklighet och oberoende, vill jag upprepa och understryka. Under mina rätt många och långa vistelser i utlandet har jag ofta gjort mig den frågan, vad det är som gör att det svenska samhället trots allt tillhör de bäst administrerade länderna i världen. Statsministern får ursäkta mig om jag då icke kunnat finna förklaringen, vare sig under de två sista årtiondena eller tidigare, vara att söka däri att våra regeringar varit mera framstående än utlandets, ty det tror jag ej att de äro. Men jag tror mig kunna konstatera, att den svenska administrativa apparaten, de svenska tjänstemännen, representera en mycket hög nivå, som endast få andra länder ha motsvarighet till och som många länder ha anledning att avundas oss. Vi äro nog alla helt och hållet överens om att det gäller att slå vakt om denna omistliga tillgång för svenskt samhällsliv. Men vi göra det nog bäst om vi bland annat tänka på vad statsministern nyss sade om att icke lägga för många och för stora uppgifter på ett begränsat antal tjänstemän. Det förutsätter att vi söka hålla igen, när det gäller en utveckling som annars kan leda till en olycklig byråkratisering av vårt samhälle.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! En diskussion mellan herr Ohlin och mig har ju

alla förutsättningar att bli en missuppfattningarnas diskussion, och jag skall inte ta upp någon polemik med anledning av herr Ohlins båda anföranden. Jag vill bara göra ett stillsamt påpekande. Vi diskutera i dag det nuvarande samhällets byråkratisering. Vi diskutera inte det samhälle som kan komma om 20 eller 30 år. Jag har tillåtit mig peka på att som en av huvudanledningarna till att vi ha flera tjänstemän nu än för 20 år sedan får man ange den samhällsutveckling, som har ägt rum under dessa 20 år. Så säger herr Ohlin, att för den samhällsutvecklingen är det socialdemokratiska partiet mer ansvarigt än de andra partierna. Skulle vi då inte kunna precisera frågeställningen på detta sätt, herr Ohlin: Vilka åtgärder under de gångna 20 åren har det socialdemokratiska partiet genomdrivit, vilka ha lett till en ökad byråkratisering i samhället, emot herr Ohlins röstning?

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag blev också förvånad när jag märkte att herr Ohlin var mera intresserad av att diskutera denna fråga teoretiskt än praktiskt. Jag tänkte fråga, hur många punkter i det omtalade 27-punktsprogrammet som hittills ha skapat den byråkrati, om vilken vi nu tala. Jag tror det får bli en framtida sak att avgöra, om det är folkpartiet eller socialdemokratien som skall ta ansvaret för den mesta byråkratien i samhället. Jag har en liten erfarenhet från detta hus, som säger mig att folkpartisterna inte äro sämre kåsupare än vi andra. Jag erinrar mig, att när man började tala om den mycket konstifika tidskriftsskatten, som var en invecklad historia, kom förslaget från folkpartiet.

Herr SENANDER: Herr talman! Det var med verkligt nöje jag hörde herr Olsson i Gävle förklara, att vi borde komma dithän, att tjänstemännen i stäl-

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

let för att uteslutande följa det tryckta ordet, d. v. s. den mångfald författningar som existera inom den civila statsförvaltningen, borde mera använda det sunda förnuftet. Jag tror det där inte längre är något problem, åtminstone inte inom det verk jag tillhör. Statsmakterna ha nämligen bedrivit en sådan personalpolitik, att det är fullkomligt otänkbart att man skulle kunna tjänstgöra i enlighet med författningarna. Personalknappheten gör att det får gå vind för våg, och den dag vi med nuvarande personaltillgång skulle exempelvis i Göteborg börja tjänstgöra i enlighet med författningarna, skulle hela trafiken avstanna. Detta är ingen överdrift, det är ett faktiskt förhållande. Så länge man envisas med att ha personaltillgången så knapp som man gör exempelvis inom tullverket, kan man helt enkelt inte följa det tryckta ordet, utan man måste låta det gå hur som helst.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Statsministern vill uteslutande intressera sig för den byråkratisering som finns i samhället i dag, och även han försöker säga, att socialdemokratien inte kan ha något större ansvar än de partier, som inte varit i regeringen. Jag ber kamraren observera, att statsministern och hans parti driva en propaganda som går ut på att socialdemokraterna ha gjort en rad märkliga ting, men när man diskuterar krånglet säger statsministern, att socialdemokraterna inte ha större ansvar än de som äro i opposition — dessa ha röstat för det mesta. Måste man ändå inte visa någon konsekvens? Inför vissa auditorier vill man ta hela äran av allting, men inför andra säger man, att socialdemokraternas ställning är parallell med de övriga partiernas, som inte ha regeringsmakten. Jag trodde det var självklart att den som sitter vid regeringsmakten och har utformat och dag för dag övervakar hur ett maskineri fungerar måste ha ett an-

nat och mera genomgripande ansvar för sådant. Om statsministern svarar, att statsutskottet skall verkställa en granskning, måste jag säga, att svaret är absurt. Nej, herr statsminister, det går verkligen inte att komma ifrån en regerings ansvar för en utveckling av denna art.

Sedan ber statsministern att få några exempel. Jag skall gärna ge statsministern ett exempel. Från mitt parti och från de andra oppositionspartierna har det flera gånger motionerats om att byggnadsregleringen skulle förenklas. Vi ha avgivit konkreta förslag, och bondeförbundet och högern ha även avgivit konkreta förslag. En del av dem ha blivit genomförda så småningom, en del inte. Vi ha visat en strävan att komma bort från en så invecklad regleringsapparat som den regeringen har. Menar verkligen statsministern, att vi i oppositionen skola sätta upp våra egna ämbetsverk för rationaliseringsändamål så att vi på samma sätt som regeringen skola kunna få fram förslag till förenkling? För övrigt ha vi röstat mot vissa ämbetsverk o. d. Jag skall inte här gå in på några detaljer. Jag vill slå fast, att regeringen ingalunda kan fränsäga sig ett speciellt ansvar för utvecklingen under den tid den har suttit vid makten.

Så ha vi sakens andra sida. Herr **Adolv Olsson** riktade hela tiden blicken framåt. Han sade att vi skola vara försiktiga och söka komma överens om att vara återhållsamma, så att vi inte medverka till byråkratisering. Jag instämmer än en gång i detta yttrande. Jag tror det finns all anledning att se inte bara bakåt utan också framåt i denna fråga. Jag konstaterar då det glädjande, att man nu på socialdemokratiskt håll är så angelägen att fränsäga sig något särskilt ansvar för en byråkratiseringsutveckling, att det måste sätta spår i fråga om det socialdemokratiska partiets handlingsätt i framtiden. Det blir alldeles omöjligt, därest statsminis-

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

tern och hans parti vilja iaktta någon konsekvens mellan uppträdandet i dag och i framtiden, att driva en politik som har den syftning, som kan utläsas ur t. ex. tjugosjupunktsprogrammet eller ur Wigforss' skrift om ekonomisk demokrati. Det kan hända att statsministern säger, att detta inte är något officiellt dokument och att herr Wigforss inte är med i regeringen nu. Ur båda dessa dokument kan man dock utläsa en klar och markerad strävan till en växande central dirigerings av samhällslivet. Det är omöjligt att genomföra denna centrala dirigerings, den må vara bra eller dålig ur den ena eller den andra synpunkten, utan att den också betyder en växande byråkratisering av samhället. Det är därför som riskerna för en byråkratisering komma att i hög grad bli beroende av om det socialdemokratiska partiet vill verka i den anda, i vilken man talar i dag, eller verka i den anda, i vilken man tänkte när man skrev tjugosjupunktsprogrammet.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag är ledsen att nödgas återkomma.

Det förekommer glidningar i herr Ohlins framställning som göra, att det är svårt att riktigt veta vad han talar om; i varje fall har jag svårt att riktigt förstå honom. Diskussionen här har lagts upp på följande sätt: man har talat om tendenserna i samhällsutvecklingen, och jag har tillåtit mig peka på att det under de senaste 20 åren har ägt rum en betydande förändring av det svenska samhället. Denna betydande förändring har inte haft en politisk karaktär i den meningen, att den har vållat hårda strider mellan de politiska partierna, men den har inneburit ett ökat ianspråktagande av samhällets tjänster för individerna — jag vill peka på folkpensionerna, barnbidragen och en hel rad sådana saker som ha genomförts. Men detta måste betyda, sade jag

i mitt första anförande, att det som kan se ut som en ökning av det samhällsliga inflytandet kanske, när man analyserar det närmare, visar sig vara en möjlighet till en vidgning av den individuella friheten. Syftet med mitt första anförande var alltså att försöka ge en mera nyanserad framställning av vad som hänt med det svenska samhället under vad man i den enklare agitationen har velat kalla en pågående byråkratiseringsprocess. För vår del känna vi ingen anledning att smita ifrån vår del av ansvaret. Det skall vara aldeles klart att det socialdemokratiska partiet är stolt över att under dessa 20 år ha stått som ledare av den politiska utvecklingen.

Den fråga som jag ställde var emellertid denna: Vad i denna utveckling har lett till en ökad byråkratisering, som folkpartiet och övriga borgerliga partier ha motsatt sig? Det var den fråga som ställdes, och jag överlåter åt kammarledamöterna att när protokollet kommer undersöka, om herr Ohlin har gjort ett försök att svara på den frågan, som ändå är av väsentlig betydelse. Och än en gång, herr Ohlin: Det skall inte lyckas att framställa saken som om vi skulle vara rädda för de gärningar vi ha genomfört. Vi ha ingen anledning att säga, när vi se tillbaka på de gångna 20 åren, att vi skämmas för dem. Men det finns en fara hos oss alla, som herr Adolv Olsson på ett utomordentligt sätt har skildrat. När vi göra någonting som i och för sig är vettigt och klokt, är den svenska mentaliteten böjd för att söka göra det perfekt, och då kan det tänkas uppstå tyngande moment vid sidan av det stora som vinnas, och dem skola vi skära bort. Det är på den punkten jag menar att alla skulle kunna samlas till kamp emot byråkratiseringen. Jag tillåter mig, herr talman, att sluta med vad jag sade i mitt näst sista anförande: Medborgarfriheten i Sverige i dag är långt större än medborgarfriheten var för 20 år sedan.

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten. Jag vill i likhet med statsministern hänvisa ledamöterna till att läsa protokollet och undersöka, huruvida statsministern har velat eller vågat kommentera den mycket viktiga principfråga som här naturligt har kommit upp till debatt, nämligen det *ofrånkomliga* sambandet mellan å ena sidan den politik, för vilken det socialdemokratiska partiet enligt sina skrifter och sitt framtidsprogram har engagerat sig: en växande centraldirigering, kallad planhushållning, i samhället, och å andra sidan byråkratisering av samhället. Det ofrånkomliga sambandet mellan denna socialistiska omvandling i dirigerande riktning å den ena sidan och samhällslivets byråkratisering å den andra är ett problem, herr talman, som statsministern möjligen i dag kan underlåta att diskutera — jag har intet krav på att han skall ta upp någon större debatt nu — men som statsministern kommer att få många tillfällen att diskutera och då inte kommer att slippa diskutera.

Herr **LINDHOLM**: Herr talman! I den offentliga politiska diskussionen har det under de senaste åren rätt ofta förekommit att herr Ohlin och övriga folkpartister ha strukit under, att den utveckling som ägt rum i vårt samhälle under de senaste åren ingalunda är en produkt enbart av socialdemokratiens insatser. Herr Ohlin har ofta velat göra gällande, att det är en gammal liberal tradition som har följts i det ena eller andra fallet. Jag ber att i anknytning till dessa uttalanden bara få konstatera, att herr Ohlin i dag gör ett slags tudelning av ansvaret för det som har skett. Denna tudelning går ut på att folkpartiet har ansvaret för det goda som kommit till människorna under det att den byråkrati, som är en produkt av dessa goda ting, förklaras vara ett resultat av socialdemokratiens arbete.

Det är ett ganska anmärkningsvärt sätt att argumentera som herr Ohlin har behagat använda i detta sammanhang.

Herr **HEDLUND** i Rådomb: Herr talman! Statsministern efterlyste för en stund sedan några exempel på beslut av riksdagen, som genomdrivits av socialdemokraterna emot de borgerligas mening och som kunde sägas innefatta ökad byråkratisering. Det är naturligtvis inte lätt att på några få minuter göra en inventering i sin hjärna av sådana där ting, men nog finns det en del att peka på. Jag skall be att få nämna den skogsvårdslag som genomdrevs för några år sedan. Den innehåller nog en del bestämmelser som kunna sägas ha medfört ökad byråkratisering, och här voro de borgerliga partierna emot den socialdemokratiska linjen. Vi fingo vissa väsentliga skärpningar av expropriationslagstiftningen för några år sedan, och även där voro väl de borgerliga partierna ense om att man gick väsentligt för långt i riktning mot vad man skulle kunna kalla en byråkratisering. Strandlagsförslaget, som kom så sent som i höstas, skola vi inte heller alldeles glömma bort i detta sammanhang. Jag tror också att den omläggning av hushållningssällskapens hela struktur förtjänar uppmärksammas, som genomfördes för några år sedan, när man på visst sätt politiserade sällskapen. Jag minns att vi i vårt parti voro mycket oppositionellt inställda då. Jag kommer särskilt ihåg att herr Pehrsson-Bramstorp var motståndare till en sådan omändring, och jag tror att de borgerliga partierna över huvudet taget inte ville vara med om den ändringen. Man ville att hushållningssällskapen skulle arbeta under någorlunda fria former utan att partiellt vara ett statsorgan som de nu blivit.

I fråga om den Wärnska sparutredningen yttrade statsministern, att svenska folket får ställa sig frågan: Vilja vi

Svar på interpellation ang. rationalisering inom den civila statsförvaltningen m. m.

vara med om en standardsänkning? — det är ju en sådan som herr Wärn i skilda hänseenden har föreslagit. Jag tycker att frågeställningen inte är den allra lämpligaste. Jag skulle vilja fråga på följande sätt: Ha vi råd att upprätthålla den sociala standard vi ha? Att vi alla önskade det utgår jag från som tämligen självfallet. Vad svenska folket vill veta är om våra resurser inför kommande automatiska utgiftsstegringar o. s. v. kunna väntas räcka till för att bibehålla den nuvarande standarden i skilda hänseenden. Där måste naturligtvis regeringen stå till tjänst med material för bedömande, huruvida en inskränkning kan bli nödvändig. Om det behöver bli några inskränkningar får väl regeringen i första hand och riksdagen i andra göra det tråkiga val som då förestår mellan de utgifter som skola skäras ned.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! För en stund sedan sade statsministern, att de åtgärder som vidtagits under de senaste åren hade medfört att den individuella friheten nu hade blivit större än tidigare. Jag vill knappast skriva under på den saken. För vissa grupper har det blivit större frihet. Jag tänker särskilt på vissa fackförbund inom byggnadsområdet. När det gäller byggnadsregleringen, som ju varit det område som mest kritiserats under denna debatt, så är det inte tu tal om att inte arbetsmarknadsorganen försöka se till att inga andra få vara verksamma på detta område än just de grupper som höra till facket, trots att det på många ställen, särskilt på landsbygden, skulle vara möjligt att skaffa arbetskraft, om man bara finge byggnadstillstånd. Arbetsmarknadsorganen försöka emellertid på det kraftigaste begränsa byggnadstillstånden till förmån för de kategorier, som kommit in i facket. De som

ha fördel av denna frihet äro just dessa fackorgan, som så att säga blivit bestämmande på arbetsmarknadsområdet. Den enskilde individen, som önskar uppföra en nödvändig bostad eller annan byggnad, har inte sin gamla frihet kvar att försöka ordna en sådan angelägenhet efter sina egna möjligheter. Han blir stängd genom de bestämmelser, som på senare tid införts, och det är intet tvivel om att man på många andra områden i samhällslivet genom denna utveckling har fått icke en ökad frihet utan i stället en mera begränsad sådan.

Jag vill säga, att jag i likhet med herr Ohlin uppskattar våra tjänstemäns förmåga, men det är obestriddligt att Sveriges tjänstemän i dessa dagar styra och härska på ett sätt som aldrig tidigare förekommit i vårt samhälle. Det är statstjänstemännen som, kan man nära på säga, styra vårt svenska samhälle. Naturligtvis utnyttjar regeringen dem så gott den kan, men jag tror att inte ens regeringen alltid står fri från tjänstemännens makt, när det gäller att dirigera saker och ting.

Om det nu är på det sättet, som herr Senander nyligen deklarerade, att genom att det blivit så litet tjänstemän i tullen man där har fått tillgripa sitt personliga förnuft i stället för att följa författningarna, då undrar jag om det inte vore på tiden att vi minskade statstjänstemännens antal litet varstans, så att det sunda förnuftet komme till uttryck bättre än nu.

Det är all anledning att försöka rationalisera statsförvaltningen och inte säga att det är bra som det är. Jag tror att det går att göra mycket på detta område utan att något kommer att förlämnas genom denna rationalisering.

Herr SENANDER: Herr talman! Jag vill till herr Rubbestad genmäla, att jag inte sade att vi i tullverket förut inte använt vårt förnuft, utan jag sade att allting där går vind för våg på grund

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

av att personalen inte räcker till, och dithän vill väl i alla fall inte herr Rubbestad att det skall gå.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Vid nu skedd föredragning av Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 64, med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, till konstitutionsutskottet, i vad propositionen rörde dels personalförteckning och avlöningsstat för riksskatte-nämnden dels ock anslag under sjunde huvudtiteln, till statsutskottet samt i övrigt till bevillningsutskottet.

Vidare föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å bordet liggande propositioner; och hänvisades därvid till bevillningsutskottet propositionen nr 68, med förslag till förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m., samt

till behandling av lagutskott propositionen nr 69, angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om utsträckt tillämpning av 5 § allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293).

Vid härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 70, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., hänvisades propositionen såvitt angick anslag under sjunde huvudtiteln till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Slutligen föredrogs och remitterades till statsutskottet propositionen nr 73, angående anslag till flygtekniska försöksanstalten m. m.

§ 5.

Föredrogs var efter annan följande å kammarens bord vilande motioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 434 av herr *Hæggblom m. fl.*;

nr 435 av herr *Hedlund* i Rådom m. fl.;

nr 436 av herr *Widén m. fl.*; och

nr 437 av herr *Nilsson* i Svalöv; samt till behandling av lagutskott motionerna:

nr 438 av herr *Norup m. fl.*;

nr 439 av herr *Ahlsten m. fl.*; och

nr 440 av fru *Gärde Widemar m. fl.*

§ 6.

Föredrogs den av fru *Sjöstrand* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående utredningen om räntebestämmelserna i lagar och författningar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av fru *Gärde Widemar* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående redogörelse för efterforskningarna efter Raoul Wallenberg.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensam-

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

ma frågor, jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 (bilaga 2) hade under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, till behandling upptagits vissa i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1951 angivna spörsmål. Dessa spörsmål avsågo bl. a. åtgärder för ökad rationalisering inom statsförvaltningen (punkt 1), vissa besparingsåtgärder (punkt 2) samt lönerevision för kuratorer och socialassistenter (punkt 6).

I fråga om åtgärder för ökad rationalisering inom statsförvaltningen hade i propositionen lämnats en redogörelse för vissa av Kungl. Maj:t under de senaste åren meddelade beslut, varjämte frågan om formerna för den framtida rationaliseringsverksamheten upptagits till behandling.

Under rubriken vissa besparingsåtgärder hade bl. a. anförts att i fråga om vissa myndigheter och institutioner en beskärning av avlöningsanslagen med omkring 3 procent ansetts böra genomföras; den närmare tillämpningen av ifrågakvarande regel framginge av vad som föresloges under de olika huvudtitlarna.

Vad beträffar löneställningen för kuratorer och socialassistenter hade i propositionen i avbidan på slutlig prövning av frågan föreslagits, att kuratorerna skulle uppflyttas från 15 till 17 lönegraden och de i 11 lönegraden placerade socialassistenterna till 13 lönegraden.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lundqvist* och *Sunne* (I: 177) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 258), i vilka motioner hemställdes, att riksdagen måtte besluta följande provisoriska lönegradsplaceringar för socialassistenterna, nämligen för socialassistenter vid sinnessjukhusens och

fångvårdsanstaltens rättspsykiatriska undersökningsstationer lönegrad 17 och för socialassistent vid rättspsykiatriska kliniken i Stockholm lönegrad 19.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) besluta, att de personalförteckningar, som riksdagen komme att fastställa innan riksdagen meddelat beslut om löneroglering för byråchefer m. fl. högre statsjänstemän, skulle gälla endast i den mån icke annat följde av vad riksdagen i samband med behandlingen av nämnda lönerogleringsfråga beslutade;

b) besluta, att det Kungl. Maj:t senast för budgetåret 1950/51 lämnade bemyndigandet att medgiva överskridande av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal skulle efter utgången av budgetåret 1950/51 äga fortsatt giltighet under budgetåret 1951/52;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1951 förordats medgiva det överskridande av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som för budgetåret 1951/52 kunde påkallas med hänsyn till regleringen av befordringsgången för biträdes- och amanuenspersonal eller som för innevarande eller nästkommande budgetår föranleddes av ändrad dyrortsgrupping;

d) medgiva, att dyrtidstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1951/52 måtte få i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet förordade grunder utgå enligt de närmare föreskrifter, som kunde meddelas av Kungl. Maj:t;

e) besluta, att utgifterna för dyrtidstillägg skulle, där ej särskilt anslag för ändamålet anvisats, bestridas från de anslag eller andra medel, av vilka ut-

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

gifterna i övrigt för vederbörandes avlöning bestredes;

II. att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 177 och II: 258 bifalla Kungl. Maj:ts förslag beträffande lönerevision för kuratorer och socialassistenter.

I sin motivering hade utskottet i anslutning till frågan om en nedskärning av avlöningsanslagen för vissa myndigheter och institutioner gjort följande uttalande: »Utskottet finner visserligen, att vissa invändningar kunna riktas mot en schematiskt verkande nedskärningsregel av ifrågavarande slag men har icke funnit anledning framställa någon erinran mot vad i detta sammanhang i statsverkspropositionen uttalats i berörda hänseende. Även i övrigt ansluter sig utskottet till vad under förevarande punkt anförts.»

Reservationer hade avgivits:

1) beträffande åtgärder för ökad rationalisering inom statsförvaltningen och vissa besparingsåtgärder av herrar *Ohlon*, *Lundqvist*, *Skoglund* i *Dovers torp*, *Ståhl* och *Hjalmarson*, utan angivet yrkande;

2) beträffande lönerevision för kuratorer och socialassistenter av fröken *Andersson*, herrar *Lundqvist* och *Bergstrand*, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet i punkten II. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 177 och II: 258 besluta följande provisoriska lönegradsplacering, att gälla fr. o. m. den 1 juli 1951, nämligen för sociala kuratorer 17 lönegraden, för socialassistenten vid rättspsykiatriska kliniken i Stockholm 19 lönegraden samt för övriga socialassistenter 17 lönegraden.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Den viktigaste fråga, som behandlas, i

det föreliggande utskottsutlåtandet, till vilket en reservation är fogad bland annat från högermännen, är regeringens redovisning av det statliga besparings- och rationaliseringsarbetet. Som statsministern nyss framhöll sönderfaller denna fråga i två spörsmål. Å ena sidan ha vi det tekniska rationaliseringsarbetet, alltså den fråga som här förut behandlats under den nu avslutade interpellationsdebatten, å andra sidan ha vi den stora frågan om vilken service som det svenska samhället anser sig ha råd att lämna allmänheten. Det är framför allt denna senare aspekt på problemet, som jag skall be att få uppehålla mig vid.

Det är första gången på ett par år som riksdagen fått tillfälle att taga ställning till de allmänna riktlinjerna för det statliga besparingsarbetet. I själva verket kommer man ju härmed in på en av de centrala uppgifterna för svensk politik just nu. Denna uppgift skulle på kort sikt kunna formuleras ungefär så här: Hur skola vi finna täckning för de ökade utgifterna, icke blott för försvaret utan även för andra icke mindre kostnadskrävande ändamål, utan att belastas med ett alledeles orimligt skattestryck? Och på något litet längre sikt blir frågeställningen: Hur skola vi få till stånd den allmänna skattesänkning, som är ofrånkomligen nödvändig, och likväl på ett tillfredsställande sätt kunna tillgodose viktiga sociala och kulturella intressen?

Förutsättningen för att vi skola lyckas lösa dessa problem är en planmässig och genomtänkt sparsamhetspolitik. Det ankommer i första hand på regeringen att lägga upp en sådan politik. Om de i riksdagen företrädde partierna inte äro belättna med den av regeringen förordade fördelningen av de för statsändamål tillgängliga resurserna, är det inte obilligt av regeringen att fordra, att konkreta förslag framläggas till ändrad fördelning inom den givna ekonomiska ramen. Här i riksdagen få vi med andra

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

ord inte nöja oss med att bara föreslå höjda anslag till det ena eller andra mer eller mindre populära ändamålet utan att tala om var motsvarande kanske inte alltid så populära inskränkning bör ske. Respekteras denna grundsats, har man å andra sidan rätt att begära av regeringen, att den inte i praktiken betraktar sin i statsverkspropositionen redovisade fördelningsplan som ett ultimatum. Saknas jämningsmöjligheter blir allt tal om samverkan mellan de demokratiska meningsriktningarna bara löst prat.

Högern har för sin del år efter år vinnlagt sig om att anvisa täckning för höjda anslag, t. ex. för försvaret, och skall även i år fullfölja denna linje.

Men självfallet är det inte nog härmed. Vi ha alla ett gemensamt ansvar för att möjligheterna att begränsa statsutgifterna effektivt tillvaratagas. Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på fyra områden, där insatser för att hålla statsutgifterna nere borde kunna ge resultat.

Vi ha för det första frågan om fortsatt avveckling av den mångfald subventioner, vilkas syfte inte är att hjälpa människor, som råkat i ekonomiskt nödtillstånd, utan som ha motiverats med allehanda andra skäl. Efter höstens erfarenheter förmodar jag att de flesta kunna vara ense om att vi behöva en ordentlig planläggning av subventionsavvecklingen, så att vi inte ännu en gång komma att ställas inför en serie improvisationer med dess ogynnsamma återverkningar inte minst för avtalsförhandlingarna mellan parterna på arbetsmarknaden.

Vi ha för det andra frågan om de automatiska utgiftstegringarna. Vi måste få till stånd en samlad översikt över, hur dessa stegringar komma att verka dels under de närmaste åren, dels under låt oss säga en tioårsperiod framåt, så att vi verkligen kunna få pröva vad vi anse oss ha råd till. Endast ett exempel: De s. k. familjebostadsbidragen

kosta oss för närvarande ca 30 miljoner kronor om året. Från sakkunnigt håll har det uppgivits att de på grund av sin konstruktion så småningom skulle komma att automatiskt stiga till 150 miljoner kronor per år. Är man beredd att utan vidare acceptera en sådan utveckling? Jag har svårt att tro detta.

Vi ha för det tredje frågan om det så att säga mera schematiska statliga besparingsprogrammet, en fråga som jag för min del även var inne på i fjol. Herr Wärn föreslog en femprocentig minskning av avlöningsanslagen. Kungl. Maj:t har stannat vid en nedskärning med tre procent. Det borde — med de undantag Kungl. Maj:t angivit — vara möjligt att sätta denna nedskärning som ett generellt minimum. Inom olika förvaltningsområden borde en nedskärning med fem procent eller mera vara möjlig. Med denna utgångspunkt skulle vissa av de invändningar som kunna riktas mot en alltför schablonmässigt verkande nedskärningsregel kunnat undvikas. Det bör framhållas att det härvid rör sig om en allmän målsättning för besparingsarbetet inom myndigheterna och att de beslutande instanserna böra vara beredda att godtaga de förenklings- och begränsningsresultat i verksamheten, vartill dessa leda. Det kan emellertid ifrågasättas om vi inte borde undersöka möjligheterna att gå vidare på denna väg. Låt oss undanta försvaret, folkpensionerna och barnbidragen, men anmoda myndigheterna inom övriga områden att framlägga förslag till hur statsverksamheten enligt deras mening skulle kunna organiseras, om de hade att röra sig inom en ram, som totalt sett vore reducerad med alternativt fem och tio procent. Härigenom skulle det bli möjligt att ingående få pröva, i vilken utsträckning begränsningarna i den statliga verksamheten ginge ut över värden, som medborgarna inte ville avstå ifrån, eller i vad mån medborgarna ansåge sig få mera valuta för pengarna genom

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

att själva få disponera dem för egen räkning. Givetvis skulle en sådan undersökning sätta de berörda myndigheternas goda vilja på ett mycket hårt prov, men jag är övertygad om att denna goda vilja kan mobiliseras blott det från början klargöres vilka väsentliga samhällsintressen, som det här gäller att tillvarataga.

Den fjärde frågan är följande. Allmän enighet synes råda om att den direkta beskattningen nu icke ytterligare kan skärpas. Ett annat sätt att uttrycka samma sak är att konstatera, att den nuvarande inkomstdifferentieringen efter skatten icke kan ytterligare begränsas utan risk för allvarliga skadeverkningar för samhällsekonomin. Samtidigt veta vi att den allmänna inkomstnivån befinner sig i stigande, även reellt sett. Är då icke tiden inne för att överväga, om vi inte i större utsträckning än nu borde organisera den sociala tryggheten på försäkringsmässig bog? Jag är fullt medveten om att starka skäl ha talat för att i betydande grad ta ut kostnaderna skattevägen. Men fråga är om dessa skäl nu väga lika tungt som förut. Mig förefaller detta icke vara förhållandet. För det första är det angeläget, att sammanhanget mellan olika förmåner och kostnaderna för desamma kommer att stå klart för den enskilde. För det andra är det för modern uppfattning av intresse att så starkt som möjligt markera, att dessa förmåner ha karaktär av sociala rättigheter och inte äro en gåva åt hjälpbehövande, som tillskjutes av de övriga medborgarna. För det tredje — och det är inte minst viktigt — synas möjligheterna att inom överskådlig tid få till stånd önskvärda kompletteringar av de sociala trygghetsanordningarna, t. ex. vid sjukdom, sammanhänga med möjligheterna att ge försäkringstanken en vidgad tillämpning. Att förfäktas denna åsikt kan inte gärna fattas som ett uttryck för bristande social förståelse. Jag erinrar exempelvis om att hela den engelska Be-

veridgeplanen är uppbyggd efter försäkringsmässiga principer.

Föredragande departementschefens synpunkter på dessa problem äro ganska allmänt hållna och formulerade. Vad det mera löpande rationaliseringsarbetet inom den egentliga förvaltningen angår är det naturligtvis väsentligt att bestämt framhålla, att detta är en ämbetsuppgift för alla förvaltande organ, som bör ägnas fortlöpande uppmärksamhet. Borde emellertid inte i detta sammanhang frågan om en förstärkning av de centrala rationaliserings- och förenklingorganen ha mera ingående diskuterats? Borde man icke vidare för de affärsdrivande verkens del ha övervägt sådana förändringar i själva grundkonstruktionen som äro ägnade att befordra en mera företagsmässig rationalisering? Mot bakgrunden av de väldiga taxehöjningar, som nu föreslås, framstår detta som en utomordentligt angelägen fråga.

De konkreta förslag till besparingar som framlagts för budgetåret 1951/1952 ge — bortsett från subventionsavvecklingen — ett besparingsresultat som är, för att citera, »relativt litet i förhållande till budgetens totala utgiftssumma». Önskvärheten av att riksdagen, sedan besparingsutredningens förslag i vederbörlig ordning remissbehandlats, får sig förelagt förslag till utgifts begränsningar av annan och större storleksordning, bör i detta sammanhang understrykas.

Som jag förut har nämnt har till utskottsutlåtandet fogats en blank reservation från bl. a. utskottets högerledamöter. Bakgrunden till denna är i korthet följande. Utskottets synpunkter på de statliga besparings- och rationaliseringssträvandena återfinnas i de två första styckena av utskottets eget uttalande. Man begränsar sig här till att återge vad Kungl. Maj:t i ett par avsnitt har anfört. Man söker förgäves efter någon enda självständig synpunkt på detta väsentliga samhälleliga frågekom-

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

plex. Nog måste väl ändå detta te sig ganska magert t. o. m. från Kungl. Maj:ts horisont. En sådan konungslighet kan väl inte ens konungen vara betjänt av. Ty, herr talman, det kan väl inte vara så, att den episod, som omförmäles i dagens tidningar från regeringens prövning av ett sparsamhetsärende, bör tolkas som ett illavarslande tecken på att det bara skulle vara herr Sköld som på allvar intresserar sig för dessa ting inom regeringen? Vi ha ju för vår del utgått ifrån att de här behandlade problemen skulle kunna bedömas efter friare, mindre partibundna linjer. Det måste vara ett samfällt intresse, oavsett vilken meningsriktning man representerar, att ordentliga resultat kunna åvåga bringas på detta område. Det är ett grundvillkor för att utrymme skall kunna skapas för effektiva skattelättnader framdeles. En samskrivning av de olika partiernas synpunkter borde därför — syntes det oss — ha legat inom räckhåll. Från vårt håll föreslogs därför i statsutskottet att de berörda styckena i utlåtandet skulle återremitteras till vederbörande avdelning för att riksdagen härigenom skulle bli i tillfälle att på ett mera fylligt och konkret sätt redovisa sin syn på frågan, hur det statliga besparingsproblemet lämpligen borde angripas i fortsättningen. Vi fingo inte gehör för detta yrkande, och det är anledningen till den blanka reservationen.

På grund av den behandling frågan fått kan jag, herr talman, inte nu göra något yrkande. Men jag har inte kunnat underlåta att anmäla hur vi ha sett på saken, så att i varje fall icke den förebråelsen skall kunna riktas mot oss, att vi inte velat ägna den tillräcklig energi och uppmärksamhet.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Den debatt, som vi tidigare haft beträffande rationaliseringen, har ju till väsentlig del samband med den punkt, som nu behandlas i statsutskottets utlåtande. Därför skall jag inte nu gå in på det

stycket. Jag skall i stället i någon mån uppehålla mig vid den historieskrivning, som herr Hjalmarson har givit beträffande utskottets behandling av detta ärende. Denna historieskrivning är inte fullt korrekt, om man skall bedöma den från utgångspunkten av vad som faktiskt har förekommit i statsutskottet.

Det var ju i alla fall så, herr Hjalmarson, att statsutskottets femte avdelning, som bestod av tre socialdemokrater, två högermän och en folkpartist, enhälligt hade framfört det förslag till utlåtande inom utskottet, som i dag föreligger såsom utskottets uttalande. Då vi på avdelningen behandlat den kungl. propositionen, ha vi inom avdelningen i mycket stor utsträckning tagit hänsyn till framför allt de synpunkter, som anförts från högerhåll beträffande reduceringen med 3 procent, som förordats såsom en besparing. Den skrivning, som där föreligger, är till väsentlig del en produkt av högerns insats i statsutskottets femte avdelning.

Den omständigheten, att vi sedan vid behandlingen i utskottet kommo i det läget, att en av avdelningens ledamöter icke var närvarande men att däremot en partiledare satt på hans plats och förmodligen hade en känsla av att han måste göra en insats, kan inte tas som intäkt för ett klander emot vår vilja till samförståndslösningar i denna fråga.

Jag vill erinra herr Hjalmarson om en mycket väsentlig sak, och det är att det har funnits god tid att väcka motion i denna fråga. Det har också funnits möjlighet att till avdelningen presentera några speciella synpunkter evad det gällde såväl besparingsarbetet som rationaliseringsverksamheten inom statsförvaltningen. Intetdera har förekommit. I den diskussion vi hade i statsutskottet förekommo inga som helst konstruktiva synpunkter på detta problem ifrån reservanternas sida, utan där förekom endast ett yrkande om återremiss, som var beledsagat av sam-

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

ma allmänna talesätt, som herr Hjalmarson i dag har använt sig av i denna talarstol. Dessutom är det inte riktigt rätt när herr Hjalmarson säger, att högers representanter i statsutskottet ha reserverat sig på denna punkt, ty höger är icke enig i det avseendet.

Herr talman! Jag ber för min del att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Själva utskottsutlåtandet talar ju tillräckligt för sig självt. Den historieskrivning, som herr Lindholm presterat, behöver kompletteras med det påpekandet, att när denna fråga kom före vid statsutskottets plenaröverläggning, framhölls uttryckligen från oss reserveranter, att vi inte uppfattade föreliggande fråga som ett partipolitiskt spörsmål. Vi ville ha en fylligare och mera konkret skrivning, där man verkligen redovisade riksdagens intresse för besparingssträvandena på ett annat och bättre sätt än vad som här har skett. Detta var bakgrunden till vår önskan om en återremiss av avdelningsförslaget. Jag tror inte att herr Lindholm kan med framgång göra gällande, att de synpunkter, vi ha framfört, begränsat sig till allmänna talesätt. Tvärtom har jag för min del strävat efter att gå in på en rad konkreta problem.

I korthet är ju läget helt enkelt det, att den statsfinansiella utvecklingen har kommit att bli ett hot emot hela vår samhällsekonomi. Frågan om penningvärdets stabilisering sammanhängser i hög grad med denna utveckling. Detta gör, att vi måste ägna en helt annan uppmärksamhet än förut åt problemet om begränsningar i den statliga verksamheten. Samma intresse aktualiseras på grund av den våldsamma ökningen av skattetrycket, som ju inte endast betyder en belastning för medborgarna utan också hindrar oss att med tillräcklig smidighet föra den ak-

tiva konjunkturpolitik, som hade varit önskvärd inte minst i nuvarande läge. En sådan politik förutsätter ju marginaler, som möjliggöra rimliga variationer i skattetrycket efter konjunkturväxlingarna.

För inte länge sedan antydde Morgontidningen, att den Wärnska utredningen hade skapat ett underlag för sparsamhetsdebatten, som omedelbart borde utnyttjas. Det första tillfället att verkligen ingående ventilera dessa frågor utnyttjas alltså nu från oppositionshåll, medan man från majoritetens sida tydligen inte anser, att vi nu verkligen skulle ge oss i kast med dessa allvarliga problem. Om man sammanställer detta med den andra händelsen, som jag här berört, nämligen herr Skölds reservation beträffande ett besparingsförslag, som nyligen behandlats inom regeringen, skulle man ju nästan kunna få den uppfattningen, att man inte inom majoriteten är verkligt intresserad av att vi få en ordentlig debatt om dessa ting.

Jag för min del, herr talman, har haft en annan uppfattning härom, och jag vill bara ännu en gång beklaga, att inte herr Lindholm tycks ha någon större förståelse för önskvärdheten av att vi här i riksdagen redan på nuvarande stadium skola dokumentera vårt aktiva intresse. Jag tror att problemet är alldeles för allvarligt för att man skall kunna gå förbi det på det något lättvindiga sätt, som jag tycker att herr Lindholm har gjort.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Jag vågar försäkra herr Hjalmarson, att vi också ha mycket stor förståelse för dessa problem, men att det i själva sakfrågan inte föreligger någon meningsskiljaktighet mellan oss och regeringen. Vi kunna väl inte enbart för nöjet att presentera en egen mening göra ett särskilt påpekande på den punkten. Vad som har ägt rum här är alltså ingenting annat än att utskot-

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

tet har godtagit de synpunkter, som framförts i statsverkspropositionen, och i utskottsutlåtandet meddelat, att det ger sin anslutning till dessa synpunkter. Om herr Hjalmarson hade haft någonting utöver detta att komma med, borde han givetvis också ha presenterat detta i form av förslag, antingen i en motion eller också i ett utformat yrkande inom statsutskottet, men det är detta som icke har skett.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag har ju inte stor anledning att blanda mig i denna diskussion. Beträffande den motsättning, som här har förekommit mellan herrar Hjalmarson och Lindholm, vill jag bara göra det lilla påpekandet, att det ju är orätt av herr Hjalmarson att i detta speciella fall göra majoriteten liktydig med socialdemokraterna. Det är ju nämligen så, att majoriteten består av folk från alla partier i statsutskottet, och det är bara några stycken ifrån högern och folkpartiet, som ha angivit en särskild mening. Jag tycker det vore skäl att herr Hjalmarson hade ett så nyanserat uttryckssätt, att han inte skapar det intrycket, att det här finns en motsättning mellan socialdemokratien och de borgerliga partierna. Det är ju inte så.

Jag begärde emellertid ordet med anledning av ett yttrande från herr Hjalmarsons sida, där han antydde, att den av mig gjorda reservationen, om vi så skola säga, i ett propositionsärende skulle kunna betecknas som ett illavarslande tecken på att regeringen icke vore sinnad att fullfölja besparingssträvandena. Jag vill bara förklara, att så icke är fallet.

Jag vill tillägga, att den omständigheten att vi ifrån regeringens sida här ha givit uttryck för delade meningar, visar ju att vi icke ha något intresse av ett partipolitiskt bundet meningsutbyte rörande besparingsfrågorna, utan

tvärtom finna vi det självklart, att olika meningar inom de olika partierna här få komma till uttryck på de olika punkterna.

Till sist skulle jag bara vilja förklara, att från regeringens sida komma strävandena att genomföra de besparingar i statsutgifterna, som äro möjliga, att fortsätta.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag tackar finansministern för det besked, som han lämnat och vilket jag självfallet hälsar med tillfredsställelse. Inte minst finner jag det tillfredsställande att herr finansministern understryker, att det i dessa frågor är önskvärt att vi få till stånd ett meningsutbyte efter friare linjer utan att vi skola behöva känna oss bundna av partipolitiska prestigesympunkter. Jag är övertygad om att vi aldrig kunna komma fram till verkliga resultat, om man inte kan få föra diskussionen i en sådan anda.

Det är också därför, herr talman, som jag har litet svårt att förstå herr Lindholm när han till stöd för sin ståndpunkt åberopar, att vi i själva verket på det stora hela taget varit överens med Kungl. Maj:t om den allmänna målsättningen. Naturligtvis, men om det skall vara någon mening med ett friare meningsutbyte, där vi kunna gå vid sidan av de vanliga partilinjerna, får man ju inte utan vidare utgå ifrån att i och med att Kungl. Maj:t har sagt sin mening och redovisat sina synpunkter finns det inte stort mer att tillägga. Vad vi ha önskat, som här representera reservanterna, det är just att stimulera en debatt i en sådan anda som herr finansministern nyss rekommenderade. Om vi inte denna gång ha fått förståelse hos herr Lindholm för att ett sådant meningsutbyte är önskvärt, där vi allesammans sträva efter att giva vårt bidrag till frågan, efter vilka riktlinjer besparingssträvandena skola be-

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

drivas, så vill jag bara hoppas att herr Lindholm en annan gång skall visa mera intresse för en dylik debatt, detta både för sakens skull och med hänsyn till det värde i och för sig, som ifrån allmänt demokratiska synpunkter ligger i en sådan diskussion.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara till herr Hjalmarson säga, att jag har full förståelse för alla sparsamhetssträvanden. Jag har både här och i statsutskottet bett herr Hjalmarson att han skulle framlägga ett konkret förslag. Om herr Hjalmarsons strävan efter förståelse begränsar sig bara till att vi skola ha ett meningsutbyte, där vi betyga varandra ömsesidig aktning och vår vilja till ökade besparingar, så för all del, så långt kan jag också gå, men av herr Hjalmarsons anförande fick jag faktiskt ett intryck av att han ville på något sätt stämpla oss för att vi inte hade varit med om tillräckligt fria linjer i diskussionen omkring detta spörsmål. Om herr Hjalmarson talar med sina partivänner i statsutskottets femte avdelning, skulle jag tro att de kunna vitsorda, att där har varit ett fullt fritt meningsutbyte, där vi ha tagit full hänsyn till varandras synpunkter.

Den omständigheten, att jag i statsutskottet avböjde en återremiss till avdelningen, har ju samband med det förhållandet, herr Hjalmarson, att vi voro sams om detta utlåtande, och att i det återremissyrkande, som där framställdes, fanns ingenting konstruktivt, som kunde ge oss en ny uppslagsända att arbeta efter. Det är alltså någonting helt annat än ett slaviskt anammande av Kungl. Maj:ts propositioner. Jag har liksom herr Hjalmarson den uppfattningen, att de i grundlagsenlig ordning skola prövas i utskottet och att vi sedan skola taga ställning i enlighet därmed, men när vi nu ifrån tre partier, som sitta vid bordet, äro fullt överens

om att vi kunna godtaga synpunkterna, då tycker jag inte att det finns någon berättigad anledning till anmärkning emot handläggningen av detta ärende.

Herr SENANDER: Herr talman! Jag behöver knappast förklara, att vi kommunister äro motståndare till den Wärnska utredningens förslag till nedskärning av betydelsefulla sociala utgifter, liksom vi också äro motståndare till den schematiska nedskärning av avlöningsanslagen inom de statliga verken, som den Wärnska utredningen föreslagit och som i viss mån också inverkar på årets statsbudget. Vad den schematiska nedskärningen av avlöningsanslagen beträffar, kommer ju denna att gå ut över de icke ordinarie anslagen och därmed till sina verkningar drabba den icke ordinarie personalen inom de statliga verken, som utför det tyngsta och otrevligaste arbetet och som genom denna nedskärning kommer att få en ännu sämre ställning i fortsättningen. Vi äro också av den mening, att en dylik schematisk nedskärning utan föregående undersökning om huruvida den är möjlig att genomföra kommer att bereda åtminstone en del verk mycket stora olägenheter och utgöra ett hinder för ett rätt fullgörande av respektive verks tjänsteuppgifter.

Jag kanske bör tillägga, att vi inte ha någonting emot att man genomför en rationalisering och förenkling av statsapparaten, och i den mån den Wärnska utredningen eller någon annan liknande utredning kan komma fram till acceptabla åtgöranden i den vägen, är detta bara att hälsa med tillfredsställelse. Det är ett faktum, som jag inte minst fått erfarenhet av inom det verk jag är anställd i, nämligen att man har en massa tillkrånglade bestämmelser och författningar att röra sig med, som göra arbetet mer tungrott, och därest bara denna flora av författningsföreskrifter och reglementen minskades,

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

skulle detta betyda åtskilligt i rationaliseringshänseende. En hel del onödiga arbetsuppgifter påvila dessutom vissa verk. I den mån besparingsutredningen eller rationaliseringsutredningen kan ta fasta på detta och genomföra en förenkling, är detta, som jag tidigare sade, bara att notera med tacksamhet.

I anslutning till vad jag nu sagt skulle jag till vad statsutskottet i sitt utlåtande nr 13 anfört vilja föreslå, att det avsnitt i andra stycket av utskottets motivering på s. 28, som börjar med orden »Utskottet finner visserligen» och slutar med »vad under föregående punkt anförts» får följande lydelse: »Utskottet finner sig icke kunna godtaga en schematiskt verkande nedskärningsregel av ifrågavarande slag, enär densamma skulle kunna medföra rubbningar i göromålets behöriga gång inom respektive verk. I varje fall finner utskottet, att densamma icke bör vinna tillämpning innan närmare utredning av de olika verkens behov företagits.»

Herr HJALMARSON: Herr talman! Jag har begärt ordet bara för att ännu en gång svara herr Lindholm. Han måste ha en rätt besynnerlig uppfattning om hur arbetet bör bedrivas i statsutskottet. Jag fick nästan en känsla av att herr Lindholm menade, att den omständigheten, att man vid den förberedande behandlingen före utskottets plenarsammanträde varit ense inom avdelningen, skulle så att säga innebära, att vi därmed också hade bort utan vidare acceptera vad avdelningen kommit med. I så fall vore det ju fullständigt meningslöst att ha den dubbla prövning, som man har i statsutskottet.

Nu är jag givetvis medveten om att vi i statsutskottet både av praktiska och andra skäl i mycket stor utsträckning måste bygga vårt arbete på de synpunkter, som kommit fram inom respektive avdelningar. Men det finns vissa situa-

tioner, där man vid de allmänna sammanträdena måste ta upp även en avdelnings förslag till mera ingående behandling, och när nu ifrågavarande ärende diskuterades förelåg enligt vår uppfattning en sådan situation. Just på grund av att vi voro överens om — det är ju också herr Lindholm enig med mig om — att detta icke var en fråga, som behövde bedömas efter mer partipolitiskt accentuerade linjer, fanns det desto större anledning att i plenum kunna ta upp densamma på nytt för att få till stånd en friare och fyligare prövning.

Då säger herr Lindholm, att vi ifrån vårt håll inte ha kunnat redovisa några konkreta förslag. Detta kan bara syfta på två ting. Det kan för det första avse sådana detaljförslag beträffande besparingar inom olika delar av statsförvaltningen, som icke i detta sammanhang varit aktuella utan som komma att undan för undan prövas under de olika huvudtitlarna. Jag kan försäkra herr Lindholm, att han i fortsättningen inte kommer att behöva sakna initiativ ifrån vår sida i syfte att på den vägen möjliggöra besparingar.

För det andra kan herr Lindholms yttrande avse de allmänna riktlinjerna för handläggningen av besparingsfrågorna. Jag kan förstå herr Lindholm om han säger, att även när man diskuterar de allmänna riktlinjerna bör man eftersträva största möjliga konkretion. Jag tror inte att någon förebråelse kan riktas mot oss för att ha brustit härutinnan. Jag har här i dag liksom tidigare i statsutskottet pekat på fyra konkreta områden, som vi enligt mitt förmenande borde ha diskuterat ytterligare: frågan om avveckling av subventionerna, frågan om att få den automatiska utgiftsstegringen under kontroll, frågan om principerna för de mera schematiska besparingssträvandena och slutligen frågan om att i större utsträckning föra över de sociala trygghetsanordningarna på försäkringsmässig bog.

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

Vad är detta annat än konkreta synpunkter? Herr Lindholm står här och säger i litet ironisk ton, att här har herr Hjalmarson inte kunnat framlägga några verkligt påtagliga saker. Varför inte i stället, herr Lindholm, gå in på de konkreta synpunkter, som här framförts, varför inte redovisa några egna synpunkter på dessa problem, vilket ju är förutsättningen för att man skall kunna föra debatten framåt?

Herr LINDHOLM: Herr talman! Jag konstaterar att herr Hjalmarson i någon mån är på glid. Han anförde nämligen i början av sitt sista anförande, att det förekom en dubbelprovning i statsutskottet. Man borde alltså vid provningen av avdelningens beslut ha möjlighet att framföra sina synpunkter. Men, herr Hjalmarson, när man ställer ett återremissyrkande i en församling, där enighet råder om en viss uppfattning, så bör man också ange några riktlinjer, som man vill ha prövade, och bör inte i allmänna ordalag tala om allmänna ting.

Fröken ELMÉN: Herr talman! I fråga om punkt 6 i utskottets utlåtande, som gäller löneinplacering för kuratorer och socialassistenter, är en reservation fogad till utskottets utlåtande.

Att för dessa tjänster föreslagits en provisorisk löneuppflyttning — i avvakten på tjänsteförteckningskommitténs utredning — beror ju på att det har varit omöjligt att till dessa tjänster få kvalificerade sökande. Man har helt enkelt kommit i ett nödläge. För kuratorer har föreslagits en uppflyttning från 15 till 17 lönegraden, och därmed skulle alltså kuratorerna vid statens kroppssjukhus komma upp i samma lönegrad som kuratorerna vid landstingens sjukvårdsanstalter. För socialassistenterna har man föreslagit en uppflyttning från 11 till 13 lönegraden. Inom landstingsområdena finnas ju inga tjänster med arbetsuppgifter, som äro lik-

artade med dem som socialassistenterna vid de rättspsykiatriska undersökningsstationerna utföra, och därför har man i detta fall ingenting att jämföra med.

Det är ju framför allt det rättspsykiatriska undersökningsväsendet, som råkat i en permanent krissituation. Detta understryker professor Kinberg i det betänkande, som är framlagt beträffande organisationen av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet. Han framhåller vidare i detta betänkande, att detta dels beror på det ökade antalet undersökningsfall, dels också på den stora bristen på läkare och framför allt på rättspsykiatrisk expertis. Var och en förstår ju, att det är omöjligt att trola fram läkare i all hast. För att komma någonstans med arbetsuppgifterna är det därför nödvändigt att få till stånd en annan arbetsfördelning, så att läkarna kunna lasta över en del av sitt arbete på kvalificerade medarbetare. Det är detta som redan har skett när socialassistenterna ha fått övertaga det sociala utredningsarbete, som enligt den ursprungliga planen skulle åligga läkaren. Socialassistenterna utföra alltså de sociala utredningarna rörande undersökningsklientelet med allt vad detta innebär, de syssla med psykologisk testning, handlägga socialkurators uppgifter beträffande straffrifyrklarade och vårdfall, kontakt med anhöriga m. m. De gå igenom journaler, göra uppställningar och utdrag ur dessa och utföra en mängd andra detaljarbeten, som jag inte här kan räkna upp.

Professor Kinberg framhåller vidare, att erfarenheten har visat, att väl utbildade och på rättspsykiatriskt arbete specialtränade socialarbetare mycket väl kunna utföra detta arbete. Men med den nuvarande löneplaceringen för socialassistenterna i 11 lönegraden har det varit omöjligt att få kvalificerade sökande till befattningarna. Socialassistenterna ha i allmänhet tagit tjänstledigt från de ordinarie tjänster, som

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

eventuellt finnas, för att uppehålla högre tjänster. Ingen vill söka dessa tjänster och binda sig för uppsägningstid m. m., och följden har blivit, att dessa utomordentligt viktiga tjänster uppehållas av korttidsvikarier. Läkarna få alltså inte den hjälp, som de verkligen behöva, vilket givetvis i första hand kommer att inverka på resultatet av undersökningarna. Det blir först och främst de enskilda undersökningsfallen, som bli lidande på detta förhållande.

Det förefaller ju egendomligt att man från början har placerat in dessa tjänster i 11 lönegraden. Det måste emellertid bero på att man innan den nya organisationen trädde i kraft 1946 tänkte sig, att arbetsfördelningen skulle vara en annan, nämligen att de huvudsakliga arbetsuppgifterna skulle åvila läkarna och att socialassistenterna skulle vara en skrivhjälp åt dessa. Redan 1947 gjorde lönenämnden en mycket ingående utredning beträffande socialassistenternas arbetsuppgifter och kom därvid till det resultatet, att dessa tjänster borde inplaceras i 15 lönegraden. Tre reservanter i lönenämnden, bland vilka ordföranden befann sig, förordade inplacering i 17 lönegraden. Sedan dess ha ytterligare kvalificerade uppgifter lagts på socialassistenterna.

Den provisoriska löneinplacering, som nu föreslagits, avser som jag förut sagt att lindra det nuvarande nödläget när det gäller rekryteringen till dessa tjänster och att över huvud taget få någon att stanna på dem. Då undrar man verkligen, varför den 13 lönegraden har föreslagits. Det finns väl ingen här som tror, att man med en inplacering i 13 lönegraden kan få sökande med de kvalifikationer, som fordras för upprätthållande av dessa tjänster, alltså avlagd examen vid socialinstitut, erfarenhet av socialt arbete och rättspsykiatrisk träning. Med anledning av dessa förhållanden har i en motion föreslagits, att även dessa tjänster skola provisoriskt inplaceras i 17 lönegraden.

Vidare finnes vid den rättspsykiatriska kliniken i Stockholm en förste socialassistenttjänst, som är placerad i 14 lönegraden. Den redovisas i propositionen men har icke medtagits i förslaget till provisorisk löneförbättring. Motionärerna och reservanterna påyrka emellertid att denna tjänst med hänsyn till de kvalificerade arbetsuppgifter, som äro förenade med densamma, placeras i 19 lönegraden.

Jag vill vidare påpeka, att i betänkandet med förslag till det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation, som avgavs i fjol, föreslås socialassistenterna inplacerade i 19 och, beträffande enstaka tjänster, i 21 lönegraden.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här har anfört ber jag att få yrka bifall till den reservation, som på denna punkt är fogad till utskottets utlåtande.

Häruti instämde herrar *Wiklund* i Stockholm, *Bergstrand* och *Nordkvist*, fröken *Höjer* samt herrar *Hedlund* i Östersund och *Nestrup*.

Herr **LINDHOLM**: Herr talman! Såsom framgår av utskottsutlåtandet har för dessa befattningshavare förordats en provisorisk löneförbättring, varigenom de uppflyttas två lönegrader. Några motionärer ha velat gå ännu längre och ha i sin argumentation rätt mycket fallit tillbaka på statens lönenämnds uttalande av 1947.

Två väsentliga skäl ha förelegat till att vi inom utskottet inte kunnat gå längre i detta avseende. För det första gäller det ju här en provisorisk löneförbättring i avbidan på tjänsteförteckningsrevisionens förslag. Det finns nämligen inom den svenska statsförvaltningen åtskilliga tjänstemän eller grupper av tjänstemän, som anse sig vara felaktigt placerade i lönegradshänseende. Nu pågår inom tjänsteförteckningsrevisionen en vägning mellan dessa olika tjänstemannagrupper. För-

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

handlingar pågå därjämte med respektive parters huvudorganisationer, där man söker komma till ett resultat. Under sådana omständigheter förefaller det mig som om det skulle vara synnerligen olämpligt, att riksdagen — då den ju räknar med att inom den närmaste tiden få ett förslag ifrån tjänsteförteckningsrevisionen — så att säga sätter sig på tjänsteförteckningsrevisionen och själv knäcker lönegradsplaceringsfrågan för dessa tjänstemän. Det kan inte vara en riktig politik varken ur samhällets eller löntagarnas synpunkt.

Vi ha avstyrkt motionerna av ytterligare ett skäl. Ett samarbetsorgan i lönefrågor har skapats mellan staten och kommunerna och landstingen, och de kommunala representanterna i detta samarbetsorgan ha starkt strukit under, att man i nuläget, innan tjänsteförteckningsrevisionen är klar med sitt arbete, inte bör gå längre än vad Kungl. Maj:t har gjort i detta fall.

Synnerligen starka sakliga skäl tala sålunda för att riksdagen för tillfället inte bör gå längre än utskottet har förordat. Därmed har riksdagen icke uttalat sig för att just den 13 lönegraden är den riktiga för dessa befattningshavare. Vilken lönegrad som slutligen kan anses vara den riktiga få vi taga ställning till när tjänsteförteckningsrevisionen har slutfört sitt arbete.

Herr talman! Med stöd av det anförda hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr NIHLFORS: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten med mer än ett par minuter.

Herr Lindholm förklarar, att vi måste avvakta den pågående tjänsteförteckningsrevisionens förslag, att det här gäller ett provisorium och att vi ha en samarbetsnämnd i lönefrågor mellan stat och kommuner, som har sagt att man inte bör gå längre. Man måste emellertid säga sig, att när nu Kungl.

Maj:t lägger fram ett förslag till provisorium, innebär detta att man tydligen ansett, att denna fråga är av den vikt, att det måste ske en förbättring, och Kungl. Maj:t har alltså satt sig på tjänsteförteckningskommittén även i detta läge, eftersom Kungl. Maj:t, trots att kommittén bland annat arbetar med dessa frågor, föreslagit en uppflyttning med två löneklasser. Det är alltså inte fråga om något försök från motionärens sida att ytterligare åsidosätta tjänsteförteckningskommittén.

Vi anse också att dessa tjänstemän provisoriskt böra uppflyttas i lönegradshänseende men att det bör vara en ytterligare uppflyttning. Vi ha fastnat för 17 lönegraden. Den expertis inom lönenämnden, som tog ställning till frågan 1947, hade visserligen delade meningar, men bland minoriteten i denna lönenämnd befann sig dåvarande ordföranden generaldirektör Stridsberg, och ingen i denna kammare kan väl göra gällande, att han icke var expert. Han var den förnämste expert på detta område vi hade vid den tidpunkten. Han ansåg i dåvarande läge, trots att man ännu inte kunde överblicka utvecklingen, jämte två andra reservanter, att de arbetsuppgifter, som ålogo dessa speciella assistenter inom den rättspsykiatriska undersökningsverksamheten, vore så kvalificerade att assistenterna borde vara placerade i 17 lönegraden. Dessutom kan jag parentetiskt nämna, att en av suppleanterna inom nämnden i ett särskilt yttrande till protokollet anslöt sig till denna uppfattning och att denne suppleant var en person, som nu är expert inom tjänsteförteckningskommittén. Det är alltså enligt mitt sätt att se inte någon fara, om riksdagen i denna fråga tar ett steg längre på den provisoriska vägen, allra helst som man befinner sig i ett nödläge.

Det har ju tidigare här framhållits, att professor Kinberg i sitt yttrande över den rättspsykiatriska verksamhetens utveckling förklarat, att det är

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

omöjligt att få fram folk, som vill sitta en längre tid på dessa assistenttjänster. Utvecklingen har gått därhän att man bara tar vikariat och sedan skyndar vidare i karriären. Ett sådant sakernas tillstånd kan inte vara rimligt, när vi alla veta, hur nödvändigt det är med en översyn av fångvården och sjuksjukhusvården. Man skulle så att säga kunna hjälpa denna översyn på traven om man såge till, att arbetet inom detta stora verksamhetsfält kunde skötas på ett tillfredsställande sätt. Många människor, som är häktade och i behov av sinnesundersökning, måste sitta och vänta på sin dom, som antingen kan bli friande eller fällande, bara därför att det inte finns folk som kan utföra dessa undersökningar. Det är alltså en rättslig fråga av stor betydelse det här gäller. Det finns inte heller läkare i tillräcklig mängd för att de skulle kunna utföra detta arbete ensamma, utan de måste ha assistenter, en ordning som måste sägas vara rationell. Enligt mitt förmenande har man här tydligen inom departementet bara gjort en slentrianmässig uppflyttning med två lönegrader eller lika mycket som man föreslagit för kuratorerna.

Beträffande samarbetsnämnden i lönefrågor mellan staten och kommunerna får det väl i all rimlighets namn inte bli så, att denna nämnd lägger en hämsko på allt som den har att göra med, så att man inte kan laga efter lägligheten och rätta till de missförhållanden som finns. Det är ju att klavbinda sig i mycket stor utsträckning. I synnerhet när det gäller dessa speciella assistenter kan man ju inte påvisa, att det finns befattningshavare med likartade uppgifter på kommunalt håll, försåvitt man inte mig ovetande har inrättat några rättspsykiatriska undersökningar i kommunal regi.

Herr talman! Jag vill sluta med det anförda och ber att få yrka bifall till den reservation, som framförts av fröken Andersson m. fl.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Det är klart att om man börjar diskutera löneställningen för en viss grupp befattningshavare, så kan man alltid åberopa skäl för att denna löneställning bör ändras. Men å andra sidan innebär det vissa risker att rycka ut en viss grupp ur sitt sammanhang och ge sig in på ett mera bestämt bedömande av vad som kan vara riktigt för den speciella gruppen. I det förslag till lönegradsplacering, som innefattas i propositionen, är det ju uttryckligt ifrånsagt, att det inte avser att vara en definitiv inplacering utan endast ett provisorium i avvaktan på den ytterligare prövning, som skall ske inom tjänsteförteckningskommittén.

Jag kan i detta sammanhang hänvisa till detsamma som herr Lindholm nyligen har sagt, nämligen att det finns många grupper inom statsförvaltningen, som anse att skäl finnas för en omprövning av deras löneställning. Men de ha i varje fall förklarat sig beredda att vänta med detta till dess tjänsteförteckningskommittén är färdig med sitt arbete. Vissa grupper ha varit mera otåliga och krävt att de skulle brytas ut och att det skulle företagas provisoriska åtgärder för deras del. Jag har ansett det vara mindre lämpligt att göra detta nu. När vi vänta att få förslag ifrån tjänsteförteckningskommittén så snart, att resultatet därav skall kunna föreläggas nästa års riksdag, har jag ansett det vara lämpligt att sådana prövningar få ske i ett sammanhang.

Men beträffande dessa kuratorer och socialassistenter har jag inte kunnat undgå att ta hänsyn till att deras löneställning för närvarande är sådan att det finns skäl att göra någonting i avvaktan på tjänsteförteckningskommitténs förslag. Då är frågan endast: Hur långt skall man gå? Med anledning av att motsvarande befattningar finnas inom landstingens område var det ganska naturligt, att denna fråga togs upp till behandling inom statens och

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

kommunernas samarbetsnämnd i lönefrågor. Att handlägga dylika frågor var ju en av de uppgifter nämnden fick vid sin tillkomst. Med den kännedom man vid dessa diskussioner fick om den lönesättning, som tillämpades på landstingsområdet för motsvarande befattningshavare, föreföll det ganska naturligt att icke föregripa tjänsteförteckningskommitténs arbete genom att framlägga ett förslag till provisorisk lönesättning, som översteg vad som tillämpas inom landstingen. Om någon ytterligare påbyggnad i löneavseende skall ifrågakomma bör saken prövas på samma sätt som man nu förutsätter skall ske för övriga befattningshavare. Jag tror det skulle vara rätt betänkligt om riksdagen skulle rycka ut en viss grupp eller vissa grupper befattningshavare och undandraga dem den prövning av deras löneställning, som man anser vara nödvändig för att få en rimligare relation i lönehänseende mellan olika löntagare.

Här har sagts, att vi befinna oss i ett nödläge på detta område. Nu är det väl så, att det inom många områden är mycket besvärligt i fråga om tillgången på arbetskraft. Jag tror inte man har någon möjlighet att fylla alla behov därvidlag enbart genom löneregeringsåtgärder, ty bristen beror på att vi totalt ha knappt om arbetskraft. Det gäller väl närmast att se till att man hjälpligt kan fylla de behov, som uppstå inom det ena eller andra området.

Om man hittills har befunnit sig i ett nödläge, då man har haft ifrågavarande tjänster inplacerade i 11 resp. 15 lönegraderna, så bör det bli någon förbättring om dessa tjänster bli uppflyttade två lönegrader, dvs. en uppflyttning, som icke har medgivits andra grupper av befattningshavare. Jag tror därför, att vi här icke skola få sådana katastrofala verkningar, som man kanske vill ge sken av, utan att det kommer att gå bra under det år som återstår, till dess vi få tillfälle att ta upp frågan på nytt.

Jag vill erinra om att tjänsteförteckningsakkunniga, som jag tidigare sagt, äro utrustade med förhandlingsfullmakt och sålunda ha möjlighet att gå in på förhandlingar med berörda personalorganisationer för att ge dem möjlighet att framföra de synpunkter, som kunna vara av värde för bedömningen av dessa frågor.

Herr NIHLFORS: Herr talman! Jag vill bara med några ord rikta mig till herr statsrådet och chefen för civildepartementet.

Statsrådet har för sin del ansett, att man kan rycka ut vissa andra grupper för definitiv lönegradsplacering — jag tänker här närmast på dem, som finnas omnämnda i utskottsutlåtandet, museivaktmästare, maskinister m. fl. — och det är ingenting att säga om det. Genom att lägga fram ett provisoriskt förslag har man också visat, att man har ansett detta vara en angelägen sak. Frågan är här bara vilken lönegrad vi skola ta, och därvid ha motionärerna gått på den verkliga expertisens från början uttalade uppfattning.

Jag vill emellertid rikta en fråga till statsrådet. Han sade, att man vid överläggningar i samarbetsnämnden för lönefrågor hade funnit, att det på stora områden inom landstingen skulle kunna uppstå komplikationer, om man gick längre i löneförbättring. Statsrådet åsyftade väl därvid kuratorernas lönegradsuppflyttning, ty landstingen ha mig veterligt inga assistenter för rättspsykiatriska undersökningar?

Överläggningen var härmed slutad. På därå av herr förste vice talmannen given proposition biföll kammaren till en början vad utskottet under punkten I. hemställt.

Beträffande punkten II. gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna re-

servationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Slutligen framställde herr förste vice talmannen i fråga om motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring, som under överläggningen föreslagits av herr Senander; och godkände kammaren utskottets motivering.

§ 9.

Utgifter under riksstatens andra huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Anslag till lagberedningen.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln (punkt 5) föreslagit riksdagen att till Lagberedningen för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 67 000 kronor.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmbäck m. fl.* (I: 20) och den andra inom andra kammaren av herrar *Andersson* i Löbbo och *Olsson* i Mellerud (II: 29), i vilka motioner hemställes, att riksdagen ville till lagberedningen för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 86 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna

Anslag till lagberedningen.

I: 20 och II: 29 till Lagberedningen för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 67 000 kronor.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Gränebo*, *Iwar Andersson* och *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Svärd*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg* i Skövde, *Boman* i Kieryd, *Svensson* i Ljungskile och *Petersson* i Dahl, fröken *Elmén* och herr *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet i punkten bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 20 och II: 29 till Lagberedningen för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 86 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr BOMAN i Kieryd: Herr talman! Vid denna punkt är fogad en reservation, i vilken 13 av utskottets ledamöter ha yrkat bifall till motionerna I: 20 av herr *Holmbäck m. fl.* och II: 29 av herrar *Andersson* i Löbbo och *Olsson* i Mellerud, vilket innebär en höjning av anslaget med 19 000 kronor för anställande av en sekreterare i lagberedningen. Jag ber, herr talman, att med några ord få motivera detta ståndpunktstagande.

Bakom motionerna ligger en skrivelse från lagberedningen till Kungl. Maj:t, i vilken hemställes om att få anställa denne sekreterare, och för att kammarens ledamöter skola få en uppfattning om vad det här gäller, ber jag att få citera några stycken ur skrivelserna. Lagberedningen anför följande:

»Det arbete med revision av jordabalken, som lagberedningen för närvarande sysslar med, avser ett stort antal lagfrågor inom den allmänna jordrättsens område. Arbetet omfattar icke blott ännu gällande delar av själva balken utan också en mängd andra författningar, avseende bl. a. gränsdragningen mellan fast och lös egendom, lagfart

Anslag till lagberedningen.

och inteckning, hävd, återköpsrätt, nyttjanderätt, tomträtt och servitut. Det inbegriper därjämte åtskilliga betydelsefulla ämnen, som ännu icke blivit föremål för någon fullständig behandling i lag, främst köp, byte och gåva, granelagsrätten och olika slag av avkomsträtt. Allt detta material, som här endast exemplifierats, skall sammanföras till en ny jordabalk.»

Sedan fortsätter lagberedningen med en redogörelse för det arbete, som föreligger, och vad som är gjort på området samt erinrar i det sammanhanget också om en skrivelse från dels landshövdingen och dels överlantmätaren i Kopparbergs län den 15 oktober 1950 till statsrådet och chefen för justitiedepartementet, i vilken de påvisa risken för att resultaten av de med statsmedel bekostade provskiftena inom Kopparbergs län spolieras genom sämjedelningar, och understryka angelägenheten av en skyndsamt utredning rörande de åtgärder, som kunna vidtagas till förhindrande av fortsatt sämjedelning.

Det heter sedan i lagberedningens skrivelse bl. a.:

»Det bör även framhållas att den till jordabalksrevisionen hörande lagstiftningen till förhindrande av sämjedelningar är av avgörande betydelse för lösande av fastighetsbildningsakkunnigas uppgift.

Av största vikt för det allmänna äro också de överväganden som lagberedningen med anledning av riksdagsskrivelser har att företaga beträffande möjligheterna till en vidgad användning av tomträttsinstitutet och till en förstärkning av tomträttens värde som kreditobjekt.»

Lagberedningen slutar med att framhålla, att om arbetet skall kunna fullbordas inom skäligen tid, är det nödvändigt att lagberedningens arbetskrafter förstärkas med en sekreterare, och hemställer därför om att en sådan måtte anställas.

Även riksdagens revisorer ha haft sin uppmärksamhet riktad på frågan om jordstyckningsverksamheten, speciellt i Dalarna, och under § 25, s. 243 i Riksdagens revisorers berättelse, del I, 1950, finns det en lång historik över förhållandena i Dalarna. Statsrevisorerna komma i sitt uttalande till vissa slutsatser, ur vilka jag ber att få citera följande:

»Statsverkets kostnader för denna skiftesverksamhet ha varit betydande. Provskiftena genomfördes helt på statens bekostnad, d. v. s. icke endast de egentliga förrättningskostnaderna, frånsett utgifterna för hantlangning och markering, utan även utgifter för utflyttningar och väganläggningar i samband med skiftena bekostades av statsmedel. Sammanlagt uppgå statsverkets kostnader för provskiftena till ungefär 2 miljoner kronor. För laga skiftena enligt 1932 års lag gäller att staten i samma utsträckning som vid provskiftena står för de egentliga förrättningskostnaderna — fr. o. m. den 1 juli 1935 närmare 1 miljon kronor — medan däremot i fråga om statsbidrag till utflyttningar och väganläggningar samma normer tillämpas som vid laga skiften inom andra delar av landet. Numera är skiftesverksamheten i länet helt förstatligad. Sedan under de senaste åren en betydande ansvällning av skiftesuppgifterna kommit till stånd belöpa sig statens utgifter för löner till befattningshavarna, lokalhyror och andra omkostnader till omkring 600 000 kronor om året.

Revisorerna ha inhämtat, att på vissa håll den mark, som undergått provskifte eller laga skifte enligt dalalagen, änyo är föremål för sämjedelningar. Det med säkerhet konstaterade antalet sämjedelningsfall är ännu relativt litet men likväl tillräckligt för att ingiva oro för att rationella jordbruksförhållanden i framtiden icke skola bli bestående. Här till kommer, att det verkliga antalet sämjedelningar kan befaras vara betydligt

Anslag till lagberedningen.

större än vad som kommit till synes, emedan delägarna äro angelägna att genom olika åtgärder dölja förhållandet.

Vad sålunda förekommit vilja revisorerna bringa till riksdagens kännedom. Förnyade sämjedelningar inom de lagskiftade områdena innebära icke endast en fara för att vid skiftena redan vunna förbättringar tillspillogivas; därjämte måste ifrågasättas huruvida hela den skiftesverksamhet, som här pågår och förestår, kan komma till avsedd och bestående nytta. Enligt revisorernas mening är det av synnerlig vikt, att åtgärder snarast vidtagas för att förhindra att de med stora kostnader från statens sida sammandragna brukningsenheterna ånyo splittras.»

Lantmäteristyrelsen, som har yttrat sig i anledning av statsrevisorernas berättelse, skriver bl. a.:

»Liksom revisorerna anser lantmäteristyrelsen att det är av synnerlig vikt att åtgärder snarast vidtagas för att omöjliggöra att de med stora kostnader från statens sida sammandragna brukningsenheterna ånyo splittras. Detta spörsmål är för sin slutliga lösning beroende av att lagberedningens förslag till ny jordabalk genomföres. Det föreliggande förslaget löser emellertid endast frågan om andelsförvärv, som skett genom köp eller gåva, men ej sådana som skett genom arv eller testamente. Det är därför angeläget att lagberedningens arbete på allt sätt underlättas och påskyndas.»

Jag går så över till att med några ord citera vad departementschefen säger i propositionen:

»Arbetet med revision av jordabalken avser ett stort antal lagfrågor inom den allmänna jordrättens område. Det omfattar icke blott ännu gällande delar av själva balken utan också en mängd andra författningar, avseende bl. a. gränsdragningen mellan fast och lös egendom, lagfart och in-teckning, hävd, återköpsrätt, nyttjanderätt, tomträtt och servitut. Därjämte inbegriper det åt-

skilliga betydelsefulla ämnen, som ännu icke blivit föremål för någon fullständig behandling i lag, främst köp, byte och gåva, grannelagsrätten och olika slag av avkomsträtt.

Särskild betydelse har detta revisionsarbete från jordpolitisk synpunkt. Sålunda föreligger för närvarande en bristande överensstämmelse mellan å ena sidan köpeavtalets rättsverkningar och å andra sidan de normer för fastighetsbildningen, vilka med hänsyn till allmänna intressen uppställts inom jorddelningslagstiftningen. På motsvarande sätt förhåller det sig vid jordförvärv på grund av arv. Härigenom har uppkommit en irreguljär fastighetsbildning genom sämjedelningar av sådan omfattning att den betänkligt reducerar betydelsen av fastighetsindelningen och de jordpolitiska villkoren för fastighetsbildning. Det är synnerligen angeläget att snarast möjligt råda bot på detta allvarliga missförhållande. Av största vikt för det allmänna äro också de överväganden som lagberedningen med anledning av riksdagsskrivelser har att företaga beträffande möjligheterna till en vidgad användning av tomträttsinstitutet och till en förstärkning av tomträttens värde som kreditobjekt. Särskilt med tanke på tätorterna framstår en reform av servitutsrätten och därmed sammanhängande rättsförhållanden som angelägen. En i vissa delar genomgripande reform av inskrivningsväsendet är vidare påkallad av hänsyn till fastighetsomsättningen och fastighetskrediten.

Om detta synnerligen omfattande och betydelsefulla revisionsarbete skall kunna slutföras inom skälig tid, är det nödvändigt att lagberedningens arbetskrafter — ordförande och två ledamöter — förstärkas med en sekreterare.»

Så slutar departementschefen med att säga följande:

»Särskilt med hänsyn till de jordpolitiska konsekvenser beträffande fastighetsbildningen, som på sätt lagbe-

Anslag till lagberedningen.

redningen framhållit följer av den nuvarande ordningen, framstår det som angeläget att beredningens arbete snarast fullföljes. I rådande läge nödgas jag emellertid avstå från att framlägga förslag om utökning av beredningens arbetskrafter.»

Vi reservanter hävda, att så stora värden här stå på spel, när staten har investerat så betydande kapital, att det är ytterst angeläget att på allt sätt påskynda lagberedningens arbete, och vi finna, att en sekreterare skulle vara till stor nytta för beredningen härvidlag.

I det avsnitt i utskottets utlåtande, där såväl majoriteten som reservanterna äro ense, ha vi framhållit angelägenheten av att man från departementets sida ser till att lagberedningens ledamöter icke tagas i anspråk för andra arbetsuppgifter, vilket nu ofta är fallet. Vi förutsätta bl. a. att den stora Kejnekommissionen, där en av beredningens ledamöter är med, skall slutföra sitt arbete under den närmaste tiden, så att det blir möjligt för vederbörande att helt ägna sig åt arbetet inom beredningen.

Vi reservanter ha emellertid också tänkt på att man inte i onödan skall anvisa några nya anslag. Då det här gäller att anvisa 19 000 kronor ha vi inom avdelningen prövat, om inte på något annat område skulle kunna göras motsvarande besparing, och ha då funnit, att vi på en annan punkt kunna spara 25 000 kronor. Därifrån kan man alltså få medel till denne sekreterare utan att gå utanför propositionens ram.

Vi anse, att denna fråga är av stor betydelse och att mycket stora värden här stå på spel samt att riksdagen har skyldighet att se till att lagberedningens arbete kan slutföras inom rimlig tid. Då vi dessutom ha anvisat var pengarna skola tagas, anse vi det rimligt att riksdagen beviljar det anslag på 19 000 kronor, som innefattas i reservationen.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här sagt ber jag att få yrka bifall

till den vid denna punkt fogade reservationen av herr Gränebo m. fl.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Anslaget till lagberedningen uppgår för innevarande budgetår till 65 000 kronor. För nästa budgetår föreslår departementschefen en höjning av detta anslag till 67 000 kronor. Här föreligger alltså inte någon anslagsminskning utan tvärtom en höjning, om också av ringa omfattning.

Nu har lagberedningen — som herr Boman i Kieryd redan har framhållit — gjort en hemställan till departementschefen om att få anställa en sekreterare. Detta skulle innebära att anslaget till lagberedningen uppräknades till 86 000 kronor. I anledning av denna hemställan framhåller departementschefen, att han finner att lagberedningens arbete med revision av jordabalken snarast bör fullföljas. I rådande läge har departementschefen emellertid nödgats avstå från att tillstyrka lagberedningens förslag om utökning av beredningens arbetskrafter med en särskild sekreterare.

Motionärerna ha tagit upp lagberedningens förslag och föreslå att beredningen skall få denne särskilde sekreterare samt att anslaget till beredningen i samband därmed ökas med 19 000 kronor, alltså från 67 000 till 86 000 kronor. Enligt detta motionärernas förslag skulle denne sekreterare i lönehänseende placeras i 33 löneklassen samt dessutom erhålla ett särskilt arvode av åtta kronor per dag.

Utskottet framhåller bl. a., att lagberedningens arbete är av väsentlig betydelse för det allmänna, och understryker departementschefens uttalande om angelägenheten av att detta arbete snarast fullföljes, särskilt med hänsyn till de jordpolitiska konsekvenser beträffande fastighetsbildningen, som följa

Anslag till lagberedningen.

med den nuvarande ordningen. Utskottet gör genom detta uttalande en bestämd hemställan till departementschefen att vidtaga sådana åtgärder, att lagberedningens arbete kan påskyndas i största möjliga utsträckning.

Inom utskottet har det också vid behandlingen av denna fråga gjorts gällande, att lagberedningens ledamöter icke ha fått ägna tillräcklig tid åt arbetet inom lagberedningen, därför att departementschefen har ålagt beredningens befattningshavare en hel del andra arbetskrävande uppgifter. Utskottet framhåller med hänsyn till detta, att departementschefen bör ta under noggrant övervägande att försöka organisera lagberedningens arbete på ett sådant sätt, att det kan fullföljas inom rimlig tid, och se till att lagberedningens ledamöter befrias från andra uppdrag, så att de verkligen kunna ägna sig åt det viktiga arbete, som förekommer inom lagberedningen. Jag tror att frågan ligger till på det sättet, att det här i första hand är en organisationsfråga och i andra hand möjligtvis en personfråga.

Det spelar väl ganska liten roll, hur många personer som bli tillsatta att arbeta inom lagberedningen, om denna beredning får en eller flera sekreterare, därest denna personal får andra uppdrag, som äro så arbetskrävande, att de ändå inte hinna med att utföra det arbete, som de skola göra i beredningen. Det är denna fråga som i första hand bör undersökas och prövas av departementschefen. Och det är ur den synpunkten som utskottet har ansett, att det inte bör gå med på en utökning av arbetskrafterna, förrän denna fråga har blivit slutprövad. Det får väl ändå anses vara rimligt, att det är departementschefen som i första hand måste pröva vilka arbetskrafter som behövas inom lagberedningen, undersöka om den verkligen är i behov av en sekreterare, som skall placeras i 33 löneklassen och dessutom ha ett dagarvode av

8 kronor per dag, eller om arbetet inom lagberedningen kan organiseras på ett annat och kanske något billigare sätt. Jag är övertygad om att med den skrivning och den framställning, som utskottet har gjort på denna punkt, kommer departementschefen att snart möjligt upptaga denna fråga till en ingående undersökning och även försöka att åstadkomma en tillfredsställande organisation av denna viktiga beredning.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PETERSSON i Dahl: Herr talman! Jag har för några år sedan i riksdagen framställt en interpellation till justitieministern just om denna fråga. Jag gjorde det därför att i mina hemtrakter finns det en massa gamla sämjedelade fastigheter, vilket under nuvarande förhållanden medför många olägenheter vid försäljning, sammanläggning och avstyckning av fastigheter. Jag fick då beskedet, att fastighetsbildningssakkunnigas arbete skulle påskyndas så mycket som möjligt, så att förslag om lagändring på detta område snart skulle kunna föreläggas riksdagen, och att man övervägde att legalisera de gamla sämjedelade fastigheterna och givetvis också sätta stopp för nya sämjedelningar.

Nu framgår det av vad som här anförts och av vad jag inhämtat hos de sakkunniga, att deras arbete är beroende av lagberedningens arbete, att alltså fastighetsbildningssakkunniga inte ha någon möjlighet att slutföra sitt arbete, om inte lagberedningens arbete blir färdigt.

Jag vet nog, herr talman, att det är mycket impopulärt att i nuvarande läge yrka på en anslagsökning, som i detta fall gäller 19 000 kronor. Men frågan är ändå, om inte en ökning av detta anslag, så att lagberedningen har möjlighet att anställa en sekreterare, kan vara en klok investering av pengar,

Anslag till lagberedningen.

eftersom man därigenom kan påskynda detta nödvändiga arbete så mycket, att man på det sättet kan åstadkomma besparingar och förmåner, som man inte annars kan. Därför har jag anslutit mig till dem som yrka på en utökning av anslaget.

Med dessa korta ord ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Gränebo m. fl.

Herr OLSSON i Mellerud: Herr talman! Efter den debatt som förts här tidigare i dag är det klart, att det inte är opportunt att komma med ett yrkande om anställande av en ny tjänsteman, även om det ändamål, som därmed skulle tillgodoses, är aldrig så trängande. Men då jag är van att bilda mig ett omdöme på grundval av mina egna undersökningar och på grundval av de resultat jag därvid kommer till, tycker jag, att det är rimligt, att jag delger riksdagen denna min uppfattning, helst som jag i denna sak är motionär.

Det väldiga lagstiftningsarbete, som pågår inom lagberedningen, innebär ingenting mindre än att kläda 1734 års jordabalk i ny och modern dräkt på alla områden. På grund av den jättelika utveckling som ägt rum under de århundraden, som gått sedan 1734 års lag kom till, är det självklart, att detta arbete berör praktiskt taget varje punkt i den nya jordabalken. Detta lagstiftningsarbete har pågått under åtskillig tid. De som ha närmare intresse av detta problem ha kanske också nyss sett, att lagberedningen har kommit med ett betänkande rörande ett avsnitt som avser köp och byte.

När man nu säger att en snabb fortsättning av detta arbete är så nödvändig beror det på de mycket trassliga jordförhållanden som råda inom landet. Framför allt äro förhållandena på jordlagstiftningens område inom Kopparbergs län särskilt beklämmande. Vi känna ju till det genom det beslut som

riksdagen tidigare har fattat om tillskapandet av den speciella skiftesordningen för Kopparbergs län, som redan har kostat staten 2 miljoner kronor. Detta ständigt pågående skiftesarbete, som ännu inte är slutfört, kostar staten 600 000 kronor varje år.

Nu ha statsrevisorerna åstadkommit en smula oro genom att påvisa, att vad som vinnes i Kopparbergs län genom arbetet med skiftesförrättningarna håller på att spolieras på grund av att sämjedelningar, som man ville stoppa, inte kunna med nuvarande lagstiftning förhindras. Även där skiftesförrättningar med stora kostnader ha genomförts, äga nu sådana upplösande sämjedelningar rum, varigenom resultatet av det kostsamma skiftesarbetet riskerar att åtminstone i långa stycken förstöras. Det är inför detta som man har frågat sig, om det inte vore klokt, även om det medför någon kostnad, att kunna forcera lagberedningens arbete så pass, att man åtminstone kan komma fram till en anordning, som förhindrar, att sämjedelningar få förstöra de resultat som skiftesförrättningarna ha åstadkommit.

Man säger då från utskottets sida, att det först bör tillses, att de arbetskrafter som finnas inom lagberedningen få syssla med detta arbete. Ja, herr Mårtensson, det händer ibland, att Kungl. Maj:t utnämner till statsråd en som förut har sysslat inom lagberedningen. Det är inte så länge sedan nuvarande excellensen och utrikesministern satt som ordförande i lagberedningen. Detta hans arbete måste ju upphöra, när han fick utrikesministerposten. Andra arbetskrafter inom lagberedningen ha placerats ut på andra av statens arbetsområden. Som vi veta har nu senast förre justitierådet Gärde haft förtroendet att leda lagberedningens arbete. Jag har ingen anledning att ta upp kritiken emot att han har satts till arbetet i Kejnekommissionen. Jag har inte möjlighet att bedöma vilka omständigheter, som ha varit bestämman-

Anslag till lagberedningen.

de, när Kungl. Maj:t har övertalat honom att ta detta arbete, men jag föreställer mig, att det har varit svårt att finna någon för denna uppgift, som man ansåg så trängande.

I likhet med utskottet vill jag nog hemställa till Kungl. Maj:t, att man för framtiden är mycket varsam med att plocka arbetskrafter från lagberedningens arbete, vilket enligt min mening är i hög grad trängande, kanske mera trängande än det arbete, som man nu har med den s. k. Kejnekommissionen, som enligt min mening kanske har blåsts upp genom en i långa stycken ovederhäftig propaganda i tidningspressen. Jag delar sålunda utskottets mening att man på denna punkt får vara mycket varsam. Men jag tror å andra sidan att även om det, som jag nämnde, inte är opportunt att nu yrka på anställandet av en tjänsteman, så är det god affär för staten att se till att lagberedningens arbete löper på ett sådant sätt, att de olika kuggarna gå i varandra, och det är vad de nu inte göra.

Jag vill påpeka, att när statsrevisorerna ha tagit upp detta ärende, så ha de ansett det vara en trängande angelägenhet, att de resultat som tidigare vunnits inte skola spolieras. Det har tidigare under denna debatt citerats vad lantmäteristyrelsen sagt i ett avsnitt. Jag skall citera ännu ett avsnitt, som enligt min mening kanske ännu kraftigare belyser nödvändigheten av att någonting blir gjort på detta område. Lantmäteristyrelsen säger sålunda: »Detta spörsmål» — det är alltså frågan om skiftesförrättningarna — »är för sin slutliga lösning beroende av att lagberedningens förslag till ny jordabalk genomföres. . . . Det föreliggande förslaget löser emellertid endast frågan om andelsförvärv, som skett genom köp eller gåva» — det var vad jag nyss nämnde — »men ej sådana som skett genom arv eller testamente. Det är därför angeläget att lagberedningens arbete på allt sätt underlättas och påskyndas. Med hänsyn till

frågans betydelse kan det till och med ifrågasättas att den av lagberedningen behandlas med förtur samt sålunda brytes ut och gives formen av en provisorisk partiell lagändring.» Redan vad man där har sagt tyder på att angelägenhetsgraden är av det slag, att man har all anledning att lyssna.

Jag är mycket lyhörd för mina vänner i statsutskottet, som nogsamta pröva de förslag till kostnadsökningar som framkomma. Jag har mycken respekt för detta, och jag brukar som regel biträda deras synpunkter på detta område. När jag nu inte gör det i dag, vill jag inte klandra dem för den ståndpunkt de intagit. Jag vill bara säga att jag tror, att det vore välbetänkt, om riksdagen i detta fall följde motionärerna, inte därför att motionärerna äro jordbruksutskottets ordförande herr Andersson i Löbbo och min ringhet, utan därför att jag tror att det är sakligt grundat. Utgiftsposten behöver kanske inte heller bli så betydande. Det finns nämligen enligt vad lagberedningen upplyst en reservation, som kan användas för ändamålet och som täcker utgifterna för ett halvår framåt. Under sådana förhållanden förefaller det mig vara klokt att riksdagen i detta fall följer utskottets reservanter och ser till att lagberedningens arbete kan flyta ungefär på det sätt som man har tänkt sig, att man alltså ser till att få lagstiftningsarbetet att smälta in i den verklighet som vi ha omkring oss.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag är fullt på det klara med att herr Olsson i Mellerud har prövat denna fråga på ett mycket noggrant och ingående sätt, innan han satte sig ned och skrev en motion om utökning av arbetskraften inom lagrådet. Jag har också redan tidigare sagt, att det är mycket möjligt, att lagrådet behöver

Anslag till lagberedningen.

ökade arbetskrafter. Men vad jag ifrågasätter är, om det kan vara lämpligt, att riksdagen utan vidare på en enskild motionärs framställning beslutar, att den och den beredningen skall ha en sådan organisation, att där skola de och de ledamöterna finnas, där skall det vara de och de sekreterarna. Jag undrar ändå, om inte den riktiga och förnuftigaste vägen är, att Kungl. Maj:t får undersöka denna fråga och göra en ordentlig överarbetning av lagberedningens organisation. Om Kungl. Maj:t därvid kommer till det resultatet, att lagberedningen behöver ökade arbetskrafter av den och den kvalitén, bör Kungl. Maj:t med utgångspunkt härifrån göra framställning till riksdagen om en utökning av lagrådets organisation. Jag kan inte finna annat än att detta är den riktigaste vägen att lösa denna fråga. Jag ber därför att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **BOMAN** i Kieryd: Herr talman! Till vad herr Mårtensson i Uddevalla anförde när han var inne på att Kungl. Maj:t skulle pröva denna fråga vill jag säga, att jag är övertygad om att departementschefen prövat saken mycket noga, eftersom han säger: »I rådande läge nödgas jag emellertid avstå från att framlägga förslag om utökning av beredningens arbetskrafter.» Och jag skulle väl kanske kunna läsa in i citatet vad departementschefen kunde ha sagt, nämligen »av finansiella skäl». Vi ha inom avdelningen i utskottet också varit mycket lyhörda för vad departementschefen framhållit.

Jag vill dock understryka vad jag sade i mitt första anförande beträffande en nedprutning av anslaget på en annan punkt med 25 000 kronor för att kunna få täckning för avlöningen till just denne sekreterare i lagberedningen. På det sättet ha vi ej gått utanför propositionens kostnadsram.

Herr **OLSSON** i Mellerud: Herr talman! Jag vill ingalunda bestrida att den väg, som herr Mårtensson i Uddevalla anvisar för behandlingen av sådana ärenden som det nu föreliggande, är den principiellt riktiga, och jag skulle kunna ansluta mig till honom, om det bara inte vore så, att man här är i behov av arbetskraft nästan omedelbart. Man behöver få maskineriet i gång genast, och då kan man ju inte gärna skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning, som kommer när Kungl. Maj:t fått tid att gå igenom saken och sedan i framställning till riksdagen eventuellt lägger fram sin proposition. Det blir en lång omgång, och det är därför vi ansett oss nödsakade att gå denna låt mig säga genväg, som kanske inte rent principiellt är den väg man helst vill rekommendera.

Jag vill också passa på att rätta ett misstag, som jag gjorde tidigare. Jag utnämnde min vän herr Andersson i Löbbo till ordförande i jordbruksutskottet, men det är ju i stället så, att han är vice ordförande i tredje lagutskottet.

Herr **RUBBESTAD**: Herr talman! Jag tycker, att man inte skall göra denna fråga större än vad den egentligen är. Till och med motionärerna ha gjort gällande, att det är bara ett år tidigare som det kan röra sig om att man får lagförslaget, om man går på reservationens linje i stället för att följa utskottet. Det blir alltså ett års tidsbesparing för avlämnandet av detta stora lagförslag, om man får denne sekreterare.

Jag vill bara hänvisa till den debatt vi hade här för några timmar sedan och där, då det gällde utökandet av antalet tjänstemän, från skilda grupper betonades, att man skulle försöka vara återhållsam, så att man inte fick för mycket tjänstemän. Jag väddar till alla dem, som då voro mycket aktiva i sin

Anslag till lagberedningen.

kritik, att nu tänka på att det här återigen gäller en utökning av tjänstemannakåren med en sekreterare, som dessutom skall ha en mycket hög lön jämfört med vad sekreterare i allmänhet ha. Jag vädjar också till kammarens ledamöter att i detta fall biträda utskottet. Den eventuella försening med ett år, som detta skulle innebära, är inte alls farlig att ta, då det gäller ett så stort lagförslag som det ifrågavarande.

Jag vill till slut säga, att jag känner till den där farhågan, som min vän herr Olsson i Mellerud gav uttryck åt, beträffande sämjedelningarna. Det är klart att sådant kan förekomma i ett och annat fall, men det är inte av den art att vi behöva påskynda arbetet med detta lagförslag utöver vad lagberedningen normalt hinner med. Och jag tycker ju, att om det är så brådskande, få lagberedningens ledamöter lägga manken till på ett annat sätt och låta bli att ta uppdrag, som de ha betalt för, vid sidan av vad de skola syssla med.

Jag tror det är riktigtast att vi hålla på utskottets förslag, till vilket jag yrkar bifall.

Herr BOMAN i Kieryd: Herr talman! När herr Rubbestad säger, att vi skola anställa en tjänsteman med mycket hög avlöning vill jag stryka under, att sekreteraren i lagberedningen inte får vara vilken tjänsteman som helst; det måste vara en tjänsteman med hög juridisk utbildning. Jag vill dessutom stryka under, vilket är väsentligt i det här sammanhanget, att lagberedningens ordförande dock är en gammal man, och det gäller att utnyttja hans arbetskraft så mycket som möjligt. Det är därför detta ärende är brådskande. Man kan väl i alla fall inte alldeles vifta bort vad statsrevisorerna här ha sagt, och det är ju en väsentlig sak inom ett viktigt område som det gäller.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Boman i Kieryd begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavs 103 ja och 95 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 6—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

§ 10.

Utgifter under riksstatens sjunde huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter

Avlöningar till befattningshavare å tullstaten.

för budgetåret 1951/52 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion.

Punkterna 1—31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32.

Avlöningar till befattningshavare å tullstaten.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under denna huvudtitel (punkt 33) föreslagit riksdagen att dels be- myndiga Kungl. Maj:t att företaga av departementschefen förordade ändringar i den för tullstaten gällande personalförteckningen, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för tullstaten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52, dels ock till Tullverket: Avlöningar till befattningshavare å tullstaten för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 32 134 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bl. a., att i enlighet med vad som anförts vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor avlöningskostnaderna vid tullstaten skulle nedräknas med i runt tal 400 000 kronor, vilken minskning i sin helhet ansetts böra hänföras till icke-ordinarieposten.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *Senander* väckt motion (II: 107), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta höja det under anslagsposten Avlöningar till icke-ordinarie personal äskade beloppet med 400 000 kronor från 6 870 000 kronor till 7 270 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 107

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga de ändringar i den för tullstaten gällande personalförteckningen som av

departementschefen i statsrådsprotokollet angivits;

b) godkänna följande avlöningsstat för tullstaten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	21 864 000
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, förslagsvis	6 870 000
3. Rörligt tillägg, förslagsvis	3 400 000

Summa kronor 32 134 000

c) till Tullverket: Avlöningar till befattningshavare å tullstaten för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 32 134 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr *SENANDER*: Herr talman! Under den nu föredragna punkten redovisas en av mig väckt motion, vilken vänder sig mot den nedskärning i förhållande till vad generaltullstyrelsen begärt, som företagits av Kungl. Maj:t beträffande anslaget till avlöningar för icke-ordinarie personal vid tullverket. Utskottet har utan motivering avstyrkt motionen. Jag kan förstå, att utskottet inte har kunnat prestera någon motivering; det kan nämligen knappast vara möjligt att bestrida de skäl, som i min motion anförts mot beskringen av anslaget. Jag tror inte att utskottet har varit medvetet om de konsekvenser i fråga om upprätthållandet av effektiviteten i tullverkets bevakningsuppgifter, som kunna följa på nedskärningen av anslaget.

I motionen har jag anført, att personalbristen inom tullverket sedan många år tillbaka varit en konstant företeelse. Ibland, och särskilt efter det senaste kriget, ha förhållandena varit rent kaotiska. Detta gäller alla tullverkets verksamhetsområden. Arbetstidsföreskrifterna kunna numera inte efterlevas, utan de skjutas allt oftare åt sidan. När

Avlöningar till befattningshavare å tullstaten.

de i sin egenskap av skyddsföreskrifter som bäst skulle behövas, bli de ofta satta ur kraft. Jag syftar speciellt på de tillfällen när det råder toppbelastning, framför allt i våra större hamnar.

Dessa förhållanden ha givetvis varit till största nackdel för personalen. Personalorganisationen har också vid upprepade tillfällen påtalat de missförhållanden, som följa av personalbristen, men utan resultat. Detta beror emellertid inte på ovilja eller oförståelse från tullmyndigheternas sida. De ha gång efter annan klart givit till känna inför statsmakterna, att personalbristen är ett problem, som hotar äventyra tullverkets möjligheter att rätt sköta sina uppgifter. Oförståelsen finns i stället att söka hos regering och riksdag, som sedan flera år tillbaka motsatt sig generaltullstyrelsens och de lokala myndigheternas äskanden.

Nu föreslås en direkt minskning av anslaget till avlöningar för den icke-ordinarie personalen med inte mindre än 400 000 kronor, och detta är ju en följd av den s. k. Wärnska besparingsutredningens förslag. Vad det kommer att betyda för tullverkets vidkommande kan bara den förstå, som känner till förhållandena och på närmare håll sett, hur de under åren utvecklats. Med den personalstyrka, som nu står till förfogande, är det omöjligt att effektivt svara för tullverkets bevakningsuppgifter, och många av dessa få lämnas åsido. Vad som är allra mest betänkligt i det här avseendet är bevakningen av de stora godsmängder, som ligga under tullverkets vård till dess att de bli tullbehandlade eller, som det heter på fackspråket, frigjorda från tullverket. Tullverket är ansvarigt för detta gods, som enbart i Göteborg i vissa varuskjul kan representera miljonvärden. Genom ett nyligen träffat domstolsutslag har man också fått prejudikat på att tullverket är ersättningsskyldigt för förkommet gods, vilket det tidigare rätt ganska stor tvist om.

Den bristande bevakningen och kontrollen över importerat gods har också under senare år givit upphov till en avsevärd ökning av stölderna i hamnarna. Inte minst är detta fallet i Göteborg. Det bör i det sammanhanget erinras om att Göteborgs stadskollegium tvingats tillsätta en kommitté för undersökning av omfattningen av stölderna i hamnen. Kommittén har redan konstaterat, att gods till ett värde av cirka två miljoner kronor försvinner varje år. Nu är det självfallet så, att denna siffra inte avser enbart Göteborgs hamn utan också de andra hamnarna. Stölderna när det gäller hela landet skulle ju annars uppgå till ett mycket stort belopp. Men man har inom kommittén kommit till det resultatet, att det måste vidtagas alldeles extraordinära åtgärder för att förhindra stölder i fortsättningen.

Även om man inte kan skylla alla dessa stölder till väsentlig del på bristen av effektiv tullbevakning, så är det uppenbart, att därest tullbevakningen kunde göras mera effektiv, skulle stölderna minska väsentligt. Som förhållandena nu äro är det inte mycket att göra åt saken. Tullpersonalen kan knappast ansvara för det gods, som ligger i tullens vård, och ännu mindre för det gods, som blivit frigjort från tullen. Samma är förhållandet med smuggeltrafiken från fartygen. Tullbevakningspersonalen har fullt jobb med bevakning och utlämning av gods och kan följaktligen inte utöva den effektiva tillsyn av fartygen i hamnen, som skulle vara nödvändig.

Till detta kommer att personalen, då ju trafiken i Göteborgs hamn varit synnerligen intensiv alltsedan spärren bröts efter kriget, jäktas med arbetsuppgifter i sådan omfattning, att prestationsförmågan måste bli nedsatt. Det är klart för var och en som vill ta hänsyn till sakskalet, att en personal, som ofta tvingas tjänstgöra varannan natt eller kväll och dessemellan måste arbeta även på

Avlöningar till befattningshavare å tullstaten.

dagarna, inte kan besitta vare sig arbetsglädje eller den skärpta uppmärksamhet, som de ömtåliga och grannliga uppgifterna inom tullverket kräva. Detta att personalen får offra värdefull fritid på sön- och helgdagar samt kvällar måste vidare medföra ett avtrubbande av intresset för tulltjänsten, vilket självfallet i längden främst blir till skada för tullverket självt.

När dessutom bevakningsåtgärderna äro av det mest bristfälliga slag, bör det inte förvåna någon att personalen till slut finner det meningslöst att över huvud taget försöka fullgöra sina tjänsteuppgifter på ett riktigt sätt. Det har nu gått så långt, att personalen i Göteborg genom sin organisation, Svenska tullmannaförbundets göteborgsavdelning, i ett uttalande fränsagt sig allt ansvar för vad som kan komma att inträffa som en följd av personalbristen. Detta beslut fattades enhälligt på ett möte, besökt av mellan 350 och 400 tulltjänstemän. Inte en röst höjdes mot beslutet, som dock måste betecknas som ganska anmärkningsvärt men inte desto mindre var påkallat med hänsyn till nödvändigheten av att skydda personalen mot det ansvar, som kan komma att avkrävas den om det inträffar någonting som inte överensstämmer med gällande författningar. Det hela bottnar ju i en anmärkningsvärd brist på tullpersonal.

Det bör också framhållas, att tullmannaförbundets högsta ledning med skärpa har kritiserat personalpolitiken inom tullverket i flera framställningar till såväl tullmyndigheterna som statsmakterna. Förbundsorganet Lanternan har också i bestämda ordalag krävt en ändring och påtalat de risker inte minst statens intressen löpa genom de oeffterrättliga förhållanden, som uppkommit genom personalbristen. Såvitt jag har mig bekant har tullmannaförbundets högsta ledning också uppvakttat statsutskottet i denna angelägenhet och fäst uppmärksamheten vid betydelsen av att man icke minskar anslaget till avlö-

ningar för den icke-ordinarie personalen vid tullverket, då förhållandena redan nu äro sådana, att även en ganska liten minskning kan få mycket svåra följder.

Det ser emellertid ut som om sakskalet ha förlorat allt värde inför det besparingsresonemang, som föres i dessa dagar. Jag skulle vilja fråga statsutskottets talesman hur det egentligen varit möjligt att statsutskottet kunnat förbise de skäl, som anförts för ett så rimligt krav som att man åtminstone inte skall minska tullverkets möjligheter att fullgöra sina funktioner på ett riktigt sätt. Min mening är — och jag vågar försäkra, att jag har hela landets tullpersonal bakom mig i detta fall — att statsverket i längden kommer att förlora på den absolut missriktade sparsamhet, som kommit till uttryck genom det förslag till nedskärning av anslaget till avlöningar för icke-ordinarie personal vid tullverket, som nu ligger på riksdagens bord. Och jag skall, herr talman, i detta sammanhang be att få yrka bifall till den av mig undertecknade motionen, som innebär, att man godkänner det anslag för hållande av icke-ordinarie personal, som generaltullstyrelsen har begärt.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Vi ha nu kommit fram till en av de punkter i utskottsutlåtandet, där den allmänna besparingsaktionen sätter in. Den omständigheten, att det för tullverkets del gäller en så betydande summa som 400 000 kronor, sammanhänger emellertid med att tullverket är ett ganska stort verk, och man kan inte tala om att tullverket har blivit illa behandlat i jämförelse med andra verk. Den som studerar den kungl. propositionen och utskottsutlåtandet skall finna, att det vid tullverket har för befattningshavarnas del skett en betydande **uppflyttning** i tjänstegrader. Det förslag, som nu förordas av utskottet, innebär alltså en

Avlöningar till befattningshavare å tullstaten.

mycket kraftig förbättring av personalens tjänsteställning.

Herr Senander frågar hur vi inom utskottet kunnat förbise de skäl som anförts beträffande tullverkets bristande möjligheter att fylla sina uppgifter. Jag tror inte att man så kategoriskt som herr Senander ville göra kan påstå att tullverket saknar sådana möjligheter, om riksdagen nu biträder utskottets förslag. Jag erinrar om att det här är fråga om ett förslagsanslag, och om det finns absolut avgörande skäl för att det inte bindes till 3-procentsregeln, så kan en ändring ske. Men den omständigheten, att det i viss mån kan företagas en nyansering, får inte i och för sig tagas till intäkt för hävdandet av den uppfattningen, att det *måste* ske en nyansering. Meningen är ju att man skall försöka göra besparingar i fråga om statens utgifter, och då måste detta generellt drabba alla, ty det skulle bli alltför tidsödande att fastställa någon annan regel. Vi kunna inte nu gå igenom varje ämbetsverk och undersöka möjligheterna till besparingar, utan aktionen måste i stället anknytas till en generell verkande regel, och det är vad som även har skett i fråga om tullverket.

Det är riktigt att tullmannaförbundet har gjort en uppvaktning hos statsutskottet, men det är också riktigt att man förklarat sig vara, om inte hundra procentigt så dock relativt tillfredsställd med den förbättring av förhållandena som personalen får genom det förslag som vi nu behandla.

Herr SENANDER: Herr talman! Jag ber att få fästa statsutskottets talesmans uppmärksamhet vid att jag icke har kritiserat förslaget till inrättande av nya ordinarie tjänster. Jag har inte heller motionerat på den punkten, ty jag har också för min del betraktat åtgärden som ett framsteg. Men genom detta förslag utökas icke på något sätt personalstyrkan, utan det innebär bara en

förändring av icke-ordinarie tjänster till ordinarie.

Vad jag här kritiserat är att man minskar anslaget för hållande av icke-ordinarie personal och därigenom åstadkommer en nedskärning av antalet befattningshavare över huvud taget. Genom borttagandet av 400 000 kronor av det anslag, som tullverket tidigare haft till sitt förfogande, berövas tullverket möjligheten att hålla en någorlunda rimlig personalstyrka.

Denna nedskärning av anslaget är också häpnadsväckande med hänsyn till att för tullverkets del läget redan är så ansträngt i personalhänseende. Det har ju upprepade gånger både av tullpersonalen, de lokala tullmyndigheterna och den centrala myndigheten, nämligen generaltullstyrelsen, enstämmigt framförts klagomål över den saken och framhållits, att tullverket under nuvarande förhållanden icke kan på ett tillfredsställande sätt sköta sina uppgifter.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Jag skulle tro att de flesta ämbetsverk komma — hittills har det åtminstone varit fallet med en del — att anförä precis samma argument mot den generella nedskärningen av anslagen med 3 procent som herr Senander här anfört för tullverkets del.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 33—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

Kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **DICKSON**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att beröra en glädjande tilldragelse.

Då jag läste det nu förevarande utskottsutlåtandet, stannade jag av gammal vana vid den rubrik som vi nu behandla, och jag tog därvid för givet att i den anslagssumma, som vid denna punkt begäres, skulle, som så många gånger förut, finnas inkluderat det anslag som vår kära gamla 1944 års nykterhetskommitté behöver. När jag spanade efter nykterhetskommittén i den uppräknig, som i utlåtandet sker av de mera betydelsefulla och kostnadskrävande utredningarna, som nu pågå, kunde jag emellertid inte finna kommitténs namn. Jag undrade om det var fråga om en gest av väl stor blygsamhet från finansministerns sida, ty nykterhetskommittén har ju kostat väl dubbelt så mycket som någon annan av de aktuella utredningarna. Ett ögonblick var jag inne på den tanken, att kommittén hade dolt sig under det förpliktande nya namnet 1950 års långtidsutredning, men jag upptäckte snart att detta inte var fallet. Och så gick det upp för mig att vi tidigare ju ha anslagit ett belopp till, efter vad det då sades, kommitténs avslutningsarbete. Det finns således för första gången på länge under ifrågavarande rubrik icke upptaget något anslag till nykterhetskommittén.

Nykterhetskommittén har haft viktiga ting att syssla med, och det är kanske inte så märkligt att utredningsarbetet har blivit långvarigt och kostat mycket pengar. Vi få nu bara hoppas, att kommitténs arbetsresultat skall kunna få någon praktisk användning. Jag har, såsom jag ofta framhållit, mina dubier i det avseendet. Jag skulle tro att när det gäller att föra förslaget ut i praktiken, så kommer det att behövas praktiska försök innan man kan komma fram till någon riktig lösning.

Nu sitter nykterhetskommittén således och författar sina memoarer — om jag får uttrycka mig så vanvördigt — och den bör inte störas i detta sitt vittra arbete. Det finns ju exempel på att memoarförfattare ha fått tillfälliga återfall av åter aktiv tjänst, men jag skulle vilja uttrycka en förhoppning om att så inte skall bli fallet med nykterhetskommittén, utan att den nu i lugn och ro får skriva färdigt och att vi sedan skola få studera resultatet av dess arbete.

Jag hade nog, när jag först gav mig in på studiet av denna sak, den lilla baktanken, att jag skulle, till den kraft och verkan det hava kunde, ge kommittén en varning genom att yrka på att dess anslag sänktes något. Nu är detta förmenat mig. Och jag kanske inte ändå skulle ha gjort det. Jag säger detta därför att jag ser att herr Adolv Olsson sitter, såsom så många gånger tidigare i en liknande situation, redo med sin penna. Jag vet inte om det nu kommer att bli något meningsutbyte, men det är i varje fall sista gången som jag får se herr Olsson i ögonen med den spänning som frågan om nykterhetskommittén kunnat åstadkomma mellan oss.

Herr talman! Jag har inte något yrkande, men jag har inte velat underlåta att i en fråga, som varit uppe här så många gånger, säga några ord även om slutfasen.

Herr **OLSSON** i Gävle: Herr talman! Om jag inte minns fel, fick nykterhetskommittén för fjorton dagar sedan ett anslag på tilläggsstat, och det är riktigt som herr Dickson säger, att detta avsåg själva slutskedet av kommitténs verksamhet, som ju också kostar pengar. Ty det är väl meningen — jag förmodar att även herr Dickson anser det — att kommitténs arbetsresultat skall tryckas och alltså komma till allmänhetens kännedom i stället för att begravas i tysthet.

Det hade kanske varit lämpligt att herr Dickson passat på när statsrådet Danielson var här på förmiddagen och

Motioner om ändring i kommunallagarnas bestämmelser angående kungörande av kommunala stämmor m. m. i kyrkorna.

diskuterade krångel och annat sådant, och talat med honom om kommitténs arbete, ty det är ju statsrådet Danielson som är ordförande i kommittén. Jag kan emellertid vitsorda att från ordförandens sida har gjorts allt som kan göras för att få arbetet slutfört. Men man får inte i detta sammanhang förbise, att de två första åren av kommitténs tillvaro runno bort, beroende på att man hade svårt att finna sig till rätta under den dåvarande ordföranden.

Vad beträffar frågan om vilket värde utredningen har och om den kan komma till någon praktisk användning vill jag, herr talman, säga att den saken beror på herr Dickson och de andra ledamöterna av riksdagen och inte på nykterhetskommittén.

Herr DICKSON: Herr talman! Man brukar ju säga: Slutet gott, allting gott. Både herr Olsson och jag hoppas nog att slutet skall visa sig gott även i detta fall.

Vidare anfördes ej. Utskottets i punkten gjorda hemställan bifölls.

Punkterna 61—64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65.

Lades till handlingarna.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om effektivare skydd mot offentliggörande av storleken av skattskyldigas skattepliktiga förmögenheter.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Motioner om ändring i kommunallagarnas bestämmelser angående kungörande av kommunala stämmor m. m. i kyrkorna.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om ändring i kommunallagarnas bestämmelser angående kungörande av kommunala stämmor m. m. i kyrkorna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr LARSSON i Luttra: Herr talman! Det utskottsutlåtande, som det här gäller, behandlar en motion av mig och herr Nilson i Spånstad rörande de kommunala kungörelserna i kyrkorna. Motionen, som närmast tillkommit på grund av de konsekvenser, som kommunsammanslagningen medfört i detta avseende, syftar till en förenkling av detta kungörande. Det har redan nu, alltså innan kommunsammanslagningen trätt i kraft, visat sig att de nuvarande bestämmelserna på området komma att bli synnerligen betungande, åtminstone för vissa av storkommunerna. Det kan i en kommun vara fråga om 25 till 30 sammanträden per år, beträffande vilka man är skyldig att i kyrkan kungöra antingen själva sammanträdet eller justeringen av protokoll. Finns det bara en kyrka inom kommunen, behöver ju inte detta kungörande bli så betungande, men det förekommer i ganska många fall efter kommunsammanslagningen att en storkommun omfattar — något som även varit förhållandet redan före sammanslagningen — mer än

Rätt för samerna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper.

ett tiotal kyrkliga församlingar, och man skulle alltså bli tvungen att anslå de kommunala kungörelserna i samtliga dessa kyrkor. Det kan göra att de kommunala myndigheterna under ett enda år få skicka ett par, tre hundra kungörelser till kyrkorna, och det är uppenbart att en sådan anordning måste bli synnerligen betungande.

Denna bestämmelse gäller bara för landskommunerna. För städerna finns en helt annan ordning. Där är man enligt lagstiftningen befriad från denna kungörelseskyldighet utom vad beträffar allmän rådstuga.

Nu har konstitutionsutskottet såsom i så många andra fall hänvisat till att kommunallagskommittén har frågan under behandling, och man framhåller att utredningen kan väntas bli klar med sitt arbete under innevarande år. Det heter sålunda i utskottets utlåtande att »en allmän översyn av kommunallagarna för närvarande pågår hos 1946 års kommunallagskommitté samt att kommittén avser att under loppet av innevarande år avge betänkande med förslag till ny kommunallag för de borgerliga primärkommunerna». Vidare säges det att kommittén härvid torde komma att »föreslå en enhetlig reglering för land och stad av formerna för tillkännagivande av sådana kommunala meddelanden, varom nu är fråga».

Det vore ju gott och väl om man kunde lita på att utredningen blir färdig i år och man alltså skulle kunna vänta sig att frågan kommer inför riksdagen kanske redan nästa år. Det har emellertid ganska ofta visat sig, att utredningar bruka överskatta sin förmåga att bli fort färdiga. Man kan därför inte vara alldeles säker på att det inte kommer att dröja längre med denna fråga.

Nu hyser jag för egen del ett rätt stort förtroende för kommunallagskommittén och inte minst för dess ordförande, herr Fast, som ju också sitter i konstitutionsutskottet och varit med om att behandla denna motion. Jag tar

för givet att han — när han nu varit med om denna skrivning — satt sitt namn i pant på att man verkligen skall bli färdig med kommunallagskommitténs arbete under innevarande år. Jag hoppas att, om så blir fallet, det skall bli ett snabbt remissförfarande och att frågan kan komma under riksdagens behandling fortast möjligt, så att problemet därmed kommer ur världen.

Utskottet säger, att denna fråga inte är särskilt brådskande. Jag håller emellertid före, att det krängel som nu uppstår på detta område gör, att man måste betrakta denna kungörelsefråga såsom en fråga av brådskande natur och att det alltså är angeläget att den löses snarast möjligt. Jag hoppas som sagt också att detta skall bli fallet.

Jag har inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Rätt för samerna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om rätt för samerna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 37 i första kammaren av herr *Näslund m. fl.* och nr 24 i andra kammaren av herr *Löfroth m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen med ändring av gällande kommunal vallag och lag om val av riksdagsmän måtte besluta att de röstberättigade samerna tillerkännas samma rätt vid röstning, som nu tillerkännes vissa i lagen uppräknade yrkesgrupper, samt att det uppdrages åt vederbörande utskott att utarbeta erforderlig lagtext».

Rätt för samerna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Björck, Swedberg och Löfroth*, som under hänvisning till innehållet i motionerna I:37 och II:24 hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om förslag till 1951 års riksdag till sådana ändringar i vallagarna, att den nomadiserande lappbefolkningen erhöles rätt att, i likhet med vissa i dessa lagar uppräknade yrkesgrupper, före valdagen rösta å postanstalt.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr LÖFROTH: Herr talman! Detta är inte någon stor fråga, men för den befolkningsgrupp det gäller, samerna i åtminstone de två nordligaste länen, är den av mycket stort intresse, och denna befolkningsgrupp vill ha frågan löst i enlighet med motionens krav. Den vill med andra ord ha rätt att — i likhet med vissa i vallagarna angivna yrkesgrupper — rösta på postanstalt vissa dagar före valdagen.

Det går varken för utskottet eller för någon annan att bortförklara, att just samerna ha mycket stora svårigheter att brottas med för att få tillfälle att utöva sin rösträtt vid de allmänna valen. Ingen befolkningsgrupp har tillnärmelsevis sådana svårigheter som just samerna. Det ringa antalet deltagare vid valen visar också, att så är fallet. Samerna ha i mycket hög grad intresse för det allmänna, men det är för dem en mycket stor svårighet att kunna delta i valen. Eftersom de vistas uppe i fjällvärlden just på hösten, när röstningen äger rum, så händer det att de befinna sig ända upp till 15 eller 20 mil från vallokalen. Man förstår då hur svårt de ha att passa tiden, så att de kunna komma till valstället just den bestämda dag, då valet äger rum. Vi skola komma ihåg, att

det inte finns några vägar eller andra tjänliga kommunikationsmedel i fjällvärlden. Samerna, som äro ute med sina hjordar, kunna inte dirigera dessa vart som helst när de söka beten och kunna också många gånger bli fördröjda på grund av dåligt väder. Även när samerna taga sig fram sjöledes — jag tänker nu närmast på Stora Lulevatten och det långa sjösystemet där uppe — så hindrar dem väder och vind många gånger att komma ned i en bestämd tid, och detta sätter också ett streck i räkningen när det gäller att på förhand bestämma resorna.

Jag kan peka på ett talande exempel just när det gäller riskerna på sjöarna där uppe. Ett tiotal samer från en lappby några mil norr om Porjus i Jokkmokks socken hade beställt en båt, som gick i trafik på sjön. Båten skulle frakta dem ned till Luleluspen, ett stycke från Porjus, och därifrån skulle de tagas bussen till Jokkmokk, fem eller sex mil därifrån. Det blev emellertid den dagen en sådan storm, att båten inte vågade sig ut på sjön. Man fick lov att stanna hemma i lappbyn, och man kunde inte utöva sin rösträtt. Hade nu samerna haft samma rättigheter som några andra yrkesgrupper ha — det gäller ju sex olika yrkesgrupper: militärer, sjöfolk, järnvägs-, post- och lotspersonal — så hade de haft möjligheter att 18 dagar före valdagen med hjälp av en röstsedelsförsändelse utöva sin rösträtt på postanstalt.

Jag skulle kunna draga fram många exempel utöver det anförda från Jokkmokk — inte minst från Jukkasjärvi eller Kiruna stad, där jag känner förhållandena mycket väl — men jag anser att det sagda räcker. Utskottet har avstyrkt motionen och tycker att det är bra som det är — man vill här inte på minsta sätt rubba cirklarna. Jag och många med mig i denna kammare anse emellertid, att vad som här föreslås är ett rättvisekrav och ingenting annat. Det skulle inte kosta staten någonting

Rätt för samerna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper.

att ändra på denna sak, och en ändring skulle åstadkomma rättvisa för en befolkningsgrupp, som även i övrigt har det mycket svårt att taga sig fram. Denna befolkningsgrupp bör, liksom andra röstberättigade, få chansen att på ett någorlunda hyggligt sätt och i likhet med de övriga yrkesgrupper, som jag här nämnt, kunna komma fram till vallokalerna.

Första kammaren har redan biträtt reservationens yrkande och alltså gått emot konstitutionsutskottet. Jag skulle vilja vädja till denna kammare, att även den biträder reservationen. Jag yrkar således bifall till den av herrar Björck m. fl. avgivna reservationen.

Herr HALLEN: Herr talman! Motionärerna äro värda erkänsla för den omtanke, som de visa för denna medborgargrupp. Undersöker man saken närmare visar det sig emellertid, att mycket stora svårigheter möta.

Herr Löfroth nämnde bl. a., att ett tiotal samer skulle färdas på Luleluspens vatten och sedan åka vidare med buss till vallokalen. Det blev emellertid storm, och de kunde inte komma fram. Detta är naturligtvis mycket beklagligt, herr Löfroth, men tyvärr är det så, att det kan storma över hela landet. Vi kunna i detta sammanhang tänka på vår fiskarbefolkning, liksom över huvud skärgårdsbefolkningen, som vid svår storm ofta inte får tillfälle att komma till vallokalerna. Vi kunna omöjliggen skriva lagar, som skulle tillvarata denna grupps intressen. Denna medborgargrupp är dock tusenfaldigt större än den det här är fråga om.

Kammaren bör vidare erinra sig, att 1944 års vallagssakkunniga, som skulle skissera upp vilka grupper som skulle ha rätt att rösta dessa 18 dagar i förväg, gång efter annan betonade angelägenheten av att dessa grupper klart kunde preciseras. Det är också därför vi avgivit detta yrkande i konstitu-

tionsutskottet. Jag vill påpeka, att motionärerna i sina motioner tala om samerna över huvud taget. Hur skall man då konstatera vilka som tillhöra samefolket? Det står inte alltid i kyrkböckerna. Vi kunna inte hemfalla åt nazisternas metoder, där de begärde ett slags intyg om vilken ras man tillhörde och vilken blodsbestämning man hade o. s. v. Vi ha ju samer, vilka sedan länge äro bofasta. Jag har hört talas om en man som tillhört samebefolkningen och hade en lanthandel i en socken. Skulle han, bara därför att han är hundraprocentig same, få rösta före den bestämda valdagen?

Motionärerna ha nog förstått, att denna linje inte är hållbar, och därför ha de som reservanter retirerat till en annan linje. De mena nu, att åtminstone den nomadiserande lappbefolkningen skall få denna förmån. Vi ha emellertid framhållit — och det gjorde vi också förra gången denna fråga var uppe — att de norrländska myndigheterna ha mycket delade meningar om vilka som skola rubriceras såsom nomadiserande lappar. Det är visserligen ingen konst när man ser dem uppe i fjällen och i verksamhet över huvud taget, men det skall också angivas i röstlängden. Det har visat sig att myndigheternas uppfattning om vilka som äro nomadiserande lappar och som icke äro det är mycket skiftande, och det är hart när omöjligt att draga en preciserad gräns. Man kan därför ingalunda fylla de kvalifikationer, som vallagssakkunniga velat uppställa.

Jag skulle också vilja giva herr Löfroth det vänliga rådet, om nu denna motion skulle komma tillbaka för fjärde gången, att han försökte att skaffa fram en opinion för denna sak från samefolkets egen sida. Vi veta ju att samerna numera ha sina egna organisationer — de ha en folkhögskola och en egen tidning — och de ha rika möjligheter att för landets myndigheter framhålla i vilken omfattning de anse

Rätt för samerna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper.

sig ha haft nackdel av att inte kunna utöva sin rösträtt. Mig veterligt har en sådan opinion inte låtit höra av sig. Det är klart att kammaren är mycket känslig för opinionsyttringar när det gäller att säkerställa medborgarrätten, och man skulle också vara det i detta fall om en opinion från samefolket självt skulle märkas. Mig veterligt har dock ingen sådan hörts av, och under sådana förhållanden föreligger inga fullgiltiga skäl att tillmötesgå motionärerna. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JANSSON i Kalix: Herr talman! Jag tycker nog att herr Hallén tog i litet mer än nöden krävde i sitt anförande. Det gäller ju, som han sade, en relativt liten grupp människor, där det kan uppstå vissa svårigheter när det gäller att katalogisera dem som nomader eller icke nomader. Svårigheterna äro väl dock icke så stora som ordföranden i konstitutionsutskottet ville göra gällande. Jag tror tvärtom att det vore mycket lätt för ordförandena i respektive valdistrikt att bestämma, vilka samer som äro nomadiserande och vilka som äro bofasta. Skulle det inträffa att en eller annan av de bofasta samerna skulle erhålla denna rättighet — om gränsdragningen mellan bofasta och till hälften bofasta eller nomadiserande samer vore svår att draga — så skulle väl därmed inte ha skett någonting, som ur landets synpunkt vore katastrofalt, och det vore inte ens något ur lagteknisk synpunkt oreparebelt.

I detta fall är det stora skäl att från riksdagens sida med en smula ömsint-het se på dessa människor och deras problem. Det är nog inte riktigt rätt att jämföra samebefolkningen med fiskarbefolkningen. Vår fiskarbefolkning — vare sig den bor vid kusten eller annorstädes — står dock kulturlivet bra mycket närmare än dessa samer göra. Samerna föra ett hårt liv och bedriva en ur folkförsörjningssynpunkt många

gångar viktig näring. Ätminstone under avspärningstider bidra de med sitt arbete till folkhushållningen på ett utomordentligt sätt.

Att det inte förmärkts någon starkare opinionsbildning från samernas sida, vad gäller kravet på att få delaktighet i en enkel medborgerlig rättighet, som tillkommer andra grupper i samhället, så hänger det kanske samman med förhållanden, vilka göra att så många andra sameproblem inte läggas fram för myndigheterna. Jag har emellertid varit med om en uppvaktning inför statsministern, där två samer från de största sammanslutningarna i Norrbottens län — Karesuandosamerna och samerna från Jokkmokk — uppvaktade och framförde önskemål om att det skulle ordnas möjligheter för dem att rösta utan att behöva passa en viss valdag. Det är inte bara stormen på sjöarna utan också stormen i fjällen, som kan göra det omöjligt för dem att komma ned till valstället. Det finns så många faktorer — både avstånd, väderlek och annat — som lägga hinder i vägen för dessa människor att under en bestämd dag utnyttja sina medborgerliga rättigheter. Om man skulle ge dessa människor samma möjligheter, som tillkomma vissa andra smärre folkgrupper, att utöva sina medborgerliga rättigheter, då tror jag att riksdagen här skulle kunna lämna vägen öppen för ett rättvisekrav utan att på något sätt träda några stränga lagparagrafer för nära. Til syvende og sidst bör väl riktmärket för vår politik vara att skapa möjligheter för människorna att fullt åtnjuta sina rättigheter och inte endast att i varje stycke uppfylla lagens bokstav.

Dessa synpunkter göra, herr talman, att jag ansluter mig till reservanterna, och jag hemställer att andra kammaren följer första kammarens beslut.

Herr HALLÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga en sak till herr Jansson i Kalix, när han proteste-

Rätt för samerna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper.

rade emot att jag jämförde samerna med fiskarbefolkningen. Detta gjorde jag inte alls. Jag sade, att när det är storm, så äro dessa båda grupper fullt jämförliga. Vare sig man tillhör samerna eller är fiskare från Bohuslän eller befinner sig någon annanstans, så verkar stormen på samma sätt, det veta vi ju. Jag har sedan aldrig bestritt, att fiskarbefolkningen och kustbefolkningen över huvud taget har bättre tillgång till våra kulturella värden än samerna, men det hör inte hit.

Vidare ville nog herr Jansson i Kalix i sitt anförande — vilket han lade upp ganska skickligt — suggerera kammaren till den uppfattningen, att utskottet inte är känsligt för rättvisesynpunkterna under det att han själv för rättvisans och humanitetens talan. Det går nu inte riktigt att få fram det intrycket, hoppas jag. Om man kunde tala om en verklig opinion från samefolkets sida i denna fråga, om det bevisades att de hade ett stort behov av att rösta, så skulle saken ligga annorlunda till. Vi veta emellertid ingenting om denna sak, och vi sakna i varje fall ett auktoritativt uttryck för en sådan vilja. Det har inte varit på samma sätt med andra medborgargrupper i vårt land, som haft svårt att rösta, och detta exempel från Karesuando anser jag vara alldeles otillräckligt. Vi efterlysa således fortfarande en opinion från lappbefolkningens sida.

Herr JANSSON i Kalix (kort genmäle): Herr talman! Jag beklagar att jag måste komma tillbaka i debatten. Om vi först skola jämföra stormarna på de olika platserna så måste jag påpeka, att stormarna över sjöarna mellan de höga fjällen äro särskilt svåra. Där kastar stormen på en kvart eller 20 minuter upp vågor, som göra det omöjligt för någon människa att taga sig fram med en båt. Man kan kanske även tänka sig, att stormen snabbt lugnar sig igen —

efter någon timme eller så. Ute på havet dröjer det en god stund, innan stormen rivit upp vågor av den storleksordningen, att man inte kan taga sig fram. Bortsett från detta tycker jag inte att vi skola rida för hårt på vädrets makter och deras oginhet på valdagen.

Vad jag däremot mera bestämt vänder mig emot är, att konstitutionsutskottets ärade ordförande lägger så oerhört stor vikt vid att det inför riksdagen skall givas uttryck för en folkopinion — kanske inte en folkstorm, eftersom det inte är så många människor det är fråga om — på bred bas för att riksdagen skall kunna taga hänsyn till dessa rättvisekrav. Jag tycker det räcker med att det finns riksdagsmän, som företräda denna landsända och dessa människors intressen. Den store lappkännaren Jacobson i Vilhelmina är inte här, men det finns faktiskt andra ledamöter som också äro intresserade av samebefolkningen och som känna till dess förhållanden.

Herr LÖFROTH: Herr talman! Konstitutionsutskottets ordförande kastade fram den synpunkten, att det förelåg vissa svårigheter att kunna skilja mellan olika slag av samer, d. v. s. avgöra vilka av dem som tillhöra de s. k. nomadiserande lapparna eller ej. Jag vill emellertid påpeka, att i röstlängderna äro redan nu nomaderna upptagna på ett särskilt ställe, ordnade efter de lappbyar som finnas. Inom exempelvis Kiruna stad och Jukkasjärvi socken stå nomaderna ordnade i de fyra olika lappbyar, som finnas där uppe.

Vidare får man i denna fråga inte glömma, att där uteslutande avses de samer, som verkligen ha svårigheter att nå ett valställe på en viss utsatt valdag. De lappar, som exempelvis bo utefter järnvägslinjen — jag tänker här t. ex. på ett valställe vid Rensjön — behöva naturligtvis inte begära att få rösta på en annan dag än den som gäller för

Rätt för samerna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper.

medborgarna i övrigt. Dessa lappar komma givetvis — inte minst med hänsyn till det allmänna valets tjusning — att rösta på själva valdagen. Frågan gäller därför som sagt endast de lappar, som ha svårigheter att komma ned till förrättningsstället på en bestämd dag. Vi önska endast, att dessa lappar skola få samma möjligheter som andra yrkesgrupper redan nu ha.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Jag har begärt ordet för att hemställa till kammaren att låta sina betänkligheter mot denna reform falla.

Jag vill då först taga upp denna parallell med fiskarbefolkningen, vilken ju spelat en viss roll i debatten. Därvid har man emellertid förbisett, att redan enligt bestämmelserna i den nu gällande vallagen är den som fiskar för annans räkning i öppen sjö att hänföra till den kategori, som äger denna rätt att rösta före valdagen, d. v. s. den förmån som man nu önskar att även samerna skola få bli delaktiga av. Enligt min uppfattning gäller frågan helt enkelt att draga den slutsatsen av föreliggande fakta, att samerna utgöra en befolkningsgrupp, som i fråga om sin yrkesutövning och sitt sätt att leva överensstämmer med exempelvis fiskarbefolkningen på ett sådant sätt, att samerna skäligen böra likställas med de kategorier, som i vallagen erhållit en viss undantagsställning.

Det kan ju inte bestridas, att det i detta fall inte rör sig om någon stor befolkningsgrupp. Denna befolkningsgrupp lever emellertid i sin landsända under sådana betingelser — detta gäller i synnerhet vid den tid på året som det här är fråga om — att man enligt min mening måste säga sig att naturförhållanden och annat ge dem de särskilda förutsättningar, som för exempelvis fiskarbefolkningens del föranlett, att man stipulerat detta särskilda undantagsstadgande. Jag måste därför säga, att det är alltför formella skäl, som här

föranlett konstitutionsutskottets majoritet att gå emot de föreliggande motionerna.

Några av de skäl, som utskottet anfört, äro för mig fullständigt oförståeliga. Jag syftar här särskilt på utskottets hänvisning till att man genom att nu göra denna utvidgning av dessa exceptionella kategorier skulle riskera att valdagen — som utskottet säger — berövades sin speciella karaktär och att intresset för valet skulle minskas. Det är för mig alldeles obegripligt vad utskottet kan ha menat med denna motivering. Ty inte minskas väl vårt intresse för valet, om lappbefolkningen skulle få tillfälle att i förväg avlämna röstlängdsutdrag och valsedlar på en postanstalt? Inte heller mister väl valdagen sin helgd vare sig i Lappland eller i övriga delar av landet, om man skulle få bort den skönhetsfläck på den svenska demokratien som här föreligger.

Herr talman! Under hänvisning till vad jag här anfört hemställer jag om bifall till reservationen.

Fröken VINGE: Herr talman! Vad som närmast kom mig att begära ordet i denna debatt var herr Halléns försök att misstänkliggöra motionärerna för att ha velat införa rasbegreppet i debatten. Jag vill då särskilt fästa uppmärksamheten på att herr Hallén själv är den ende som velat tala om dessa rasdistinktioner. I övrigt ha motionärerna och talesmännen för reservationen här i debatten velat slå vakt kring en viss yrkesgrupp, nämligen den del av samerna, som äro renskötande och på grund därav ha speciella svårigheter att infinna sig i vallokalerna på en bestämd valdag.

Vidare kan jag inte låta bli att konstatera följande. Eftersom jag vid två tidigare tillfällen varit motionär i denna fråga, har jag med särskilt intresse följt den debatt, som förevarit om detta

Rätt för samerna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper.

problem. Jag kan då inte underlåta nämna, att konstitutionsutskottets ordförande här tre år i rad talat om de olika svårigheter, som en reform av detta slag skulle medföra. Han har emellertid inte vare sig i utskottsutlåtandet eller här i kammaren försökt att redovisa dessa svårigheter och försökt närmare utreda dessa förhållanden. Hade det inte varit ganska enkelt att remittera denna fråga till exempelvis de länsstyrelser, där det finns en lappfogde? Om man hade gjort det, hade man ju haft någonting att hålla sig till i en debatt av detta slag.

Jag vill slutligen även påpeka att konstitutionsutskottets ordförande reagerat mot att en framställning i denna fråga inte kommit till på så sätt, att några missnöjda samer skulle ha vänt sig till någon organisation som de tillhöra och bett denna organisation vända sig till någon högre myndighet, vilken sedan skulle ha kommit med ett förslag i frågan. Jag vill då fråga herr Hallén, om inte en enskild medborgare i detta land skall kunna vända sig till en enskild riksdagsman för att på den vägen få sina önskemål framförda. Jag tror, att majoriteten inom denna kammare anser, att ett sådant tillvägagångssätt är fullt tillräckligt och att det således är onödigt att komma med några krav på att önskemål skola framföras genom speciella organisationer.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr RYLANDER: Herr talman! Sedan jag begärde ordet, ha åtskilliga talare uppträtt och framfört synpunkter, som jag vill ansluta mig till.

Jag har för egen del mött detta problem om samerna i ett särskilt sammanhang, nämligen i fråga om folkbokföringen. Man har där kommit till det resultatet, att det inte är lämpligt att göra något undantag för samerna. Detta skulle nämligen få betydelse i olika av-

seenden. bl. a. beträffande värnplikt. Emellertid är det uppenbart, att en viss del av samerna intar en utpräglad särställning i förhållande till andra medborgare, nämligen de renskötande lapparna. Detta gäller således inte samerna i allmänhet, vilka ju år för år i olika hänseenden alltmer närma sig levnadsvillkoren för medborgarna i övrigt.

Det är naturligtvis riktigt att, som herr Hallén här framhållit, det finns samer, som äro handlande och som således inte behöva tillförsäkras någon undantagsställning vid exempelvis allmänna val. Det finns ju vidare samer, som äro studenter i Uppsala och vilka således inte heller behöva erhålla någon särbehandling. Behovet av en särställning föreligger emellertid beträffande sådana samer, som man kallar renskötande lappar. Det är ju det nya begrepp, som man velat införa vid behandlingen av denna fråga. Dessa samer intaga, som sagt, en utpräglad särställning i förhållande till övriga samer. De renskötande lapparna måste ju följa sina djur, när de söka efter bete. Det bör också vara ganska omöjligt att dirigera en flock med renar just till det ställe, där valförrättning äger rum.

Jag skall inte lägga mig i den diskussion, som här förevarit rörande de olika stormar, som kunna uppkomma antingen i fjällvärlden eller rörande rasbestämningar m. m. Enligt min mening borde det vara uppenbart för oss alla att de lappar, som idka renskötelse och som således följa renarna i fjällen, intaga en sådan särställning, som fallet är just med de yrkesgrupper, som redan nu icke behöva utöva sin rösträtt på vanligt sätt. Det är också, tror jag, mycket lätt att vid mantalsskrivningen få anmärkt i mantalslängden vilka som äro renskötande lappar. Denna anmärkning i mantalslängden kan ju senare överföras i röstlängden. När en dylik renskötande lapp upphört med sin renskötelse, kan han ju avföras som sådan ur röstlängden, och han blir således en

Rätt för samerna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper.

helt vanlig lapp, som får rösta på vanligt sätt.

Jag måste hålla med herr Jansson i Kalix om att, därest nu någon lapp, som egentligen inte är berättigad därtill, skulle komma att få rösta på det sätt som endast bör vara förbehållet de renskötande lapparna, så tror jag, att detta inte skulle göra så förfärligt mycket. Jag tror inte att detta skulle ändra på majoritetsställningen här i riksdagen. I vilket fall som helst kan jag för min del inte alls ansluta mig till herr Halléns krav på en speciell opinionsyttring från lapparnas sida i denna fråga. Måste vi verkligen ha en opinion från dessa samer om att de vilja utöva sin rösträtt? Är det inte tillräckligt, att vi få antaga, att dessa lappar som vanligt folk verkligen vilja utöva sina medborgerliga rättigheter?

Herr talman! Med dessa ord hemställer jag om bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Häckner*.

Herr GUNNARSSON: Herr talman! Jag har begärt ordet därför att även jag bor i ett s. k. lapplän. Jag bör väl under sådana förhållanden ha någon liten sakkunskap i frågan.

Jag fäste mig särskilt vid den jämförelse, som herr Hallén gjorde mellan fiskarbefolkningens och lappbefolkningens antal. Jag kan tyvärr inte anföra någon statistik på antalet lappar här i landet. Jag vet emellertid, att vi i Jämtland ha 894 lappar. Det finns naturligtvis många gånger flera lappar i Västerbottens och Norrbottens län. Herr Hallén sade nu, att fiskarbefolkningen var tusenfaldigt större än lappbefolkningen. Det faller emellertid på sin egen orimlighet, att så skulle kunna vara fallet, ty så många fiskare ha vi inte här i landet. Jag tror därför att det här rörde sig om en ren felsägning från herr Halléns sida. Jag vet som sagt inte hur många tusen lappar det finns här i landet, men nog är det bra många.

I övrigt har det ordats alldeles tillräckligt i denna fråga. Jag skall därför inte förlänga debatten i onödan. Jag vill emellertid något bemöta även de krav, som herr Hallén uppställt på att det borde föreligga någon opinion för att lapparna vilja rösta. Det är för mig fullständigt obegripligt vad herr Hallén kan mena med att uppställa ett sådant krav. Redan på den tiden för 30 eller 40 år sedan, när jag var med som lillpojke, då hörde jag dem som på den tiden voro fullvuxna tala om att de ville rösta. Jag tycker för övrigt, att detta krav på uttalande från vederbörandes sida om att de verkligen vilja rösta strängt taget inte hör hit. Det väsentliga är, att vederbörande skola kunna rösta på ett sådant sätt som gör det möjligt för dem att begagna sin rösträtt. Det är nu inte så, att det är dessa lappar själva som bestämma, om de kunna komma till vallokalerna på en viss utsatt dag. Det är i stället renarna som bestämma detta. Det är alldeles givet, att de renskötande lapparna få väsentligt större möjligheter att utöva sin rösträtt, om de få tre veckor på sig i stället för som nu en enda dag.

Jag vill här även påpeka, att lapparna i ett annat väsentligt avseende redan nu ha en särställning. Lapparna äro nämligen icke skyldiga att avlämna någon självdeklaration. Jag är övertygad om att lapparna även på andra områden ha en viss särställning i förhållande till övriga medborgare. Nu har det visserligen begärts, att denna särställning för lapparna i fråga om deklareringsring skall upphöra. Jag hoppas emellertid, att herr Olsson i Gävle och jag och många med oss kunna hjälpas åt att låta lapparna få behålla denna rätt.

Herr talman! När nu första kammaren med 17 röstors majoritet har sagt ifrån att den vill hjälpa lapparna i denna fråga, så skulle det väl förefalla ganska underligt, om den s. k. folkvalda kammaren skulle gå på en annan linje.

Rätt för samerna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper.

Jag ber därför att få instämma i de tidigare ställda yrkandena om bifall till reservationen.

Herr HALLEN: Herr talman! Jag tycker, att hela denna diskussion redan hållit på alltför länge. Till slut blir det ju ett lapptäcke av det hela. Jag skall emellertid fatta mig kort och inte ge mig in på någon ytterligare argumentation. Jag kan emellertid inte underlåta att reagera mot att den snälla fröken Vinge här tydligen gripits av någon fullkomligt omotiverad sedlig indignation och harm. Hon påstod ju, att jag här i debatten skulle ha infört rasbegreppet. Det är emellertid inte jag som infört detta, utan det är motionärerna. När man talar om samer, så avser man ju den lapska rasen. Motionärerna ha nu funnit detta vara litet krångligt, och därför har man i reservationen retirerat till att avse en yrkesgrupp, nämligen den nomadiserande lappbefolkningen.

Sedan tyckte fröken Vinge, att det var hjärtlöst att nu för tredje gången avstyrka denna motion. Ja, det är väl i så fall kammaren själv som avgör detta och inte vi i konstitutionsutskottet. Kammaren har själv inte tidigare velat reflektera på denna egendomliga linje, och fröken Vinge får därför vända sig i första hand mot kammaren och icke mot konstitutionsutskottet.

Det vore enligt min mening rimligare, om man sade att renskötare över huvud just på grund av sitt yrke skulle få denna undantagsställning. Det skulle således inte uteslutande röra sig om renskötande lappar.

Både fröken Vinge och herr Gunnarsson förklarade, att man inte borde vänta på någon opinion från lapparna om att de vilja rösta. Nej, vem har sagt det? Det är ju att i debatten slå in öppna dörrar. Men vad jag efterlyste var tillräckligt vittomfattande klagomål från lappar om att de äro *förhindrade* att

rösta. Alla dessa folkpartister här i debatten ha ju varit inne just på frågan om en riksdagsmans skyldighet och rätt att väcka olika förslag. Jag vill visst inte bestrida detta, men en riksdagsman skall föra fram opinionen hos olika medborgargrupper. Enligt min mening föreligger det inte tillräckliga vittnesbörd om en dylik opinion i detta fall.

Jag vill sluta med att påpeka, att när man hör både herr Larsson i Stockholm och representanter från norrbottensbanken vara så eniga i denna fråga, får man en underlig känsla av att det här rör sig om en folkpartistisk hjärtesak. Jag vill visst inte förakta dem för det, ty även små ting kunna ha sitt värde. Man skall visst inte undervärdera de förhållanden, som berörts i denna fråga. Jag tycker emellertid, att det är ganska underligt att folkpartiet som parti gör denna fråga till en speciell hjärtesak. Om vi bara få tillräckliga vittnesbörd om klagomål från lapparnas sida och att det verkligen föreligger en opinion bland dem för denna reform, då kommer denna sak enligt min mening i ett helt annat läge än det den i dag befinner sig i.

Herr JANSSON i Kalix: Herr talman! Det är väl ingen här som räknat med att denna speciella undantagsställning skulle gälla för andra än för nomadiserande lappar. Det gäller således icke vilken renskötare som helst. Det är ju för övrigt ett faktum, att det inte är många utanför den lapska rasen, som ägna sig åt renskötsel. Renskötande icke lappar ha för övrigt decimerats mer och mer särskilt efter bestämmelserna om att man numera inte får föra renarna så långt ned i de odlade områdena som man tidigare kunnat göra.

Vidare vill jag reagera mot denna alltför enkla fint från konstitutionsutskottets ordförande, när han här försöker övervältra ansvaret för denna folkgrupp på folkpartiet. Denna fråga är

inte någon speciell angelägenhet för folkpartiet. Den är i lika hög grad en angelägenhet för varje partimänniska, vilket parti han än må tillhöra. Jag syftar här på dem, som verkligen känna till de förhållanden och de människor det här gäller.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Löf-roth begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 15.

Herr talmannen tillsporde kammaren, huruvida denna ville fortsätta förhandlingarna utan avbrott för middagsrast; och svarades härtil ja.

§ 16.

Motioner ang. utredning om sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till en gemensam valdag.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner angående utredning om sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till en gemensam valdag.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 114 i första kammaren av herr *Sunne m. fl.* och nr 154 i andra kammaren av herr *Ahlsten m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning genom 1950 års folkomröstnings- och valsättsakkunniga rörande sättet för ett sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till en gemensam valdag».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **AHLSTEN**: Herr talman! Det förbåller sig på samma sätt med denna fråga som med den nyss behandlade. Den har nämligen varit uppe här i riksdagen vid flera tillfällen, dels 1935, dels 1937 och dels 1940. Vid de två senaste tillfällena har man från konstitutionsutskottets sida meddelat, att det inte inträffat någonting nytt på denna västfront utan att läget är som det tidigare varit.

Nu kan man emellertid enligt min mening starkt ifrågasätta om den valordning som vi ha för närvarande verkligen är tillfredsställande. Såsom förhållandena nu äro ordnade, kan det med nuvarande valordning inträffa, att en person som bor i municipalsambälle först får rösta en söndag vid landstingsmannaval och kommunalfullmäktigeval, sedan nästa söndag rösta vid municipal-

Motioner ang. utredning om sammanförande av valen till riksdagens andra kammar och valen till landstingen till en gemensam valdag.

fullmäktigeval och den därpå följande söndagen vid kyrkofullmäktigeval. Jag måste under sådana förhållanden ställa den frågan till utskottet, om man verkligen anser att en sådan ordning är tillfredsställande. Valmännen ute i landet, som således bli tvungna att springa till valurnorna på detta sätt, äro i varje fall av en annan mening. Det vågar jag bestämt hävda. Det valdeltagande, som visar sig exempelvis vid det sista valet, den tredje söndagen i rad, ger också vid handen att valmännen inte kunna förstå, att man inte kan få till stånd en annan ordning vid dessa val, så att valen kunde verkställas på ett mera rationellt sätt och valmännen således inte skulle behöva gå fram till valurnan tre gånger på en månad.

Nu kan man naturligtvis tänka sig olika sätt att få en reform till stånd på hithörande område, och det är det som denna motion egentligen syftar till att få en utredning om. Här sitter ju en utredning som kallas för folkomröstnings- och valsättssakkunniga, och jag tänkte mig, när jag skrev denna motion, att när vi ändå ha en utredning som sysslar med hithörande frågor borde det inte vara omöjligt att denna utredning också skulle kunna få beakta dessa spørsmål.

Nu har man sagt att det inte hänt något nytt på detta område. Men har det verkligen inte gjort det? Vi ha sedan 1940 här i landet löst en hel del av de stora samhällsfrågorna på ett sätt, som skapat enighet om dem. Det finns således inte många större samhällsspörsmål, som man numera så ofta som vartannat år har behov av att ställa under folkopinionens prövning. Vi ha löst dessa frågor och ha därför inte här i landet, menar jag, behov av att få denna folkopinionsstorm att göra sig gällande så ofta som vartannat år.

Skall man uppehålla ett politiskt intresse hos vårt folk, måste man, det anser åtminstone jag, ha en betydelsefull och relativt stor politisk fråga att ställa

under debatt i en valrörelse. Ty går man ut i ofta återkommande valrörelser och bara har några småproblem att debattera blir det något av tjat över det hela, och människorna förlora därigenom det politiska intresset, som man i stället skulle väcka till liv.

Från utskottets sida har man sagt, att dessa landstingsval, om de förlades tillsammans med riksdagsmannavalen, skulle förlora sin särprägel. Ja, vad ha de för särprägel för närvarande? Jag kan inte finna annat än att de ha den särprägel, att man väljer människor till arbetsuppgifter i landsting och kommuner, medan man i valrörelsen inte alls talar om de arbetsuppgifter man väljer dem till utan talar om helt andra ting för att få till stånd ett politiskt intresse kring allmänpolitiska frågor. Men även om man för ihop landstings- och riksdagsmannaval bibehåller man det politiska intresset kring landstingsvalet. Som kommunalman måste jag bestämt hävda, att det inte minst ur kommunalpolitikens synpunkt skulle vara önskvärt att åtminstone få lägga kommunalfullmäktigevalet efter mindre politiskt uppdragna linjer, så att man kunde få syssla mer med de spørsmål, för vilka man egentligen väljer kommunalmännen. Dessa skola ju inte som sådana syssla med riksdagsmannaval annat än i de städer, som stå utanför landsting.

Kommunerna ha ju numera sådana viktiga arbetsuppgifter, och ser man på vilken ekonomisk förvaltning som ligger inom kommunernas intressesfär, skall man finna — jag skall endast nämna en siffra — att man 1949 beräknade en investering under 1950 på 850 miljoner. Av dessa pengar är det bara 40 miljoner som tillskjutas av statsmedel — återstoden skola kommunerna själva ta befattning med och klara upp.

De frågor som kommunerna ha att syssla med äro av den art, att det vore nyttigt om kommunalfullmäktigevalet

Motioner ang. utredning om sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till en gemensam valdag.

kunde förrättas för sig självt tillsammans med kyrkofullmäktigevalen i en valhandling, utan att det skulle besvärans — förlåt uttrycket — av den allmänna politiska hetsen. Nu säger utskottet att när man förrättade val 1947, så visade det sig, att det blev mycken politisk hets kring valet. Ja, det var sju val, om jag inte minns fel, på några få ställen i landet, där man hade tillfälle att sätta in hela valapparaten för att skapa ett visst politiskt utslag. Jag tycker inte det är riktigt att ta dessa få valhandlingar till intäkt för att så skulle det bli över hela landet, om man gick in för denna tanke. Det förhåller sig absolut inte på det sätt som utskottet tror.

Man har också sagt att första kammaren på något sätt skulle komma i fara, om man skulle förlägga landstingsvalet till samma tidpunkt som riksdagsmannavalet. Men man har ju kvar åtta års valperiod i första kammaren, och landstingen välja fortfarande första kammaren på samma sätt som de gjort hitintills. Jag kan inte finna att det är några särskilda synpunkter som tala för den ståndpunkt, som utskottet intagit i denna fråga.

För övrigt, herr talman, har jag också en annan synpunkt på detta problem, en synpunkt som kanske inte är förestavad av politiska hänsyn. Någon skall väl vara statsminister i detta land, och någon skall väl vara partiledare här i landet, och jag tycker det är politiskt tortyr att utsätta dessa människor för en valrörelse vartannat år — med allt vad därtill hör av radiodebatter och radiointervjuer. Det är faktiskt ett fysiskt kraftprov att klara detta vartannat år, och jag tycker det är onödigt med en sådan åtgärd i landet så ofta.

Jag trodde, herr talman, att jag gjort något galet när jag såg att utskottet enhälligt avstyrkt denna motion, och det gjorde att jag blev litet orolig och gick till biblioteket och tog reda på vad det var för herrar, som motionerade i denna fråga 1940. Då fann jag att det var en

f. d. socialminister och en f. d. vice talman i denna kammare, nämligen herrar Sam Larsson och Ivar Österström. Det var i alla fall inte så dåligt politiskt sällskap jag befann mig i. Dessa personer hade redan för elva år sedan samma syn på saken, och med tanke på den utveckling som varit under dessa elva år borde vi nu nog vara färdiga för att tänka oss en annan ordning på hithörande område än den vi för närvarande ha.

Motionen syftar som sagt till en utredning genom sakkunniga som redan äro tillsatta, således en mycket liten och enkel sak. Varför skall man inte titta på dessa frågor och undersöka, om man inte kan göra denna procedur något enklare, så att vi slippa springa till valurnorna tre gånger på ett år, då vi ha landstingsval?

Med det sagda, herr talman, ber jag få yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herr *Persson* i Svensköping.

Herr HALLÉN: Herr talman! Med hänsyn till herr talmannens vädjan för en stund sedan, att vi skola försöka rationalisera arbetet så i dag att vi kunna komma igenom hela föredragningslistan, skall jag fatta mig mycket kort.

Jag vill bara säga till den ärade motionären att om jag också till alla delar instämmer i hans uttalade önskan, att man skall avpolitisera kommunalvalen, så veta vi alla — om vi inte äro alltför verklighetsfrämmande — att detta tyvärr är omöjligt inom en överskådlig framtid. Och alltjämt torde väl den uppfattningen vara rådande i vårt land, att det är ur demokratiens egen synpunkt värdefullt, att man med den tidsintervall som nu gäller kan konstatera folkopinionen.

Vad sedan herr Ahlsten har att säga om valtrötthet i fråga om en hel del andra kommunala val är en sak för sig. Jag vet att det kanske ett annat år kom-

Motion om viss ändring i förordningen med provisoriska bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall.

mer förslag om att t. ex. kyrkofullmäktigevalen skola sammanslås med de andra kommunala valen, något som vi förut varit tveksamma om. Jag för min del lutar åt den uppfattningen, att i det stycket kunna vi göra vad lätnad som helst, men att gå den väg som motionären velat beträda här ha samtliga partier i utskottet velat avböja.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Herr Ahlsten begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Ahlsten begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 121 ja och 38 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17.

Föredrogs vart för sig bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omställnings- och utskänknings-skatt å spritdrycker; och

nr 9, i anledning av väckta motioner angående avdragsrätt för personbil-kostnader vid taxering för inkomst av jordbruksfastighet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 18.

Motion om viss ändring i förordningen med provisoriska bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen med provisoriska bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr BRACONIER: Herr talman! Utskottet har ju här intagit en delvis ganska välvillig hållning får jag säga, även om jag anser att det hade varit önskvärt att utskottet närmare skärskådat de fall, där personer fått betala mer i skatt än de ha i inkomst. Oberoende av om man hänvisar till erfarenheten — som man gjorde 1947 — eller inte, så kvarstår i alla fall den principiella synpunkten, att det för ganska många människor i detta land ter sig orättvist, att en person skall nödgas betala mer i skatt än han har i inkomst, varigenom således 80-procentsregeln upphävs. Det kan inte vara riktigt ur rättvisesynpunkt, och jag tror också att utvecklingen kommer att visa att det inte heller kan vara riktigt ur samhällsekonomisk synpunkt, att skattebördan på

Motion om viss ändring av 11 kap. 8 § föräldrabalken.

detta sätt i en del fall blir så stor, att inkomsterna inte räcka till för att betala skatten.

Nu framgår det av bevillningsutskottets betänkande, att det är möjligt att 1947 års skatteutredning gör en översyn härvidlag. Jag frågar: Varför är det inte så gott som säkert att den gör det? Det vore väl värdefullt om man nu finge en sådan undersökning av verkningarna i detta fall, då det framstår som en brist i den nuvarande lagstiftningen att man inte kan tillämpa sådana principer som 80-procentsprincipen utan måste bryta mot den. Det gjordes gällande i bevillningsutskottets betänkandet år 1947, att det möjligen här är så få fall, att de inte ha någon betydelse. Jag vill mot detta säga, att antalet fall ju inte kan vara avgörande för om en princip är riktig eller inte, utan det principiella avgörandet gäller vad som skall anses vara en rimlig skattetunga. Där kan man inte hänvisa till erfarenheten att det blir så och så många fall, utan man måste ta en klar ställning.

Herr talman! Med hänsyn till att utskottets skrivning är så pass välvillig och till att utskottet är enhälligt avstår jag från att framställa något yrkande.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Det är klart att 1949 års skatteutredning skall klarlägga detta problem, där om behöver inte råda något tvivel. Sedan har riksdagen dels genom 1947 års beslut, dels genom 80-procentsregeln och dels genom en särskild lagstiftning om att 80-procentsregeln skall tillämpas även på preliminärskatten sökt tillmötesgå kravet så långt det över huvud taget är möjligt. Det är klart att man alltid kommer att diskutera beräkningsgrunderna i detta sammanhang. I den frågan har nog bevillningsutskottet en annan mening än motionären. Med motionärens sätt att räkna, åtminstone som det framgår av motionen, räknar man kommunalskatten två gånger, och då

kommer man ju till resultat som inte äro riktiga. Även om det är bara ett fall eller två fall skall naturligtvis principen vara klar, och man måste göra en lagstiftning för dem, säges det. Ja, mina damer och herrar, med hänvisning till vad jag sade här under förmiddagen vill jag säga, att vi aldrig skola föreställa oss att vi kunna göra en skattelagstiftning som inte blir sådan, att till sist ingen människa begriper den.

Efter härmed avslutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19.

Föredrogs vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning av väckta motioner om portofrihet vid insändande av deklarationsuppgifter till taxeringsmyndighet;

bankoutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för återställande av vissa Svenska jordbrukskreditkassan tillhandahållna statsobligationer; och

första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 20.

Motion om viss ändring av 11 kap. 8 § föräldrabalken.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om viss ändring av 11 kap. 8 § föräldrabalken.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr WIDÉN: Herr talman! Som utskottet redovisar förekommer det åtskilliga författningar med bestämmelser om skyldighet för medborgare att

Motioner om utredning rörande sättet för bestridande av överförmyndares arvode.

påtaga sig vissa förtroendeuppdrag. Jag skall inte ta upp någon debatt om principen som sådan, men var och en av oss förstår ju, att den principen kan ställas under debatt, i all synnerhet när det gäller vissa känsliga uppdrag, och dit hör bland annat uppdrag som förmyndare.

Nu säger utskottet i sin skrivning, att det förekommer bara få fall då domstol förelägger någon förmynderskap utan att han själv vill ha uppdraget eller att den förvägrar någon att slippa uppdraget. Men bakom den motion, som detta utskottsutlåtande bygger på, ligger ett konkret fall. Det har förekommit att domstol har förvägrat en person att frånträda ett förmynderskap som han av vissa skäl ansåg att han borde slippa ifrån.

Jag skall inte här gå närmare in på frågan. Jag vill bara konstatera, att den skrivning som utskottet har presterat täcker en stor del av vad motionen syftat till. Utskottet säger: »I den omynriges eller eljest företräddes intresse är det nämligen i regel icke lämpligt att bibehålla någon som förmyndare eller god man mot hans vilja. Den förmyndare eller gode man, som endast motvilligt utför sitt uppdrag, torde knappast kunna förväntas fullgöra detsamma med sådan omsorg och skicklighet som den, som av fri vilja åtagit sig ett sådant uppdrag.»

Jag skulle hoppas att detta uttalande av utskottet kunde bli vägledande för domstols inställning till dessa frågor. Blev det så, har motionären vunnit det syfte han velat nå, nämligen att man icke skall påtvinga någon ett förmynderskap som han inte vill ha. Jag har för min del intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, och jag vill uttala den förhoppningen, att detta utskottets uttalande skall bli vägledande för domstols ställningstagande i dessa frågor.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21.

Motioner om utredning rörande sättet för bestridande av överförmyndares arvode.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om utredning rörande sättet för bestridande av överförmyndares arvode.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Fru SANDSTRÖM: Herr talman! Första lagutskottet har — med som jag tycker ganska svag motivering — avstyrkt min motion med begäran om utredning av frågan om överförmyndares arvodering. I motionen hade angivits att en sådan utredning borde ta sikte på att överförmyndare bör avlönas av allmänna medel. Huruvida det sedan skulle vara en kommunernas angelägenhet att avlöna överförmyndare eller om dessa utgifter skulle belasta statsverket undandrar sig fortfarande mitt bedömande, och den frågan skulle givetvis varit en av de uppgifter en utredning haft att ta ställning till. Det kan till detta anmärkas att kommunerna redan nu ha möjlighet att anslå medel till de överförmyndare, som fullmäktige ha att utse, vadan exempelvis en bestämmelse om att överförmyndares arvodering borde åvila kommunerna endast vore ytterligare ett steg på en redan inslagen väg.

Vad jag begärt i denna sak är således en utredning. Eftersom vi alla äro medvetna om att en sak som blir föremål för utredning ingalunda behöver forceras fram och att det, sedan utredning av en fråga blivit verkställd, ankommer på Kungl. Maj:t om frågan skall föras vidare, så är det uppenbart att ett beslut om utredning inte är ett beslut i själva sakfrågan. Det förefaller emellertid nästan som om första lagutskottet ansett att det gällt ett beslut i sakfrågan, alldenstund utskottet ansett det nödvändigt att företa en icke närmare redovisad undersökning beträffande den

Motioner om utredning rörande sättet för bestridande av överförmyndares arvode.

årliga kostnaden för ett arvodesystem beträffande överförmyndarna i angiven riktning, d. v. s. ett system där kostnaderna bestridas av allmänna medel. Det förefaller troligt att arvodesberäkningarna skett efter nuvarande normer, d. v. s. i procentsatser av den under överförmyndarnas kontroll liggande förmögenhetsmassan, men det finns ju ingenting som bestämt talar för att en utredning i denna fråga under alla förhållanden skulle hållit fast vid just dessa beräkningsgrunder. Tvärt om vore det väl också en av utredningsuppgifterna att undersöka om inte detta system kunde ersättas av något annat. Jag vågar påstå att det är en smula underligt, att ett utskott motiverar ett avslag på en begäran om utredning med att framhålla att kostnaderna för den reform, utredningen möjligen skulle föreslå, bli så och så stora och därvid använder beräkningsgrunder, som utredningen på goda grunder kunde tänkas avskaffa.

Under det senaste årtiondet ha vi i riksdagen behandlat ett stort antal reformförslag på det sociala området, reformförslag framlagda av utredningar, som på sin tid begärdes bl. a. just motionsvägen. Om utskotten, som på sin tid behandlade dylika motioner, använt första lagutskottets i denna sak demonstrerade metod, d. v. s. framlagt beräkningar av kostnaderna för de reformer man ville ha utredda, då hade måhända riksdagen avskräckts från att överhuvud taget tillsätta några utredningar. Skulle det måhända varit lyckligt? Jag skall inte själv svara på den frågan, utan jag överlåter åt kammarens ledamöter att begrunda det lämpliga svaret.

Jag vill emellertid här framhålla, att om utskottet kostnadsberäknat själva utredningen och sagt, att i en tid med så labil ekonomi som den vi just nu ha att räkna med bör det sparas in även på utredningskontot; om utskottet använt den motivering som hade det varit mera förstäeligt.

De bestämmelser i föräldrabalken, som handla om överförmyndare, ha i oförändrat skick överförts från 1924 års lag om överförmyndare. När lagen vid denna tid förbereddes, ansåg lagberedningen att förmynderskap, som gällde förmögenheter med en avkastning understigande 100 kronor — d. v. s. där överförmyndarens årliga arvode endast räknades i ören — skulle befrias från arvodeskostnad. För sådana förmynderskap borde — enligt lagberedningen — arvode utgå av allmänna medel. Lagberedningen framhöll att kontrollen visserligen tillkommit i de omyndigas intresse och att de omyndiga därför borde stå för kostnaderna, men eftersom så många förmynderskap lämnade så ringa ersättning, att det skulle vara förenat med svårigheter för överförmyndarna att indriva alla dessa småsummor, borde de små förmynderskapen betalas av allmänna medel. Det måste nämligen vara oriktigt att de stora förmynderskapen skulle belastas med avgifter, som kunde räcka till utgifter och arbete även för de små förmynderskapen.

Det lagförslag som förelades riksdagen och antogs hade emellertid inte upptagit några av dessa tankegångar. Departementschefen uttalade dock, att han inte kunde bortse från att åtminstone i vissa tingslag i Norrland överförmyndarnas arvoden komme att bli mycket små, så små att de knappast skulle kunna tänkas täcka de utgifter, som ofrånkomligt voro förenade med överförmyndariet. Departementschefen ansåg vidare att det nog kunde bli möjligt eller rent av nödvändigt att tillförsäkra överförmyndare i sådana distrikt ett förvaltningsbidrag, men det var inte nödvändigt att under den då sittande riksdagen äska anslag för det ändamålet. Sådant anslag kunde äskas senare. Om man bortser från att kommunerna sedan frivilligt fått möjlighet att ge överförmyndare ett förvaltningsbidrag, så har från Kungl. Maj:ts sida — så vitt

Motioner om utredning rörande sättet för bestridande av överförmyndares arvode.

jag har mig bekant — intet intresse senare visats för dessa spörsmål.

De olägenheter, som lagberedningen påtalade för mer än 25 år sedan och som departementschefen vid lagens tillkomst i viss mån verifierade, kvarstå alltså. Professor Holmbäck, som 1939 verkställt en utredning angående förmynderskap, ansåg att om man skulle kunna få kvalificerat folk till överförmyndare, så måste man också räkna med att de skulle ha tillräcklig ersättning. Herr Holmbäck framhöll att överförmyndarna av det stora flertalet förmynderskap endast erhålla obetydliga arvoden och att de större förmynderskapen otvivelaktigt få täcka kostnaderna för de mindre, med andra ord att just de förhållanden, som lagberedningen på sin tid ansåg vara principiellt oriktiga, alltså existerade och alltså voro i princip lika oriktiga. Samma förhållanden existera fortfarande, och den principiella oriktighet som vidlader dem kommer att kvarstå så länge lagen förblir oförändrad. Herr Holmbäck ansåg i sin utredning att det tedde sig mest naturligt, att kommunerna stode för kostnaderna av överförmyndare, åtminstone så länge som kommunerna hade att utse dessa överförmyndare. Självfallet skulle frågan om sättet att utse överförmyndare också kunna tas under omprövning, därest en ny utredning på det här området kunde komma till stånd.

På senare tid ha en del nya förhållanden inträtt, som ställt frågan om överförmyndariet i en delvis ny belysning. Ehuru det alltså är så, att de stora förmynderskapen så att säga betala de små, komma inte längre de stora inkomsterna till överförmyndarna enbart från dessa stora förmynderskap. Ute i landet ha överförmyndarna numera mångenstädes sina största och jämnaste inkomster av pensionsberättigade människor, som vårdas på sinnessjukhus eller annan anstalt och som av de kommunala myndigheterna eller

på annat sätt begärts under förmyndare. Det är otvivelaktigt så, att antalet omyndigförklarade från dessa kategorier har ökat under senare år. Varje nytt sådant förmynderskap tillför distriktets överförmyndare en icke föraktlig inkomst, då det i regel är så, att förmyndararvodena beräknas på den årliga inkomsten, d. v. s. det totala pensionsbeloppet.

I samband med dessa i motionen påpekade förhållanden hänvisar utskottet till en 1949 tillsatt utredning angående anstaltsvårdades rätt till folkpension m. m. Utredningen skall enligt direktiven företa en allmän översyn av samtliga bestämmelser angående olika sociala bidrag till personer, som vistas på offentliga eller av allmänna medel understödda anstalter. Man bör här sträva efter större enhetlighet. Vidare skall utredningen särskilt uppmärksamma »det problem som uppstått genom att vissa intagna för närvarande ha möjlighet att av de förmåner staten ger samla överskottsmedel, varav vederbörande själv icke har något behov». Självfallet vet jag inte något om hur långt denna utredning kommit i sitt arbete, naturligtvis inte heller till vilka resultat den hittills kommit eller kan komma framdeles. Men redan av direktiven tycker jag mig utläsa, att de på anstalt intagna personerna skola ställas i en särställning rent juridiskt sett — ehuru allas likhet inför lagen är en regel som vi alltid strävat efter. Förmynderskapslagarna ha tillkommit för att tillförsäkra de omyndiga och dem som inte själva kunna handha sina medel just den trygghet och den likhet inför lagen som vi anse höra till vårt rättsväsende. Det anses nu emellertid stötande att en sinnessjuk, som sedan betalning för vården dragits av honom tillkommande pensionsmedel, får pengar över som han inte kan använda för egen del och som likgiltiga anhöriga ärva efter hans död. Jag har svårt att förstå att detta skulle vara mera

Motioner om utredning rörande sättet för bestridande av överförmyndares arvode.

stötande än om en förmögen åldring lägger sin pension på hög, varefter hans kvarlåtenskap ärves av lika likgiltiga och för hans välbefinnande kallsinniga anhöriga i enlighet med de arvs lagar vi ha fastställt. Om anhörigas kallsinnighet lägges fram som skäl för ändrade förhållanden beträffande den lagliga pensionen åt fattiga människor som intagits på anstalt och omyndigförklarats, så borde ju graden av anhörigas kallsinnighet också tillmätas betydelse i andra rättsfall som gälla arvsskiften. Ännu har dock ingen infört tanken på dylika motiveringar för en ändring av arvs lagen.

Men även om omyndigförklarades och på anstalt intagna människors sociala förmåner skulle ändras i framtiden och endast en obetydlig del eller ingenting alls skulle bli över för att läggas på hög, så kan jag inte inse hur detta skulle kunna inverka på förmynderskapslagen. Man kan naturligtvis på detta sätt reducera överförmyndarnas arvoden, men en ytterligare reducering av dessa arvoden betyder nu som förr ytterligare svårigheter att få kvalificerat folk att åtaga sig dylika uppdrag. Och alltjämt kvarstå alla övriga olägenheter, inklusive de olägenheter som änkor i oskiftade bon ha beträffande överförmyndararvodena. I min motion lämnades ett exempel på hurusom en jordbrukaränka i ett oskiftat bo får betala en för henne dryg avgift, ett slags extra skatt, på hälften av jordbrukets inkomster. Utskottet synes ha underkänt detta exempel och framhåller, att överförmyndarens arvode skall beräknas på den behållna inkomsten sedan skuldräntor och förvaltningskostnader från dragits. Jag ber att få fråga de närvarande jordbrukarrepresentanterna om en behållen inkomst på ett jordbruk av 4 000 kronor — sedan skuldräntor avdragits — är ett orimligt exempel. Att en jordbrukaränka, som själv sliter med sin gård och själv är förmyndare för sina barn, skulle sitta och räkna ut för-

valtningskostnader för de omyndiga barnens andel av inkomsten förefaller otroligt, åtminstone i vissa fall. Där emot har jag exempel på att överförmyndaren på grundval av deklaration och skattsedel beräknar sin del på just den behållna inkomsten och att jordbrukaränkan per postförskott får utlösa överförmyndarens kvitto på det årliga belopp han tillgodoräknar sig. Ute på landsbygden förekommer det inte alls så ofta som utskottets ärade ledamöter tyckas tro, att förmyndarna själva räkna ut överförmyndarens arvode, utan det gör överförmyndaren själv sedan han fått redovisningen, som han kanske i många fall även måste hjälpa till med att göra i ordning.

Herr talman! Det har under hand sagts mig från utskottets sida, att man ansett det förvånande att jag i år återkommit med en begäran som utskottet i fjol avslagit. Jag tror mig våga påstå, att jag inte är ensam om att tid efter annan återkomma med samma begäran, även om de första framstötarna avvisas. Vad som i fjol föranledde en begäran om dels större kontroll av överförmyndarna — en begäran som riksdagen biföll och som Kungl. Maj:t effektuerat på det sättet, att man i fjol tillsatte en utredningsman, som sedermera förklarade sig inte ha tid, och nu i år tillsatt en ny utredningsman som nyligen påbörjat sitt arbete — dels ett annat arvodes system för överförmyndarna var en händelse som hade till följd att polisen på allmänna åklagarens tillskyndan fann sig föranlåten att närmare syna en överförmyndares förvaltning och därvid fann, att överförmyndaren i hägnat av sitt förmynderskap och en alltför slapp kontroll från vederbörande häradsrätts sida gjort sig skyldig till de mest skumma transaktioner. Självfallet är detta extrema fall ett undantag, men så länge överförmyndarna av sina myndlingar måste plocka småsummor, som nitiska överförmyndare också lägga ned mycket arbete på att

Motioner om utredning rörande sättet för bestridande av överförmyndares arvode.

plocka upp, så länge komma överförmyndarna att ha ett intresse för myndlingarnas affärer som kan — jag säger endast kan — visa sig vara av den art som den här omnämnde överförmyndaren visade. Det kan försiggå skumma saker på detta område, där insynen inte är stor och där det gäller samhälllets hjälplösaste kategorier, barn, åldringar, sjuka samt i viss mån t. ex. änkor som inte ha vare sig den kunskap eller den säkerhet som skulle vara en garanti mot förmyndares eller överförmyndares eventuella godtycke.

Jag har, herr talman, intet yrkande. Jag har endast velat belysa denna fråga ur de synpunkter, som jag anser vara av en viss, ingalunda oväsentlig betydelse.

Herr RYLANDER: Herr talman! Då fru Sandström inte framställde något yrkande och hon dessutom i ett långt anförande har redogjort för det mesta som står i reciten och utlåtandet, skall jag fatta mig mycket kort.

Det är riktigt som fru Sandström anförde att erinringar kunna göras mot den nuvarande ordningen för arvodering av överförmyndare. Det framgår av reciten och fru Sandströms anförande i vilka hänseenden sådana erinringar kunna göras.

Denna fråga har observerats mycket tidigt — den har bland annat uppmärksamrats under förarbetena till 1940 års ändring av förmynderskapslagen. Då ansåg utredningsmannen, att man inte borde göra någonting åt saken beroende på de betydande utgifter som det skulle medföra för det allmänna att genomföra en reform. Riksdagen anlade samma synpunkter förra året vid behandlingen av en liknande motion. Det torde då självfallet vara omöjligt för utskottet att tillstyrka denna reform i år, när det finansiella läget är betydligt sämre än i fjol.

Fru Sandström säger att det här bara gäller en utredning och att den inte

kostar så mycket pengar. Jag måste då säga, att det väl ändå åligger riksdagen att också visa en viss återhållsamhet vid begärande av utredningar. Nyligen ha åtskilliga pågående utredningar förpuppats eller inställts. En mycket stor utredning — där jag är ordförande — som har pågått ett par år och som lär komma att medföra besparingar för statsverket av betydande omfattning, har sålunda förpuppats. Är det då lämpligt att riksdagen begär en utredning, som kan komma kanske med ett resultat som i bästa fall om åtskilliga år kan föranleda en reform?

Fru Sandström har tyckt det vara underligt att utskottet säger, att kostnaderna inte skulle understiga ett visst belopp, och hon säger att det är mycket möjligt att man använder en annan kostnadsberäkning vid en sådan reform. Ja, det är inte bara möjligt utan jag tar det för alldeles givet, att man vid en reform inte konserverar orättvisorna. Man får inte beräkna att en överförmyndare skall ha exempelvis 1 000 kronor för ett förmynderskap som är granskat på ett ögonblick och en spottstyver för ett förmynderskap som har mycket liten behållning, utan man får naturligtvis anlägga andra synpunkter.

Min erfarenhet säger mig emellertid, att en reform icke skulle föranleda en minskning av kostnaderna utan snarare en ökning. För närvarande är det ju så som fru Sandström också påpekade, att överförmyndarna i stor utsträckning få sina arvoden genom de fåtaliga större förmynderskapen, vilka så att säga få betala också en del av kostnaden för tillsynen över de mindre förmynderskapen. Men det är egentligen bara i de större städerna som det finns sådana stora förmynderskap, och inte ens där är tillgången tillräcklig. Jag kan nämna att i min stad Västerås, som är rikets åttonde stad och har 60 000 invånare, får kommunen tillskjuta 5 000 kronor för bestridande av överförmyndarens kostnader.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill än en gång säga, att utskottet för sin del visst finner det rimligt att en sådan här reform i sinom tid genomföres, och jag önskar också att det inte skall dröja alltför länge tills det finansiella läget blir sådant, att fru Sandström kan återkomma med sin motion, men jag vore å andra sidan glad om fru Sandström ville vänta tills läget blivit sådant.

Fru SANDSTRÖM: Till detta vill jag, herr talman, bara säga, att jag har full förståelse för utskottets ordförandes mening, att vi i nuvarande läge icke ha råd att tillsätta en utredning, men jag har mycket ringa förståelse för utskottets sätt att beräkna vad de reformer skulle kosta som den avstyrkta utredningen skulle ha genomfört.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 22.

Föredrogos vart efter annat:

första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om viss ändring i 10 § alkoholistlagen;

nr 6, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.; och

nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrad uppsägningstid för distriktsbarnmorskor.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 23.

Interpellation ang. åtgärder för att i hushållen sprida allmän kännedom om de rön hemmens forskningsinstitut gör.

Ordet lämnades på begäran till herr förste vice talmannen SKOGLUND, som anförde: Herr talman! År 1950 väcktes i båda kamrarna motioner (I: 228, II: 355) om anslag å 10 000 kronor för tillsättande av en sekreterarbefattning vid Hemmens forskningsinstitut. Denna sekreterare skulle handhaft upplysnings- och instruktionsverksamheten vid institutet, så att institutets rön skulle kunna få en vidare spridning bland landets husmödrar. Motionerna avsgos med den motiveringen, att 1946 års utredning angående kvalitetsforskning och konsumentupplysning 1949 avgett ett betänkande, som ännu var föremål för remissbehandling. Utredningen hade bland annat föreslagit, att Hemmens forskningsinstitut skulle utbyggas genom inrättande av en särskild upplysningsavdelning. Detta betänkande är nu slutbehandlat i remissinstanserna.

På handelsdepartementets uppmaning har HFI uppgjort ett förslag till omorganisation, som bl. a. skulle innebära möjligheter till vidgat upplysningsarbete. Detta förslag innebar en ökning av statsbidraget med 50 000 kronor, och handelsministern har i nuvarande statsfinansiella läge ej ansett sig kunna tillstyrka det.

Hemmens forskningsinstitut verkar för en rationalisering av hemarbetet dels genom en bättre planering av bostäder, framförallt av kök, dels genom att åstadkomma bättre arbetsmetoder och redskap vid hemarbetets utförande. För att nå denna rationalisering bedriver HFI forskningar och prövar nya konstruktioner i nära samarbete med andra intresserade organisationer. Likaledes utföres ekonomiska studier i fråga om färdiglagade och hemlagade livsmedel. På dessa områden har HFI utfört ett arbete, som redan fått prak-

Interpellation ang. åtgärder för att i hushållen sprida allmän kännedom om de rön hemmens forskningsinstitut gör.

tiska resultat. I institutets regi utgivas för närvarande de mera vetenskapligt upplagda HFI-meddelandena, som gå till fabrikanter, skolkökslärarynnor och andra speciellt intresserade, små populära broschyrer, som säljas genom bokhandlarna och husmodersorganisationerna, och i mån av tid och tillgänglig lämplig arbetskraft tidningsartiklar. Vidare anordnas i den utsträckning resurserna tillåta kurser och utställningar. All upplysningsverksamhet måste dock så att säga finansiera sig själv. Intet kan ur budgeten tagas till ändamålet.

Hemmens forskningsinstitut utför ett arbete, som är av utomordentlig betydelse såväl för den till 1,5 miljon människor uppgående arbetskraften, som har sitt arbete förlagt till hemmen, som för hela vår allmänna levnadsstandard, vår hygien och vår sociala miljö. Ju mera krisläget skärps, desto viktigare är det att HFI:s forskningsresultat få praktiska konsekvenser. Enligt mitt förmenande böra därför dessa få en långt allmännare spridning, så att de i största möjliga utsträckning nå de enskilda hushållen.

Jag anhåller därför om kammarens tillstånd att till chefen för handelsdepartementet få rikta följande fråga: Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga några åtgärder för att i hushållen sprida allmän kännedom om de rön Hemmens forskningsinstitut gör?

Denna anhållan bordlades.

§ 24.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 43, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker.

§ 25.

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition, nr 74, angående anslag till ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag, m. m. tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 26.

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 441, av herr *Nolin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 62, angående förslag till lag angående nedsättning av allmän kommunalskatt i anledning av övergångsbidrag, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 27.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan och läkarintyg:

Till Riksdagens Andra Kammare.

Med stöd av närslutna läkarintyg får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgörömlen t. o. m. den 28 mars.

Stockholm den 28/2 1951.

Uddo R. Jacobsson.

Riksdagsman Uddo Rudolf Jacobsson, f. 1886, har varit intagen på Sophiahemmet den 15/2—28/2 1951 och genomgått operation för gallsten, varför han är oförmögen deltaga i riksdagsarbetet under ytterligare 1 mån. framåt, alltså t. o. m. den 28/3 1951, vilket härmed intygas.

Stockholm den 28/2 1951.

Sam Nordström
Underläkare vid
Sophiahemmet.

Herr Jacobsson i Vilhelmina som av herr talmannen erhållit ledighet till denna dag, beviljades nu fortsatt ledighet till och med den 28 nästkommande mars.

§ 28.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 5.52 em.

In fidem
Gunnar Britth.